

Türkiye’de Afet Politikaları ve Afet Yönetişimi: *Sorunlar-Beklentiler-Öneriler*

Dr. Ahmet Tayfur Küçüktağı
Prof. Dr. Erhan Örselli

Türkiye’de Afet Politikaları ve Afet Yönetişimi Sorunlar-Beklentiler-Öneriler

Dr. Ahmet Tayfur Küçüktığlı
Prof. Dr. Erhan Örselli

Salih ve Ömer Burak'a...

Ahmet Tayfur Küçüktıǧlı

Mehmet Mert ve Emine Erva'ya...

Erhan Örselli

Önsöz ve Teşekkür

Afetler, insan ve toplum hayatını, ülkenin altyapısını ve ekonomisini derinden etkileyen olgular olup, afet ile mücadele politikalarının hayata geçirilmesi ayrıca afet esnasında, sonrasında ve öncesinde afet yönetişiminin uygulanmasının önemi oldukça büyüktür. Afetler kaçınılmaz olarak dün olduğu gibi gelecekte de olacaktır. Türkiye, coğrafi konumu, jeolojik yapısı ve iklim özellikleri nedeniyle başta depremler olmak üzere, orman yangınları, sel, heyelan ve çığ gibi çeşitli afetlere maruz kalmaktadır. Nitekim bu çalışmanın hazırlık ve yazım aşamasında bile Türkiye’de onlarca afet meydana gelmiştir. Özellikle 6 Şubat 2023 yılında yaşanan deprem felaketi sonuçları açısından binlerce vatandaşımızı derinden etkilemiş, ekonomiye de ciddi yara vermiştir. Bu nedenle afetlere karşı ve afetler ile mücadele konusunda hazırlıklı olmanın önemi yadsınamaz bir gerçektir. Bununla birlikte vatandaşların afet ve afet ile mücadele konusundaki toplumsal farkındalıklarının artırılması da sürecin sağlıklı bir şekilde yöneti(şi)lebilmesi açısından oldukça önemlidir.

Zorlu ve yorucu bir sürecin ürünü olan bu kitap, “Türkiye’de Afet Politikalarının Gelişimi ve Afet Yönetişimi: Vatandaş Algısı” başlıklı doktora tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır. Kitapta, Türkiye’de afet yönetişimi ve afet politikaları vatandaş gözüyle “sorunlar-beklentiler-öneriler” bağlamında ele alınarak incelenmiştir.

Bu çalışmanın gerek hazırlık aşamasında gerek saha çalışması ve yazım aşamasında yardımlarını esirgemeyen birçok kişi oldu. Öncelikle bu süreçte bize destek olan ailelerimize minnettarız. Akademik hayatımızda destek olan ve yetişmemizde emekleri bulunan tüm Hocalarımıza, meslektaşlarımıza ve tüm dostlarımıza en içten teşekkürlerimizi sunarız.

Ülkemizde 17 Ağustos ve 6 Şubat gibi afetlerin bir daha yaşanmamasını dilerken; bu çalışmanın, Türkiye’de afet yönetişimi alanındaki akademik literatüre katkı sağlamasını ve politika yapıcılar için yol gösterici bir kaynak olmasını temenni ederiz.

Konya

Haziran 2026

Dr. Ahmet Tayfur KÜÇÜKTIĞLI, akucuktiqli@erbakan.edu.tr

Tire/İzmir doğumlu olan Küçüktıgılı, Lisans eğitimini Süleyman Demirel Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümünde, Yüksek Lisansını yine aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalında tamamlamıştır. Doktora eğitimini Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalında yapmıştır. 2006 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi Strateji Geliştirme Daire Başkanlığında Uzman olarak göreve başlayan Küçüktıgılı, 2017 yılından itibaren Necmettin Erbakan Üniversitesinde Öğretim Görevlisi olarak çalışmaktadır.

Küçüktıgılı'nın akademik ilgi alanları şunlardır: Afet politikaları ve afet yönetişimi, idare hukuku, stratejik planlama ve bütçe. Küçüktıgılı'nın bu konulara dair çeşitli yayınları ve çalışmaları bulunmaktadır.

Prof. Dr. Erhan ÖRSELLİ, corselli@erbakan.edu.tr

Ödemiş/İzmir doğumlu olan Örselli, Lisans eğitimini Süleyman Demirel Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümünde, Yüksek Lisans ve Doktora eğitimini Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalında tamamlamıştır. Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümünde Araştırma Görevlisi olarak göreve başlayan Örselli, 2011 yılından itibaren Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Örselli'nin akademik ilgi alanları şunlardır: Jeopolitik, afet yönetişimi, etik ve yönetsel etik, sosyal sermaye, güven, yargıya güven, e-devlet, e-demokrasi ve akıllı kentler. Örselli'nin bu konulara dair çeşitli kitap, makale ve bildirileri bulunmaktadır.

İçindekiler

Önsöz ve Teşekkür	v
Kısaltmalar Listesi	xi
Giriş	1
1 Bir Kamu Politikası Olarak Afet Yönetimi ve Afet ile İlişkili Kavramlar	5
Politika ve Kamu Politikası Kavramlarının Tanımı ve Özellikleri	5
Afet Kavramının Tanımı ve Kapsamı	7
Afet Türleri	10
Afet Yönetimi ve Afet Yönetim Döngüsü	21
Afet ile İlişkili Kavramlar	24
Afet Yönetişimi	30
Afet Eğitimi	34
2 Dünyada ve Türkiye’de Afet Politikalarının Gelişimi ile Türkiye’de Afet Yönetişiminin Kurumsal Boyutu	35
Dünyada Afet Politikalarının Gelişimi	36
Türkiye’de Afet Politikalarının Gelişimi	39
Afet Politikalarının Kurumsal Boyutu: AFAD	51
Türkiye’de Afet Yönetişiminde Karşılaşılan Sorunlar	53
Türkiye’de Yaşanan Büyük Afetler	61
Konya’da Yaşanan Büyük Afetler	65
3 Vatandaşların Afet Yönetişimi Algısı	67
Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi	67
Araştırmanın Yöntemi, Evreni ve Örneklemi	70
Veri Toplama Aracı	71
Araştırmanın Bulguları	72
Sonuç ve Öneriler	95
Kaynakça	101

Kısaltmalar Listesi

Kısaltmalar	Açıklama
ISDR	: Birleşmiş Milletler Uluslararası Afet Azaltma Stratejisi
UNDRR	: Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Ofisi
FEMA	: ABD Federal Acil Durum Yönetimi Ajansı
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
CRED	: Afetlerin Epidemiyolojisi Araştırma Merkezi
TARAP	: Türkiye Afet Risk Azaltma Planı
TAMP	: Türkiye Afet Müdahale Planı
EM-DAT	: Uluslararası Afet Veritabanı
WMO	: Dünya Meteoroloji Örgütü
GSYİH	: Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla
CBS	: Coğrafi Bilgi Sistemi
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
İTÜ	: İstanbul Teknik Üniversitesi
TDK	: Türk Dil Kurumu
HFA	: Hyogo Çerçeve Eylem Planı
KOSKİ	: Konya Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü
UDSEP	: Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı

Giriş

İnsanlık tarihi boyunca, farklı dönemlerde birçok afet meydana gelmiş, afetlerin toplumsal ve ekonomik sonuçları değerlendirildiğinde toplumlar üzerinde derin etkiler bırakmıştır. Afetler insanlar için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, insanların toplumsal yaşamını ve eylemlerini sonlandırabilecek veya kesintiye uğratabilecek, imkânların yetersiz kaldığı olaylar olarak tanımlanabilir.

Afetler “doğal” ve “insan kaynaklı” afetler olarak iki ana başlık altında toplanabilir. İster doğal ister insan kaynaklı olsun afetlerin hepsi toplumların sosyal, ekonomik ve çevresel yapısında ciddi bozulmalara yol açan olağanüstü olaylardır. Deprem, sel, yangın, volkanik patlama ve fırtına gibi doğal afetlerin yanı sıra; sanayi kazaları, radyoaktif sızıntılar ve maden kazaları gibi insan kaynaklı afetler de sıklıkla meydana gelen afetler kategorisinde yer almaktadır. Afetlerin ani ve yıkıcı etkileri dikkate alındığında; etkin mücadele politikalarının uygulanması ve özellikle afet yönetişiminin oynadığı kritik rol inkâr edilemez bir gerçektir. Çünkü afet yönetişimi, afet öncesinde, esnasında ve sonrasında alınacak tedbirlerin ve yapılacak müdahalelerin önceden planlanması ve uygulanması sürecidir.

Dünya genelinde hem doğal hem de insan kaynaklı afetlerin sayısı son 50 yılda beş kat artmış olsa da teknolojik ilerlemeler, toplumsal direnç ve artan farkındalık sayesinde afet kaynaklı can kayıpları ciddi oranda azalmıştır. Ancak ekonomik kayıp ve maddi hasar açısından değerlendirildiğinde çok ciddi kayıpların yaşandığı ifade edilebilir. Bu nedenle afetler meydana gelmeden önce yapılan hazırlıklar, afet anında ve sonrasında yapılacak kritik müdahaleler hayat kurtarmada ve afetlerin olumsuz etkilerinin azaltılmasında son derece önemlidir. Bu bağlamda her türlü afete karşı hazır olmak için iyi bir kamu politikası oluşturmak adeta bir zorunluluktur.

Özellikle afetlerin yıkıcı etkilerini azaltmak ve toplumsal dirençliliği artırmak için etkin afet politikaları ve yönetim stratejilerinin geliştirilmesi, günümüzde

devletler ve kamu yönetimleri için kritik bir gereklilik haline gelmiştir. Bu nedenle; afet yönetişimi ve mücadelesinde vatandaşların farkındalık, algı ve beklentilerinin doğru tespit edilip yönlendirilmesi, afet politikalarının başarısı için kritik önem taşımaktadır. Vatandaşların afet farkındalığı, mücadele süreçlerine katılım düzeyleri ve kurumlara duydukları güven; afet yönetişiminin başarısını doğrudan etkileyen temel bileşenlerdir. Afet yönetişimi, yalnızca afet sonrası müdahale ve iyileştirme çalışmalarını değil, aynı zamanda afet öncesi risk azaltma, hazırlık ve afet anında etkili koordinasyonu da kapsadığı için bireylerin afetlere ilişkin algısı ve farkındalığı, afet yönetişiminde kritik bir rol oynamaktadır.

Literatürde, afet ve afet yönetimi ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Kadioğlu (2008) ve Genç’in (2013, 2021, 2022) “afet yönetimi, iklim değişikliği ve kriz yönetimi” konularında yaptığı çalışmaları örnek olarak verilebilir. Yalçın vd. (2014) ise; “tsunamiler ve kıyı mühendisliği” alanında önemli araştırmalar gerçekleştirmiştir. Görür’ün (2020), özellikle “deprem bilimi ve sismoloji” üzerine çalışmalar yaparak afet risklerinin belirlenmesi ve azaltılması konularındaki çalışmaları dikkate değerdir. Mileti’nin (1999), “afet sosyolojisi ve toplulukların afetlere karşı kırılganlığı” üzerine çalışmaları bulunmaktadır. Tierney ve Bruneau (2007), “kriz yönetimi ve toplumsal dayanıklılık” konusunda çalışma yapmış ayrıca, afet yönetimi ve planlaması alanında Quarantelli (1996) gibi bilim insanları, kriz durumlarında toplumsal tepkiler ve afet risk azaltma stratejileri üzerine önemli katkılar sunmuştur. Bu çalışmalar, afet yönetimi süreçlerinin daha etkin hale getirilmesi ve toplulukların afetlere karşı dirençliliğinin artırılması açısından büyük önem taşımaktadır.

Literatürde afet konusuna yoğun bir ilgi olmakla birlikte; afet ile mücadele politikalarının etkinliği ve afet yönetişimi konusunun daha önce üzerinde sıklıkla durulan bir konu olmadığı ancak yine de bu konuda bazı çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Wisner vd. (2004), “afetlerin toplumsal etkileri ve afet önleme politikaları” üzerine yoğunlaşmıştır. Sylves (2008), afet politikaları ve acil durum yönetimi konularını kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Coppola (2006), uluslararası afet yönetimi süreçlerini ve politikalarını incelemiştir. Forino ve arkadaşları (2018), risk ve afet yönetişimini hem teorik hem de pratik açıdan ele alarak, güncel eğilimleri ve uygulamaları tartışmaktadır. Şengün, Önder ve Yaman (2023) çalışmasında, afet politikalarının gelişimi, afet yönetiminin kavramsal çerçevesi, tarihsel gelişimi, kuramsal yaklaşımlar ve Türkiye’deki kurumsal yapısı gibi konuları ele almaktadır. Demir, Çelik ve Serin (2023) ise doğal afetlerin kamu politikaları üzerindeki sosyal, ekonomik ve mali etkilerini incelemektedir. Parlak (2023), “bütünleşik afet yönetişimi” kavramı ile afet yönetiminde merkezi anlayıştan hibrid bir yapıya geçilmesinin gerekliliğini vurgulamıştır. Çakı (2020) ise, afet yönetişiminde sivil toplumun

öneminden bahsetmiş ve bu konuda Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) güven algısı üzerinde durmuştur.

Afetler, insanı ve toplumsal hayatı, altyapıyı ve ekonomiyi derinden etkileyen olgular olup, bu nedenle afet yönetişimi ve afet politikaları her toplum için hayati bir öneme sahiptir. Türkiye gibi afet riski yüksek bir ülkede, afet ile mücadele politikalarının etkinliği ve afet yönetişimi, vatandaşların bu konudaki farkındalığı ve kamu kurumlarının afetlere karşı hazırlık düzeyi, afetlerin muhtemel zararlarını en aza indirmede kritik öneme sahiptir. Özellikle afet ile mücadele politikalarının etkinliği ve afet yönetişimi konusunda vatandaşların farkındalık düzeylerinin tespit edilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada, Türkiye’de afet ile mücadele politikalarının etkinliği ve afet yönetişimi konusunda vatandaşların ne düşündükleri ile farkındalık düzeylerinin analiz edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın amacı doğrultusunda vatandaşların afet farkındalığı, afet ile mücadele eden kurumlara duyduğu güven düzeyi ve afetlere karşı alınan önlemlere ilişkin görüşleri tespit edilerek bu görüşler detaylı bir şekilde incelenmiştir. Çalışmanın ana amacı doğrultusunda cevap aranan sorular ve temel problemi şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Türkiye’de afet ile mücadele politikaları nelerdir ve bu politikaların gelişimi nasıl bir seyir takip etmiştir?
- Türkiye’de afet yönetişiminde etkili olan kurumlar nelerdir ve afet yönetişimi nasıl yürütülmektedir?
- Vatandaşların afet konusundaki farkındalıkları ile afete karşı hazırlık düzeyleri hangi aşamadır?
- Vatandaşların afet ile mücadelede görevli kurumlara olan güven düzeyleri nedir?

Çalışmada, nicel bir yöntem benimsenmiştir. Çalışmaya konu olacak veriler anket tekniğinden yararlanılarak elde edilmiştir. Anket çalışmasının evreni Konya ilinde yaşayan 18 yaş ve üstü vatandaşlar olarak belirlenmiştir. Çalışmanın örneklemini ise Konya ili; Selçuklu, Meram ve Karatay ilçelerinde ikamet eden 18 yaş ve üstü vatandaşlardan seçilmiştir. Çalışmaya tesadüfi örneklem yöntemi ile belirlenen 568 birey katılmış ve katılımcılara afet farkındalıkları ayrıca afet ile mücadele politikalarının etkinliği konusundaki algılarını tespit etmeye yönelik kapalı uçlu sorulardan oluşan bir dizi soru yöneltilmiştir. Anket çalışması 23.09.2024-18.10.2024 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler çalışmanın amacı doğrultusunda istatistiksel olarak analiz edilmiş ve elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Kitap üç ana bölümden oluşturulmuştur. “Bir Kamu Politikası Olarak Afet Yönetimi ve Afet ile İlişkili Kavramlar” başlığını taşıyan birinci bölümde ilk

olarak afet kavramının tanımı ve kapsamı incelenmiştir. Daha sonra afet türleri; afet yönetimi ve afet yönetim döngüsü, ardından afet ile ilişkili kavramlara yer verilmiştir. “Dünyada ve Türkiye’de Afet Politikalarının Gelişimi ile Türkiye’de Afet Yönetişiminin Kurumsal Boyutu” başlığını taşıyan ikinci bölümde ise; ilk olarak dünyada afet politikalarının gelişimi ele alınmıştır. Ardından, Türkiye’de afet politikalarının gelişimi, afet politikalarının kurumsal boyutu: AFAD, Türkiye’de afet yönetişiminde karşılaşılan sorunlar, Türkiye’de ve Konya’da yaşanan büyük afetler detaylı bir şekilde incelenmiştir. “Vatandaşların Türkiye’deki Afet Yönetişimine Bakış Açışı” başlığını taşıyan çalışmanın son bölümünde ise afet çalışmasından elde edilen bulgulara yer verilerek çıkan sonuçlarla ilgili yorumlarda bulunulmuştur.

Bir Kamu Politikası Olarak Afet Yönetimi ve Afet ile İlişkili Kavramlar

Afet ile mücadele ve afet yönetimi yalnızca kriz anlarında değil, aynı zamanda önleme, hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamalarını da içeren çok boyutlu bir kamu politikası yaklaşımını gerekli kılar. Günümüzde artan doğal afetler ve insan kaynaklı tehlikeler, toplumların afet yönetimine olan ihtiyacını daha belirgin hale getirmiştir. Afetlerle başa çıkma kapasitesinin artırılması, toplumsal dayanıklılığın güçlendirilmesi ve zararların en aza indirilmesi amacıyla, afet yönetimi politikalarının etkinliği ve vatandaşların bu süreçteki farkındalık düzeyi büyük önem taşımaktadır. Çalışmanın bu bölümünde öncelikle politika ve kamu politikası kavramları ele alınacak; ardından afet kavramının tanımı ve kapsamına yer verilerek, afetle ilişkili diğer kavramlar irdelenecektir. Ayrıca yönetim ve afet yönetiminin kamu politikası bağlamındaki yeri ve önemi de açıklanacaktır.

1.1. Politika ve Kamu Politikası Kavramlarının Tanımı ve Özellikleri

Politika kavramı literatürde, farklı anlamlarda kullanılmakta ve tanımlanmaktadır. Türk Dil Kurumu (TDK) Güncel Türkçe Sözlük'te politika kavramının üç farklı anlamı verilmiştir. İlk olarak, politika “*Devletin etkinliklerini amaç, yöntem ve içerik olarak düzenleme ve gerçekleştirme esaslarının bütünü, siyaset, siyasa*” anlamındadır. İkinci olarak, “*Davranış biçimi, düşünce yapısı*” ve üçüncü olarak ise “*Bir hedefe varmak için karşındakilerin duygularını okşama, zayıf noktalarından veya aralarındaki uyumsuzlıklardan yararlanma vb. yollarla işini yürütme*” olarak tanımlanmıştır (<https://sozluk.gov.tr/>, 2022). Çalışmada kullanılacak olan, politikanın siyasa olarak ifade edilen ilk anlamıdır.

Siyasa yani kamu politikası kavramının herkesin üzerinde uzlaştığı bir tanımı literatürde bulunmamaktadır. Kamu politikası Dye’in (2017: 2) ifadesi ile “genel olarak hükümetlerin yapmayı ya da yapmamayı tercih ettiği şeyler”dir. Hükümetler; toplumsal çatışmaları önlemek, teşvikler sunmak ve kamu hizmeti sağlamak gibi çok çeşitli fonksiyonlar icra eder. Bu faaliyetlerini finanse etmek amacıyla toplumdan vergi toplarlar. Sonuç olarak kamu politikaları; toplumsal davranışları ve bürokrasiyi düzenleme, kaynak tahsisi yapma ve vergilendirme yetkilerini ayrı ayrı ya da eş zamanlı olarak kullanabilir.

Kamu politikasını kendi yaklaşımları çerçevesinde farklı şekillerde tanımlayanlar da olmuştur. Bardach (2012: 141), Dye gibi kamu politikasını “hükümetlerin yaptığı şeyler” şeklinde tanımlamaktadır. Bir başka tanımda ise kamu politikası, “siyasal iktidarların sorun çözme amacıyla ortaya koydukları tercihleri ve eylemleri” ifade etmektedir (Yıldız ve Sobacı, 2013: 19).

Kamu politikasını devletin otoritesinin içinde yer alan herhangi bir konuda, yetkili kamu kurumları veya görevlileri tarafından ortaya konan her türlü eylem ve işlemler olarak tanımlayanlar da olmuştur. Genel olarak kamu politikası, toplumsal sorun veya ihtiyaçları gündeme taşıyan, çözüm seçenekleri arasından en uygun olanı belirleyen ve bu sorunları gidermek amacıyla kamusal aktörlerin bizzat ya da denetimleri altındaki diğer aktörler aracılığıyla yürüttüğü planlı karar ve uygulamalar bütünüdür (Gül, 2016: 8).

Kamu politikasının aktörleri “resmi aktörler” ve “gayri-resmi aktörler” olarak iki başlıkta incelenebilir. Nitekim kamu politikalarının oluşum süreci incelendiğinde temel aktörün devlet olduğu görülmektedir. Çünkü kamu politikaları anayasa ve yasalarla verilen yetki dâhilinde sadece devlet organları aracılığıyla yürütülmektedir (Akdoğan, 2012: 77). Bu durumda “yasama, yürütme ve yargı organları ile bürokrasi” kamu politikası aktörlerinin sınıflandırmasında birincil ve resmî aktörler olarak yer almaktadır. Gayriresmî aktörlerde ise merkezde bireyler bulunmaktadır. Şöyle ki bireyler gerek siyasi partiler, sendikalar, meslek kuruluşları, çıkar ve baskı grupları gibi örgütlü bir yapıda yer alabilecekleri gibi, örgütsüz yapılar şeklinde bir amaç birliği çerçevesinde gösteriler, protestolar düzenleyerek kamu politikalarına yön vermeye ve etkide bulunmaya çalışabilirler. Gayriresmî aktörler kendilerini ilgilendiren kamu politikalarında bu politikaların karar süreçlerinde, uygulanmasında ve denetlenmesinde kendilerinin faydasına olacak sonuçlar elde etmeye çalışırlar (Babahanoglu ve Örselli, 2016: 36).

Bu bağlamda kamu politikalarının dikkat çeken bazı özellikleri şu şekilde özetlenebilir (Smith ve Larimer, 2009: 4):

- Kamu politikalarının oluşturulmasında bir hedef bulunmaktadır, belirsiz ve tesadüfi kararlar değildir.

- Kamu politikaları siyasal rejimlere bağlı olmaksızın her ülkede yapılır. Bu devletin sürekliliğini ve meşruiyetini sağlar.
- Bir tane karar alınması veya kanun çıkarılması kamu politikası değildir. Kamu politikası bir süreci ifade etmektedir ve amaca yönelik yapılan uygulamaların bütünüdür. Ancak süreçler, politikadan politikaya değişiklik gösterebilir.
- Politika oluşturmaya yönelik kararların olumlu veya olumsuz olması arasında bir fark yoktur. Hatta idarenin hiçbir şey yapmaması bile bir tercihtir.
- Kamu politikalarında paydaşlar bulunmaktadır. Politika toplulukları ya da politika alt sistemleri olarak ifade edilen birden fazla aktör bulunur ve bu aktörler arasındaki etkileşimler neticesinde politikalar ortaya çıkar.
- Aktörler tarafından ortaya konan talepler kamu politikalarını oluşturur, süreç bu sayede şekillenir. Demokratik sistemlerde bu talep genellikle halktan gelir.
- Kamu politikaları herkes için bir anlam ifade eder. Sürece dâhil olan ya da olmayan tüm aktörler politikadan etkilenir.

1.2. Afet Kavramının Tanımı ve Kapsamı

Felaket, “çevreyi, ülkelerin genel durumunu, altyapısını, ekonomisini ve hükümet fonksiyonlarını ciddi şekilde etkileyen olağanüstü düzeyde kitlesel kayıplara, zarar veya aksamalara sebep olan, terörizm de dâhil olmak üzere herhangi bir doğal veya insan yapımı olaylar”dır (<http://www.fema.gov/>, 2024). Dolayısıyla felaketler, nüfusun ve altyapının çoğunu etkileyen geniş bir mekânsal etkiye de sahiptir (Quarantelli, 1996: 2000). Afetler de insanlar tarafından çoğunlukla felaket olarak ele alınıp algılanmaktadır.

Afet kavramı gündelik yaşamı, günlük faaliyetleri veya hayatın olağan akışını kesintiye uğratan, insanların kendi imkân ve kabiliyetleri ile üstesinden gelemeyeceği doğal, teknolojik veya insan kaynaklı olayların ortaya çıkardığı sonuçları ifade etmek için kullanılmaktadır (Toker, 2016: 250).

Başlangıçta politika yapımcılar afetlere dikkatlerini verirken esas olarak tehlike faktörüne odaklanmışlar ve bu da tehlikenin afet olduğu değerlendirilmesine yol açmıştır. Afet yönetimi ile bağlantılı olan tehlike kavramı helâk olmak kelimesi ile aynı kökten türemiş, Türk Dil Kurumu Türkçe sözlüğünde “büyük zarar veya yok olmaya yol açabilecek durum; muhatara, gerçekleşme ihtimali bulunan fakat istenmeyen sakıncalı durum” olarak açıklanmıştır (<https://sozluk.gov.tr/>, 2022).

Birleşmiş Milletler Uluslararası Afet Azaltma Stratejisi (ISDR), 2004 yılında tehlikeyi; “can kaybına veya yaralanmaya, maddi hasara, sosyal ve ekonomik bozulmaya veya çevresel bozulmaya neden olabilecek potansiyel olarak zarar verici fiziksel bir olay, olgu veya insan faaliyeti” olarak tanımlamıştır. Ayrıca, tehlikeler gelecekteki tehditleri işaret edebilecek gizli mesajlar içerebilir ve farklı kökenlere sahip olabilir ve doğal (jeolojik, hidro-meteorolojik ve biyolojik) veya insan süreçlerinin neden oldukları (çevresel bozulma ve teknolojik tehlikeler) şeklinde ayrımına tabi tutulmaları mümkündür. Ancak afetlere ilişkin bu ilk bakış açısının eksik olduğu belirtilebilir. Çünkü ıssız ovalarda meydana gelen hortum gibi doğal olaylar afet olarak görülmebilir ve sel ile yangın gibi bazı tehlikeler çevre için faydalı bile olabilir. Örneğin afet gibi görünen bazı olaylar tarım için zengin, verimli topraklar sağlamak veya ormanları gençleştirmek gibi amaçlara hizmet edebilir. Bu nedenle ister doğal ister insan kaynaklı olsun, tüm afetlerin tetikleyici bir etken/tehlike ve toplumsal kırılganlıkların bir kombinasyonu olarak ortaya çıktığı görüşü daha rasyoneldir. İkinci görüşün yerleşmesiyle birlikte, afetler bağlamında zarar görebilirliklere yapılan vurgu yavaş yavaş artmıştır (Ginige, Amaratunga ve Haigh, 2009: 26).

Afetler açısından ise tehlike, “ne olabilir?” sorusuna verilen bir cevaptır. Bu anlamda tehlike; “can ve mal kayıplarına neden olmanın yanında toplumun sosyo-ekonomik düzen ve etkinliklerine, çevreye, doğal, tarihi, kültürel kaynaklara zarar verme potansiyeli olan doğal, insan ve teknolojik kökenli oluşum, olay ve olaylar zinciri” olarak tanımlanabilir (Kadioğlu, 2013: 24). Yani tehlike aslında bir tehdittir. Gelecekte olabilecek bir afete kaynaklık etme, insanlara zarar verme potansiyeli vardır¹.

Afet, bir olayın kendisi değil, bazen beklenen, bazen de beklenmeden oluşan bir olgudur. Afetin büyüklüğü tehlike ile toplumun savunmasızlığına bağlıdır. Nitekim afetlerin meydana gelmesinde iki önemli faktör bulunmaktadır. İlk faktör tehlikedir, ikinci faktör ise, bu tehlike ile riske girebilecek önemli şeylerin ve bir canlı topluluğunun bulunmasıdır (Kadioğlu, 2008: 3). Bu iki faktörden biri yoksa afet riskinden bahsedilemez.

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’nın (AFAD) Afet Terimleri Sözlüğünde afet kavramı, “toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin

1 İngilizcede herhangi bir hasara yol açabilecek genel tehlikeler için “danger” ifadesi kullanılmaktadır. Osmanlıcada bu ifadenin karşılığı olarak emniyetsizlik ve güvensizlik anlamına gelen “muhatara” kelimesi kullanılmaktaydı. İngilizcede yangın, sel vb. belli bir tehlike için ise “hazard” kelimesi kullanılıyordu. Dolayısıyla İngilizcede kesin hasar ve zarara neden olan tehlikeler için “hazard”; belirsiz olan yani risk tanımına yakın olan tehlikeler için ise “danger” kelimesi kullanılmaktadır

yeterli olmadığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olay” şeklinde tanımlanmıştır (<https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>, 2024).

Afetlerin Epidemiyolojisi Araştırma Merkezi^{2*} (CRED-Centre For Research on the Epidemiology of Disaster) tarafından bir olayın afet olarak kabul edilebilmesi için bazı kriterlerin bulunduğunu en az birinin gerçekleşmiş olması durumunda afet kapsamına girdiği belirtilmektedir. Bu kriterlere göre bir olayın afet sayılabilmesi için;

- En az 10 veya daha fazla insanın hayatını kaybetmesi,
- En az 100 veya daha fazla insanın olaydan etkilenmesi (yarananma, evinden olma vb.),
- Olağanüstü hâl ilân edilmiş olması,
- Uluslararası yardım talep edilmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda bir olayın afet olarak kabul edilebilmesi için yukarıda sayılan kriterlerden herhangi birinin oluşması yeterli sayılmaktadır (Dölek, 2021: 7).

Afetler, küresel ölçekte sıkça meydana gelmekte ve yalnızca gelişmiş ülkeleri değil, aynı zamanda gelişmekte olan ülkeleri de önemli ölçüde etkilemektedir. Son yirmi yılda doğal afetlerin yol açtığı zararlar, dünya genelinde artış göstermiştir. Afetler sonucunda kaybedilen ya da etkilenen yaşamların büyük bir kısmı düşük gelirli ülkelerde meydana gelmiştir. Bu felaketler ister doğal ister insan kaynaklı olsun, doğaları gereği sosyal ve ekonomik bir boyut taşımaktadır (Joseph, 2022: 1).

Küreselleşme ile artık afetler de küreselleşmiştir. Teknolojiden veya tabiattan kaynaklanan bir afetin küresel olarak isimlendirilebilmesi için etkisine ve yaygınlığına bakılması gerekir. İnsanların günlük hayatlarını etkileyecek düzeylere varan kirlilik, küresel iklim değişiklikleri, kimyasal ve radyoaktif serpintiler örnek olarak verilebilir (Özler, 2019: 142). Ayrıca 2020 ve 2021 yılında yoğun olarak yaşanan Covid-19 pandemisi de bu kategoride değerlendirilebilir.

Topluma ve insanların yaşadığı çevreye yönelik tehditler çok çeşitlidir. Bunlar genellikle doğal tehlikeleri (rüzgâr fırtınaları ve seller gibi) ve insan kaynaklı tehlikeleri (terörist saldırılar gibi) içerir.

2 CRED, Belçika'da Lovain Üniversitesinin bir araştırma birimidir. Uzun süredir faaliyet gösteren CRED, afetler ve acil durumlar alanında referans kurum olarak tanınmaktadır. <https://tad.org.tr/afet/genel/afetlerin-epidemiyolojisi-ve-arastirma-merkezi-cred-2023-raporu-ve-credin-islevi/> (Erişim Tarihi: 09.12.2024)

1.3. Afet Türleri

Dünya üzerinde herhangi bir zamanda ve herhangi bir yerde gerçekleşebilecek doğa olayları, insanları olumsuz yönde etkilediği veya insanlara zarar verdiği ölçüde afet olarak adlandırılır (Özey, 2011: 3).

Afetler literatürde “doğal afetler”, “teknolojik afetler” ve “insan kaynaklı afetler” olarak üç kategoride sınıflandırılmaktadır (Kadioğlu, 2008: 7). Ancak teknolojik afetleri de insan kaynaklı afetler kategorisinde değerlendirerek afetleri iki ana başlık altında incelemek daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

1.3.1. Doğal Afetler

İnsan hayatını önemli ölçüde etkileyen deprem, tsunami, sel ve su baskınları, fırtına, kuraklık, buzlanma, sis, çamur akıntısı, çekirge istilaları, çığlar, çölleşme, hava kirliliği, toz ve kum fırtınaları, orman yangınları, toprak kayması ve tarımsal zararlılar³ gibi doğa olayları “doğal afet” kategorisindedir. Doğal afetler, toplumun sosyal ve kültürel faaliyetlerini önemli ölçüde aksatan; can ve mal kayıplarına neden olan tabiat olaylarıdır. Doğal afetlerin önemli bir bölümünü meteorolojik afetler oluşturmaktadır. Meteorolojik afetler ise son yıllarda sıklığını ve şiddetini giderek artırmaktadır (Kadioğlu, 2008: 7).

Doğal afetlerin ne zaman ve nasıl meydana geleceğini önceden tahmin etmek çoğunlukla mümkün değildir. Afetler can kayıplarına sebep olduğu gibi bazı insanların sonraki hayatlarını engelli bir birey olarak sürdürmesine de yol açabilir. Buna ilaveten ülke ekonomisine de olumsuz etkileri olmaktadır. Afetler çoğu zaman başka tür afetleri de beraberinde getirmekte ve felaketin boyutu daha da büyümektedir. Örneğin yaşanan bir deprem sonrası, yangınlar çıkabilmekte, içme suyu ve kanalizasyon gibi şehir altyapıları bozularak bulaşıcı ve salgın hastalıkların ortaya çıkması mümkün olabilmektedir (Öztürk, 2003: 44).

Doğal afetler literatürde “hidrometeorolojik, jeofizik ve biyolojik temelli” olmak üzere üç farklı başlıkta sınıflandırılmaktadır (Skliarov, Kaptan ve Khorram-Manes, 2017: 18):

- Hidrometeorolojik afetler, sadece can ve mal kaybına değil sosyal, ekonomik veya çevresel bozulmalara da sebep olabilen atmosferik, hidrolojik veya oşinografik (okyanusla ilgili) temelli doğa olaylarıdır. Bu tür afetlere, fırtına, çığ, sel, tsunami ve kuraklık örnek olarak verilebilir.
- Jeofizik afetler, can kaybına, yaralanmalara, sosyal ve ekonomik çöküntüye veya çevresel bozulmalara sebep olabilecek dünyanın doğal

3 Zaman zaman tarlaları istila edip tarımsal ürünlere zarar veren çekirge, böcek, sinek, tırtıl vb.

değişiminden kaynaklanabilen afetlerdir. Deprem, heyelan ve volkanik patlamalar bu tür afetlere örnek olarak gösterilebilir.

- Biyolojik afetler ise; can kaybına ve yaralanmaya neden olabilecek organik kökenli veya biyolojik faktörlerden oluşan, patojenik mikro-organizmalara ve toksinlere veya biyoaktif maddelere maruz kalma şeklindeki süreçlerdir. Salgın hastalıklar, böcek ve hayvan vebaları biyolojik afetlere örnektir.

Doğal afetler, kendi içinde “yavaş gelişen afetler” ve “ani gelişen afetler” şeklinde farklı bir şekilde de sınıflandırılmaktadır. “Şiddetli soğuklar, kuraklık ve kıtlık” yavaş gelişen afet; “deprem, seller, su taşkınları, toprak kaymaları, kaya düşmeleri, çığ, fırtınalar, hortumlar, volkanlar ve yangınlar” ise ani gelişen afet kategorisindedir (<https://www.afad.gov.tr/>, 2024).

Doğal afetler “seviye” ve “etki derecelerine” göre de sınıflandırılmaktadır. Türkiye Afet Müdahale Planı’nda (TAMP) afetlerin müdahale etki seviyeleri belirlenmiştir: S1 yerel imkânlarla müdahalenin yeterli olacağı afetleri; S2, afetin meydana geldiği yerdeki durum göz önüne alınarak, o ilin imkânlarının yetersiz kalması durumunda destek illerin takviyesine ihtiyaç duyulacağı afetleri; S3, ulusal düzeyde desteğe ihtiyacın duyulacağı afetleri; S4 ise uluslararası desteğe ihtiyacın duyulacağı seviyedir^{4*} (<https://www.afad.gov.tr/>, 2023).

1980’lerin başında ortalama 125 olan dünya genelindeki toplam doğal afet sayısının 2025 yılında^{5*} Acil Durum Olay Veri Tabanı EM-DAT’a (The International Disaster Database) göre 358’e ulaştığı görülmektedir. 2025 yılında yaşanan bu afetlerde 16.607 kişi hayatını kaybetmiş, toplamda 110,2 milyon kişi etkilenmiş ve 169,68 milyar USD tutarında ekonomik kayıp oluşmuştur (https://files.emdat.be/reports/2025_EMDAT_report.pdf, 2026). Bu kadar çok sayıda afet ile başa çıkabilmek için güçlü afet politikalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak literatürde yapılan çalışmalar, bir bütün olarak büyük ölçekli afetlere karşı insanların yeterince hazırlıklı olmadığını ve bu afetlere mümkün olan en iyi şekilde müdahale edemediğini göstermektedir (Aziz, Pena-Mora ve Chen, 2009: 35).

21. yüzyılın başından itibaren doğal afetlerin sıklığının artmasında iklim değişikliği önemli bir etkidir. İklim değişikliğinin olumsuz sonuçlarının azaltılmasına yönelik ulusal ve uluslararası politikaların geliştirilmesi, afet

4 Örneğin 6 Şubat Kahramanmaraş depremlerinin müdahale etki seviyesi AFAD tarafından 4. seviye acil durum olarak ilan edilmişken, Dünya Sağlık Örgütü tarafından kurum çapındaki varlıklarının seferber edilmesi anlamına gelen 3. seviyede alarm verilmiştir (Aydınbaş, 2023: 193).

5 17 Mart 2026 itibarıyla raporlanan.

türlerine göre mekânsal planlamalar yapılması, toplumun bu konudaki bilinç düzeyinin eğitim faaliyetleri ile artırılması, iklim değişikliğinin olumsuz sonuçlarını azaltacaktır. Nitekim bu tür önlemlerin alınması ile afetlerin sıklığının yıllar, kıtalar ve ülkeler itibariyle azalmasına katkı sağlayacağı söylenebilir (Usta, 2023: 181).

1.3.1.1. Deprem

Deprem, dünyanın oluşumundan beri bazı bölgelerde yeraltını oluşturan katmanların ve plakaların belirli dönemlerdeki sismik dalgalar sonucu, yeni kırılmalar ve oluşumlar neticesinde enerji çıkışına dayanan, doğal süreçte meydana gelen bir olgudur. İnsanlık, bilimsel ilerleme ile uyum sağlayana kadar depremler büyük boyutlarda can ve mal kayıplarına ve dünyada ciddi değişimlere yol açmıştır (Onaran, 2023: 19).

Günümüzde, ülkeler özelinde değerlendirildiğinde; kalkınmasını tamamlayamamış, sermaye birikimi yapamamış ve kendilerine özgü üretim tarzlarını geliştirememiş, geleneksellikten kurtulamamış ve demokrasi, hukuk, bilim alanlarında sorunlar yaşayan ülkelerde, depremlerin yıkıcı etkisi daha ağır hissedilmektedir (Onaran, 2023: 19). Bu durum Birleşmiş Milletlerin (BM) raporlarına da yansımıştır. BM yetkilileri tarafından 1980’li yıllardan bu yana, sosyo-ekonomik kalkınma çabalarının çok defa doğal afetler sebebi ile gerilediğine dikkat çekilmiş ve bu konu BM Genel Kurulu’nun gündemine de girmiştir. Uluslararası karşılaştırmalara göre, özellikle gelişmekte olan ülkeler daha büyük oranlarda kayba uğramıştır (İÇTAG-I582/GSRT 102I005, 2008: 8).

Depremi etkilerini “doğrudan” ve “dolaylı” olarak ikiye ayırmak mümkündür. Can kayıpları ve yaralanmalar; binaların yıkılması, eşyaların ve araçların enkaz altında kalması ile oluşan maddi zarar; çalışan iş gücünün ücret kayıpları, işletmelerin üretim ve gelir kaybı ile köprüler, yollar ve altyapıların hasar görmesi ile oluşan kayıplar depremin doğrudan etkileri içerisinde sayılabilir. Depremi dolaylı etkileri arasında ise; devletin vergi gelirlerinde azalma, üretimin durması veya azalması sonucu ihracatın düşmesi; işsizliğin artması ve işgücü kaybı devletin deprem bölgesini destekleme faaliyetleri ile oluşacak gider artışı; enflasyon benzeri ekonomik problemlerin artış göstermesi ile barınma ve beslenme problemleri neticesinde ortaya çıkabilecek salgın hastalıklar gösterilebilir (Artantaş ve Gürsoy, 2024: 197).

Dünya tarihinde farklı zamanlarda pek çok ülkede büyük depremler meydana gelmiştir. Büyüklüğüne göre sıralandığında ilk 10 deprem Tablo 1.’de düzenlenmiştir.

Tablo 1. En Büyük 10 Deprem

	Yıl	Yer	Ülke	Büyüklik
1	1960	Valdivia	Şili	9.4-9.6
2	1964	Prince William Sound, Alaska	ABD	9.2
3	2004	Hint Okyanusu, Sumatra	Endonezya	9.1-9.3
4	2011	Pasifik Okyanusu, Tōhoku Bölgesi	Japonya	9.1
5	1952	Kamchatka	Rusya	9
6	1868	Arica	Şili	8.5-9.0
7	1700	Pasifik Okyanusu	ABD, Kanada	8.7-9.2
8	1762	Chittagong	Bangladeş	8.8
9	1833	Sumatra	Endonezya	8.8
10	1906	Ekvador-Kolombiya	Ekvador-Kol.	8.8

Kaynak: Gökçekuş vd., 2018: 6

Tablo 1. incelendiğinde dünyada bugüne kadar ölçülebilen en büyük depremin 1960 yılında Şili’de yaşandığı görülmektedir. İkinci sırada ABD, üçüncü sırada Endonezya yer almaktadır.

Tablo 2. En Fazla Can Kaybının Yaşandığı 10 Deprem

	Yıl	Yer	Büyüklik	Tahmini Can Kaybı
1	1556	Shaanxi (Çin)	8	830.000
2	2010	Port-au-Prince (Haiti)	7	316.000
3	115	Antakya (Türkiye)	7.5	260.000
4	525	Antakya (Türkiye)	7	250.000
5	1976	Tangshan (Çin)	7.5	242.769
6	1139	Gyzndzha (Azerbaycan)	Belli değil	230.000
7	2004	Sumatra (Endonezya)	9.1	227.899
8	856	Damghan (İran)	7.9	200.000
9	1920	Gansu (Çin)	8.3	200.000
10	893	Dvin (Ermenistan)	Belli değil	150.000

Kaynak: <https://www.ngdc.noaa.gov/>, 2024

Tablo 2’de ise bugüne kadarki yaşanan depremlerde oluşan tahmini can kayıplarına göre ilk 10 deprem sıralamasında ilk sırayı Çin, ikinci sırayı Haiti ve üçüncü sırayı ise Türkiye almıştır.

Türkiye’de son 100 yılda 7 ve 7’nin üzerindeki büyüklüklerde toplam 16 deprem meydana gelmiştir. Büyüklüğüne göre sıralandığında ilk 10 deprem Tablo 3.’te düzenlenmiştir.

Tablo 3. Türkiye’de Meydana Gelen En Büyük 10 Deprem

	Yıl	Yer	Büyüklük	Tahmini Can Kaybı
1	1939	Erzincan	7.9	32.968
2	2023	Kahramanmaraş (Pazarcık)	7.7	53.537
3	2023	Kahramanmaraş (Elbistan)	7.6	
4	1976	Van (Çaldıran)	7.5	3.840
5	1999	Kocaeli (Gölcük)	7.4	17.480
6	1940	Samsun (Ladik)	7.2	4.000
7	1944	Bolu (Gerede)	7.2	3.959
8	1970	Kütahya (Gediz)	7.2	1.086
9	1999	Düzce	7.2	763
10	2011	Van	7.2	644

Not: (i) Depremler büyüklüğüne göre sıralanmıştır.

Kaynak: <https://www.icisleri.gov.tr/>

Görüldüğü gibi depremin büyüklüğü olarak 1939 Erzincan depremi ilk sırada yer alırken can kaybı sayısı olarak ise 6 Şubat 2023’te meydana gelen Kahramanmaraş depremleri ilk sırada yer almaktadır.

2023 yılında Türkiye ve Suriye’de yaşanan depremler, ölüm oranı ve ekonomik sonuçları açısından değerlendirildiğinde son yıllarda dünyada yaşanan en yıkıcı depremler arasında üst sıralarda olduğu belirtilebilir. Yaşanan bu depremler sonucu toplam 56.683 insanın öldüğü ve yaklaşık 42,9 milyar ABD doları değerinde zarar oluştuğu tahmin edilmektedir (https://files.emdat.be/reports/2023_EMDAT_report.pdf, 2024).

Türkiye’de 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan 7,7 büyüklüğünde Kahramanmaraş (Pazarcık, Türkoğlu) ve Hatay (Kırıkhan) merkezli ve yine aynı gün 7,6 büyüklüğünde Kahramanmaraş (Elbistan / Nurhak-Çardak) merkezli olan depremlerin sebep olduğu can kaybı İçişleri Bakanlığı verilerine göre 53.537’dir (<https://www.icisleri.gov.tr/>, 2024). Türkiye ekonomisine etkisinin ise yaklaşık 103,6 milyar dolar düzeyinde olduğu tahmin edilmektedir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023: 8).

Depremlerdeki can kayıpları ülkelerin gelişmişlik düzeyi ile ilişkilidir. 2004'te Endonezya'nın Sumatra adasında yaşanan 9.1 büyüklüğündeki depremde yaklaşık 228.000, 2010'da Haiti'de yaşanan 7 büyüklüğündeki depremde 316.000 kişi hayatını kaybetmiş; 2011'de Japonya'da meydana gelen 9.0 büyüklüğündeki deprem sonrasında ise oluşan tsunami nedeniyle 20.000 civarında kişi hayatını kaybetmiştir (<https://www.milliyet.com.tr/>, 2024). Bu veriler ülkelerin gelişmişlik düzeyi ile doğal afetlerdeki can kayıpları arasında ters korelasyonun bulunduğunu göstermektedir.

1.3.1.2. Meteorolojik Afetler

Doğa kaynaklı afetlerin büyük bölümünü meteorolojik afetler oluşturmaktadır (<https://yillik.kizilayakademi.org.tr/>, 2024). Dünya genelinde meydana gelen doğal afetlerin 31 farklı türü olduğu, bunların 28'inin meteorolojik afetlerden oluştuğu tespit edilmiştir (<https://www.medak.org.tr/>, 2024). Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO) tarafından ilk olarak 2019'da yayımlanan sonra 2020 ve 2021 verilerinin eklenerek 2023'te güncellenen (<https://www.independent.co.uk/>, 2025) "Hava, İklim ve Su Aşırılıklarından Kaynaklanan Ölüm ve Ekonomik Kayıplar Atlası"na göre, son 50 yılda ortalama her gün hava, iklim ya da su kaynaklı bir afet meydana gelmiş; bu meteorolojik afetler sonucunda günde ortalama 115 kişi yaşamını yitirmiş ve 202 milyon dolar zarar meydana gelmiştir. Ayrıca iklim değişikliği nedeniyle, oluşan farklı hava şartları nedeniyle görülen afet sayısının son 50 yıllık dönemde beş kat arttığı gözlenmiştir. Afetlerin nicel olarak artış göstermesinin yanında, afetlerin tespit ve raporlanmasının gelişen teknoloji ile daha mümkün hale gelmesinin de bu artışta etkisi olduğunu belirtmek gerekir. Ancak böylesi bir artışa rağmen erken uyarı sistemlerinin ve afet yönetiminin iyileştirilmesi sayesinde ölüm sayılarının yaklaşık üç kat azaldığı görülmüştür (<https://public.wmo.int/>, 2023).

Doğal afetlerin çeşitleri ve önem sıraları ülkeden ülkeye hatta coğrafyaya göre değişmektedir. Mesela Akdeniz bölgesinde doğal afetler; "kuraklık, sel, orman yangını, heyelan, dolu fırtınası, çığ ve don" şeklindedir. Türkiye'de ise en sık görülen meteorolojik karakterli doğal afetler; "dolu, sel, taşkın, orman yangınları, kuraklık, şiddetli yağış, şiddetli rüzgâr, yıldırım, çığ, kar ve fırtına"dır (Özdikmen, 2019: 31).

Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO) "Hava, İklim ve Su Aşırılıklarından Kaynaklanan Ölüm ve Ekonomik Kayıplar Atlası"na göre, 1970-2019 yılları arasında küresel çapta bu tehlikelere atfedilen 11.000'den fazla afet rapor edilmiş, 2 milyondan biraz fazla ölüm ve 3,64 trilyon dolar maddi kayıp yaşanmıştır. 1970-2019 yılları arasında hava, iklim ve su kaynaklı tehlikeler

tüm afetlerin %50’sini, bildirilen tüm ölümlerin %45’ini ve bildirilen tüm ekonomik kayıpların %74’ünü oluşturmaktadır. Bu ölümlerin %91’inden fazlası* gelişmekte olan ülkelerde meydana gelmiştir.

Tablo 4. Son 50 Yılda En Fazla Ölümün Gerçekleştiği 10 Meteorolojik Afet

	Afet Türü	Yıl	Ülke	Vefat Sayısı
1	Kuraklık	1983	Etiyopya	300.000
2	Kasırğa (Bhola)	1970	Bangladeş	300.000
3	Kuraklık	1983	Sudan	150.000
4	Kasırğa (Gorky)	1991	Bangladeş	138.866
5	Kasırğa (Nargis)	2008	Myanmar	138.366
6	Kuraklık	1973	Etiyopya	100.000
7	Kuraklık	1981	Mozambik	100.000
8	Yüksek Sıcaklık	2010	Rusya Federasyonu	55.736
9	Sel	1999	Venezuela	30.000
10	Sel	1974	Bangladeş	28.700

Kaynak: <https://public.wmo.int/>, 2023

Hava, İklim ve Su Aşırılıklarından Kaynaklanan Ölümler ve Ekonomik Kayıplar Atlası’na göre, ilk 10 afet arasında, dönem boyunca en fazla insan kaybına yol açan afetler “kuraklık” (650.000 ölüm), “fırtına” (577.232 ölüm), “sel” (58.700 ölüm) ve “aşırı sıcaklık” (55.736 ölüm)’tir. Bununla birlikte ölümler 1970’ten 2019’a kadar neredeyse üç kat azalmıştır. Ölü sayısı 1970’lerde 50.000’in üzerindeyken 2010’larda 20.000’in altına düşmüştür. 1970’ler ve 1980’lerde günde ortalama 170 ölüm vakası rapor edilmiştir. Bu ortalama 1990’larda üçte bir oranında düşerek günde 90’a gerilemiş, 2010’larda da düşmeye devam ederek günde 40’a kadar inmiştir.

Tablo 5. Son 50 Yılda En Fazla Maddi Kaybın Yaşandığı 10 Meteorolojik Afet

	Afet Türü	Yıl	Ülke	Ekonomik Kayıp (Milyar dolar)
1	Kasırğa (Katrina)	2005	ABD	163,61
2	Kasırğa (Harvey)	2017	ABD	96,94
3	Kasırğa (Maria)	2017	ABD	69,39
4	Kasırğa (Irma)	2017	ABD	58,16
5	Kasırğa (Sandy)	2012	ABD	57,47
6	Kasırğa (Andrew)	1992	ABD	48,27
7	Sel	1998	Çin	47,02
8	Sel	2011	Tayland	45,46
9	Kasırğa (Ike)	2008	ABD	35,63
10	Sel	1995	Kuzey Kore	25,17

Kaynak: <https://public.wmo.int/>, 2023

Ekonomik kayıplar açısından ilk 10 afet arasında ilk iki sırayı “fırtınalar” (521 milyar dolar) ve “seller” (115 milyar dolar) almıştır. 50 yıllık dönem boyunca her gün ortalama 202 milyon ABD doları hasar meydana gelmiştir. Ekonomik kayıplar 1970’lerden 2010’lara kadar yedi kat artmıştır. 2010-2019 yılları arasında rapor edilen kayıplar (on yıl boyunca günde ortalama 383 milyon ABD doları) 1970-1979 yılları arasında rapor edilen miktarın (49 milyon dolar) yedi katıdır. Fırtınalar en yaygın hasar nedenidir ve dünya genelinde en büyük ekonomik kayıplara yol açan afettir. En maliyetli 10 afetten üçü 2017 yılında meydana gelmiştir: Harvey (96,9 milyar dolar), Maria (69,4 milyar dolar) ve Irma (58,2 milyar dolar) kasırgaları. Bu üç kasırğa, 1970-2019 yılları arasında dünya genelinde meydana gelen en büyük 10 afetin toplam ekonomik kayıplarının %35’ini tek başına oluşturmuştur (<https://public.wmo.int/>, 2023). Bu bağlamda hava şartlarına bağlı afet sayısının son 50 yılda hayli artış gösterdiği ve daha fazla maddi hasara sebep olduğu görülmektedir. Ancak afetlerdeki ölüm sayısı azalmıştır (<https://public.wmo.int/>, 2023). Bildirilen ölümlerin başlıca nedeni aşırı sıcaklar olurken; ekonomik kayıpların başlıca nedeni ise fırtına ve seller olmuştur (<https://www.independent.co.uk/>, 2025).

İnsani ve ekonomik kayıpların; yardım, rehabilitasyon ve yeniden inşa maliyetleriyle birleşmesi, afetleri sadece insani bir kriz değil, aynı zamanda ciddi bir ekonomik mesele haline getirmektedir. Kırılganlıklar ve buna bağlı riskler azaltılmadığı sürece, özellikle kritik bölgelerde yoğunlaşan nüfusu veya yüksek GSYİH oranı bulunan ülkelerin, benzer kayıplara ve maliyetlere tekrar tekrar

maruz kalması kaçınılmazdır. Bu nedenle afet riskleri, yüksek riskli bölgelerde sürdürülebilir kalkınmanın bir konusu olarak ciddi bir değerlendirme yapmayı gerektirmektedir. Afet bakımından riskli bölgeler için yapılacak analizlerin; kalkınma yatırım planlaması, afetlere hazırlık ve kayıpların önlenmesi açısından sonuçları vardır. En yüksek riskli alanlar, afetlerin en sık meydana gelmesinin ve kayıpların en yüksek olmasının beklendiği alanlardır. Bu analizler risk azaltma çabalarının önceliklendirilmesi için rasyonel gerekçeler sağlar ve risk yönetimine en çok ihtiyaç duyulan alanları vurgular (Dilley vd., 2005: 15).

1.3.1.2.1. Kuraklık

Kuraklık “yağış seviyesinin önemli ölçüde düşmesi neticesinde arazi ve su kaynaklarının olumsuz etkilenmesine ve doğadaki hidrolojik dengenin bozulmasına yol açan olay” olarak tanımlanabilir (<https://www.mgm.gov.tr/>, 2024). Kuraklık çok yavaş başlayan ve ilerleyen aylar ve hatta yıllara sâri bir şekilde çok geniş alanları etkileyebilen bir doğa olayı olması sebebiyle diğer afetlerden farklıdır. Çok geniş bölgelerde, kimi zaman bir ülkenin tamamında ağır ekonomik, çevresel ve sosyal etkilere yol açabilmektedir. Kuraklık tüm iklim çeşitlerinde görülebilir ancak toprak hassasiyeti ve kuraklığın etki derecesi bölgelere göre büyük farklılıklar gösterebilmektedir. Örneğin, 2005’te yaşanan kuraklık Avrupa’nın birçok bölgesini etkilerken 2007-2008 yıllarında yaşanan kuraklık en çok Akdeniz Havzasını etkilemiştir (<https://www.wwf.org.tr/>, 2024).

1.3.1.2.2. Kasırga (Tropikal Siklon)

Kasırga veya diğer adıyla tropikal siklon, tropikal veya subtropikal bölgelerde oluşan ve düşük basınç alanı etrafında dönen organize bir fırtına sistemidir. Kuzey yarımkürede saat yönünün tersine, güney yarımkürede ise saat yönünde döner. Bu fırtına sistemleri genellikle 5-6 mil yüksekliğe ve 300-400 mil genişliğe ulaşabilir, bazen daha da büyük olabilir. Ortalama olarak 10-15 mil/saat hızla ilerlerken, bazen 40 mil/saat hızla hareket edebilir. Erken ve zayıf aşamalarında “Tropikal Depresyon” olarak adlandırılır. Rüzgâr hızı 39 mil (62,7 km)/saat olduğunda “Tropikal Fırtına” adını alır. Rüzgâr 74 mil (119 km)/saat veya daha fazla hıza ulaştığında, fırtına bölgeye göre farklı isimler alır: Atlantik ve doğu Kuzey Pasifik’te “Kasırga”, batı Kuzey Pasifik’te “Tayfun”, Hint Okyanusu ve Güney Pasifik’te ise “Siklon” veya “Tropikal Siklon” adını alır. Tropikal siklonlar yalnızca rüzgârlarıyla değil, beraberinde getirdiği diğer tehlikelerle de büyük zararlara yol açabilmektedir. Bu tehlikeler şunlardır (<https://www.metoffice.gov.uk/>, 2024):

- **Açık deniz dalgaları:** Kuvvetli rüzgârlar, 15 metreye kadar yükselen dev dalgalar oluşturur ve bunlar, gemiler için ciddi tehlikeler oluşturabilir.

- **Fırtına dalgası:** Kıyılarda birkaç metreye kadar yükselen su dalgaları, su baskınlarına ve büyük hasarlara neden olabilir.
- **Şiddetli yağmur:** Tropikal siklonlar, her gün iki milyar ton nemi alıp yağmura dönüştürerek hem kıyılarda hem de iç kesimlerde su baskınlarına yol açabilir.
- **Kasırgalar:** Siklonlar, karaya ulaştıklarında birçok kasırgayı tetikleyebilir ve bu, küçük bölgelerde yoğun rüzgâr hasarına neden olabilir.

1.3.1.2.3. Sel

Sel, yer veya iklim fark etmeden en nemli (tropikal) bölgeler dâhil, en kurak (çöl) bölgelere kadar dünyanın hemen her yerinde meydana gelebilmektedir. Selin farklı tanımları olmakla birlikte, “muhtelif sebeplerle oluşan su kütlelerinin büyüyerek akarsu yataklarında, vadilerde, kıyılarda ve çukur alanlarda kontrolsüz bir biçimde akarak yayılması olayı” şeklinde tanımlanmaktadır. Aslında sel oluşumlarının büyük bir kısmı, doğanın kendini koruma mekanizması neticesinde meydana gelmektedir (Özcan, 2006: 36).

Sel ve taşkınlar genellikle birbiriyle karıştırılmaktadır. Sel, suyun bir noktada yükselmesi ile veya bir başka bölgeden gelmesi ile oluşan ve belirli bir bölgenin su altında kalmasına yol açan; ani, büyük ve düzensiz su akıntılarında denmektedir. Taşkın ise, ani ve kuvvetli yağışlar veya karların erimesi sonucunda akarsu yataklarının taşarak yerleşim yerleri ve tarım alanları gibi bölgelerde hayatın olağan akışını bozmasına verilen isimdir (<https://afet.akut.org.tr/sel-nedir/>, 2024).

Akarsu yataklarında, vadi tabanlarında, yamaçlardaki düzensiz ve geçici sel yatakları içinde, kıyılarda ve şehirlerde görülebilen sel afetleri; yamaçların yukarı kesimlerinde yüzeysel olarak akarken daha aşağı seviyelerde kendisine bir yatak açarak yüzeysel akıştan çizgisel akışa geçmektedir. Açılan bu yataklara “sel yatağı” veya “sel yarıntısı” adı verilmektedir. Bunlar selin ana kaynağının kollarıdır ve şiddetli yağışlarla oluşan sellerin de asıl sebebidir. Hızla akan suyun sel yataklarından bol miktarda yüzey malzemesi (toprak, bitki, kaya parçaları vb.) taşınması yüzünden sel suları daima bulanık ve çamur rengindedir (Ulusal Ajans, Afetlere Karşı Engelleri Birlikte Aşalım Projesi-2016-1-TR01-KA204-034345).

1.3.1.3. Yangın

Yangın, kontrolsüz olarak gerçekleşen yanma olayına verilen isimdir. Yanma aslında kimyasal bir tepkimedir ve sonucunda çoğu zaman duman ve alev meydana çıkar. Ancak duman veya alev gibi unsurların görülmediği durumlar

da olabilmektedir. Örneğin oksitlenme de bir yanma durumudur fakat alev ve duman görülmez (<https://afet.akut.org.tr/yanigin-nedir/>, 2024). Tehlike durumlarına göre yangınlar şu şekilde sınıflandırılmaktadır (Demir, Yomralıoğlu ve Aydınoglu, 2011: 5):

- **A Sınıfı Yangınlar:** Odun, kömür, kâğıt, ot vb. yanıcı katı maddeli yangınlar,
- **B Sınıfı Yangınlar:** Benzin, makine yağları, yağlı boyalar, asfalt vb. yanıcı sıvı maddeli yangınlar,
- **C Sınıfı Yangınlar:** Metan, bütan, LPG, havagazı, hidrojen vb. yanıcı gaz maddeli yangınlar,
- **D Sınıfı Yangınlar:** Lityum, sodyum, magnezyum vb. yanabilen elementler veya radyoaktif yangınlar,
- **E Sınıfı Yangınlar:** Elektriğin yol açtığı veya yangın sınıfı sayılmayan olaylar.

Bir afet türü olarak yangın yönetiminde farklı aşamalardaki operasyonlar için coğrafi verinin etkin kullanımı oldukça önemlidir. Yangın çıkabilecek riskli yerlerin tespiti için yangın risk haritaları yapılabilir. Yangına etkin ve hızlı müdahale için su tedarikini sağlayan yer üstü musluk (hidrant) yerleri ve itfaiye yerlerinin belirlenmesinde Coğrafi Bilgi Sistemleri ile uyum sağlanabilir (Demir, Yomralıoğlu ve Aydınoglu, 2011: 5).

1.3.2. İnsan Kaynaklı Afetler

Beşerî veya insan kaynaklı afetler, sivil nüfus kayıplarına, mal kaybına, temel hizmetlerin ortadan kalkmasına veya azalmasına sebep olan bir felaket veya acil durum anlamına gelir. İnsan kaynaklı afetleri “sosyal” ve “teknolojik” afetler olmak üzere iki ana başlıkta incelemek mümkündür.

Sosyal afetler insanların gündelik hayatta temel ihtiyaçlarından kaynaklanan yiyecek, içecek, barınma, konaklama gibi daha rahat yaşamasına yönelik olan ihtiyaçlarında ortaya çıkan problemlerdir. Savaşlar, bulaşıcı hastalıklar, zoraki göçler ve mülteciler, terör saldırıları, bina iş yeri eğlence merkezi yangınları; sosyal afetler olarak kabul edilir. Teknolojik afetler ise, insanın yeryüzü kullanımındaki hatalara bağlı olarak gelişen afetlerdir. Maden kazaları, nükleer biyolojik ve kimyasal silahların kullanılması, sanayi kazaları, ulaşım sektöründeki kazalar ve ekonomide yaşanan büyük krizler teknolojik afetler olarak nitelendirilmektedir (Ünlü, 2019: 81).

Nükleer santral kazaları, kimyasal ve endüstriyel kazalar, uçak, tren ve gemi kazaları, baraj yıkılmaları, toplumsal olaylar, ev ve bina yangınları gibi

olaylar da insan kaynaklı afetlerin içinde sayılmaktadır. Bu afetler kendi başına oluşabileceği gibi insan faktörü ile de başlayabilir. Bu doğrultuda Türkiye’de 2018’de meydana gelen ve 7’si çocuk 25 kişinin hayatını kaybettiği “Çorlu Tren Kazası”, 28 Nisan 1993 tarihinde meydana gelen ve 39 kişinin öldüğü 12 kişinin kaybolduğu Ümraniye’de yaşanan “çöp patlaması” insan kaynaklı afetlerdendir (Kadıoğlu, 2008: 7).

1.4. Afet Yönetimi ve Afet Yönetim Döngüsü

Dünyanın farklı bölgelerinde hem doğal hem de insan kaynaklı afetlerin sıklıkla meydana gelmesi nedeniyle afet yönetimi büyük önem kazanmıştır. Bu bağlamda, afet yönetiminde riski önlemek ve azaltmak; ardından afet sonrası etkiyi ve iyileşmeyi yönetmek için bir dizi disiplin ve yönerge kabul edilmiştir. Afet yönetimi, afetlerin etkisini azaltmak ve yönetmek için “hazırlık, müdahale ve iyileştirme” çabalarını içerir ayrıca, “afet öncesi hazırlık” ve “afet sonrası yardım, rehabilitasyon ve iyileştirme” olarak iki aşamaya ayrılabilir. Bu anlamda “sürdürülebilir iyileştirme” ve “sürdürülebilir kalkınma” yaklaşımı, yeniden geliştirme ve yeniden inşa sürecinin afetlerin etkisini azaltmak için uygun şekilde tasarlandığı afet yönetimi fikriyle bütünleşmiştir. Sürdürülebilir bir kalkınma ancak afet riskinin azaltılması ile mümkün olabilecektir (Tandon ve Kumar, 2020: 13).

Afet yönetiminin her aşamasında katılım ve iş birliğinin önemi büyüktür. Bu anlamda katılım; bireysel olarak halkın afet yönetim sürecine katılımını, iş birliği; hükümetlerin, yerel yönetimlerin, uluslararası örgütlerin, STK’ların, özel sektörün bilim dünyasının afet yönetiminin farklı aşamalarındaki iş birliğini anlatır (Genç, 2022: 304).

Geleneksel afet yönetim sistemi, afet öncesinde yapılan tahminler veya geçmiş verilere göre karar verme süreçlerinden oluşmaktaydı. Buna karşılık, modern afet yönetim sistemlerinde bilişim teknolojisi altyapıları kullanılmaya başlanmış, ancak burada ilk başlarda genellikle coğrafi bilgi sistemleri (CBS) üzerine yoğunlaşmıştı. Günümüzde bilgi sistemleri modern afet yönetiminde etkin şekilde kullanılmaktadır. Bilgiler, bilişim altyapıları aracılığıyla afet merkezine iletilmekte ve bilgi işlem yöntemlerine göre işlenmektedir. Bütünleşik afet yönetiminde ise modern afet yönetiminde kullanılan tüm bilgiler kullanılmakta buna ilave olarak, afetleri etkileyen risk faktörlerine ilişkin bilgiler de anlık olarak işlenmektedir. Afet bölgesinden mobil cihazlarla alınan anlık güncel veriler, afet koordinasyon merkezlerinde değerlendirilmekte ve lojistik destek sağlayan merkezlerdeki envanter bilgisine göre ihtiyaçlar en yakın bölgelerden karşılanmaya çalışılmaktadır (Macit, 2018: 25).

Modern afet yönetimi “risk yönetimi” ve “kriz yönetimi” olarak iki aşamadan oluşmaktadır. Kriz yönetimi, afet sonrası yaşananlara müdahale ve iyileştirme aşamalarından oluşmakta olup afetin yol açtığı yaraları sarmak ve toplumsal düzeni yeniden tesis etmek açısından önemlidir. Ancak afet öncesi hazırlık ve önleme faaliyetleri, sürdürülebilir bir yönetim için kritik öneme sahiptir. Risk yönetimi paradigması; toplumun her katmanının katılımıyla afet öncesinde alınması gereken önlemlerin hayata geçirilmesini kapsar ve günümüzde gelişmiş ülkelerin temel stratejisi haline gelmiştir. Risk yönetiminde ülkeyi yöneten hükümetten itibaren neredeyse tek tek her bir vatandaşın neler yapması gerektiği planlanmaktadır. Risk yönetiminin en önemli ayağını ise hiç şüphesiz eğitim faaliyetleri oluşturmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye’de ve dünyada son yıllarda sayıca artış gösteren doğal afetlerin neden olduğu sorunlara karşı alınabilecek en etkili tedbir doğal afet eğitiminin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasıdır (Sözcü, 2019: 81).

İletişim ve ulaşım teknolojilerinde son yıllarda yaşanan ciddi değişim ve dönüşüm yönetim anlayışına da yansımış geleneksel anlayışın terk edilerek yeni bir anlayışa geçilmesine yol açmıştır. Kamu yönetimi alanındaki bu değişim afet yönetimi alanındaki değişimleri de tetiklemiştir (Özler, 2019: 148). Bu bağlamda klasik afet yönetimi anlayışı, katılım ve iş birliği ile birleşerek afet yönetişimi adı verilen yeni bir kavram ortaya çıkmıştır.

Acil durum yönetimi ve afetler öncelikle devletin, kamu yönetiminin ve kamu kurumlarının sorumluluğuna girmektedir. Kamusal sorun alanlarına yönelik olarak çözüm önerilerinin oluşturulması da önemli konulardan biridir (Yaman ve Çakır, 2018: 1129). Meydana gelen bir afeti takip eden ve bir sonraki afete kadar devam eden peş peşe gelen süreçlerden oluşan aşamalar, farklı adlar verilmiş olsa da genel olarak “Afet Yönetim Döngüsü” olarak anılmaktadır. Her bir döngüde yapılacak çalışmalar bir sonraki evredeki çalışmaların başarısını büyük ölçüde etkileyeceği için bu süreç genellikle zincir halkaları veya bir daire ile gösterilmektedir (<https://www.afad.gov.tr/>, 2024). Afet yönetim döngüsünde dört temel bileşen bulunmaktadır.

1.4.1. Zarar Azaltma / Hafifletme (Mitigation)

Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Ofisi (UNDRR) afetlerde azaltmayı; “tehlikeli bir olayın olumsuz etkilerinin azaltılması veya en aza indirilmesi” şeklinde tanımlamaktadır. Genel olarak afetlerin özellikle de doğal afetlerin olumsuz etkileri belki tamamen sona erdirilemez ancak boyutları ve doğuracağı sonuçlar çeşitli stratejiler ve eylem planları ile önemli ölçüde azaltılabilir (Kahraman, Polar ve Korkmazyürek, 2021: 10).

Doğal kaynaklı ve insan kaynaklı tehlikelerin insan hayatına ve malvarlıklarına yönelik uzun vadeli risklerini azaltacak faaliyetler bu kapsamdadır. Örneğin, bina yönetmelikleri, afet sigortası, arazi kullanım yönetimi, risk haritalama, güvenlik yönetmelikleri ve vergi teşvikleri veya vergi artışları gibi düzenlemeler böyledir (Mcloughlin, 1985: 166).

1.4.2. Önceden Hazırlıklı Olma (Preparedness)

Acil bir duruma müdahale etmek için operasyonel yetenekleri geliştiren faaliyetler bu bileşen içerisindedir. Örneğin acil durum harekât planları, erken uyarı sistemleri, acil durum operasyon merkezleri, acil durum iletişimi, acil durum kamu bilgilendirmesi, karşılıklı yardım anlaşmaları, kaynak yönetimi planları, eğitimler ve tatbikatlar gibi faaliyetler (Mcloughlin, 1985: 166).

Afet öncesi aşama, afet yönetiminde oldukça önemlidir. Muhtemel bir afet durumundaki risklerin hesaplanması, oluşabilecek hasarların önceden tespit edilmesi amacıyla simülasyonların ve eylem planlarının hazırlanması bu kapsamda değerlendirilmektedir. Önceden hazırlıklı olma bileşeni afetin meydana geldiği bölgede kriz yönetim merkezlerinin kurulması ve risk azaltma yaklaşımı çerçevesinde afetle ilgili olan kamu-özel tüm kurum ve kuruluşların koordine çalışması için gerekli önlemleri almayı içermektedir (Tüncer, 2022: 166).

1.4.3. Acil Müdahale, Cevap Verme (Response)

Afetlerde bireylerin tehlike ve risklerle baş etme kapasiteleri birbirinden farklıdır. Yaş, cinsiyet, fiziksel ve mental engel durumları bulunan bireyler için bu durum daha zor hale gelmektedir. Bu kapsamda savunmasız gruplar beş farklı kategoriye ayrılmıştır: “Bebek-çocuklar, kronik hastalar, engelliler, kadınlar ve yaşlılar” risk grupları olarak ele alınmıştır (Çağdaş, 2020: 3). Bu gruplar afet anı ve hemen sonrasında yapılacak ilk müdahalede dikkate alınması gereken öncelikli gruplardır.

Afetin hemen öncesinde, afet sırasında veya afetin hemen sonrasında riskli gruplar öncelikli olmak üzere hayat kurtaran, can ve mal kaybını en aza indiren faaliyetler bu bileşeni oluşturmaktadır. Örneğin “acil durum planı aktivasyonu, tahliye ve arama-kurtarma, acil durum sistemlerinin aktivasyonu, halka acil durum talimatları, acil tıbbi yardım, yani acil durum operasyon merkezleri, kabul, bakım ve barınma merkezleri” (Mcloughlin, 1985: 166).

1.4.4. İyileştirme ve Yeniden İnşa (Recovery)

UNDRR, iyileştirme ve yeniden inşa bileşenini “afetten etkilenen bir topluluğun veya toplumun geçim kaynakları ve sağlığı; ekonomik, fiziksel,

sosyal, kültürel ve çevresel varlıklarının, sistem ve faaliyetlerinin eski haline getirilmesi veya iyileştirilmesi” olarak tanımlamaktadır (Kahraman, Polar ve Korkmazıyrek, 2021: 10).

Afet sonrası kritik dönemin aşılmasıyla birlikte hayatın olağan akışına dönmesi için alınması gereken kararlar ve atılması gereken adımlar bu aşamada belirlenmektedir. Zarar gören alanlara etkin müdahalelerde bulunulması, can ve mal kayıplarında olabilecek artışların önlenmesi, hayat standartlarının düzenlenmesi ve hasar tespit çalışmalarının yapılması bu aşamada yapılmaktadır (Tüncer, 2022: 166). Halen devam etmekte olan tehlike ve riskler için önlem alınması; iletişim, ulaşım, yiyecek, barınma, su, elektrik, kanalizasyon gibi acil ihtiyaçların karşılanması; eğitim, sosyal ve ekonomik faaliyetlerin süratle eski hale döndürülmesi gibi maddeler yeniden inşa ve iyileştirme faaliyetlerinin ana hedefleri arasında bulunmaktadır (Şengün, 2007: 64).

Bu bileşen kapsamında; kritik altyapı ve yaşam destek sistemlerinin işlevselliğini yeniden tesis eden kısa süreli müdahaleler ile sosyo-ekonomik hayatı eski haline getiren uzun soluklu rehabilitasyon çalışmaları yürütülmektedir. Enkaz temizleme ve geçici barınma olanaklarının oluşturulmasından, afet sonrası işsizlik yardımları ve tesislerin restorasyonuna kadar uzanan geniş bir operasyonel yelpaze bu kapsamda değerlendirilmektedir (McCloughlin, 1985: 166).

1.5. Afet ile İlişkili Kavramlar

Çalışmanın bu bölümünde afet olgusu ile ilişkili kavramlara yer verilmektedir. Öncelikle kriz kavramı ele alınacak, sonrasında risk ve risk azaltma, dirençlilik ile acil durum kavramları incelenecektir.

1.5.1. Kriz Kavramı

Kriz, “bir kişi bir örgüt veya bir toplumun hayatında görülen zor bir anı, bir buhran dönemini” ifade etmektedir (Bozkurt ve Ergün, 2008: 155). Organizasyonların, sistemlerin veya örgütlerin üzerinde yıkıcı bir etkiye sahip olan, çoğunlukla acil karar alınması veya yeni yaptırımların uygulanmasını gerektiren, aynı zamanda sistemi oluşturan üyeler üzerinde de kalıcı zararlar oluşmasına sebebiyet veren her türlü duruma kriz adı verilmektedir (Santana, 1997: 100). Kriz, “bir örgütün rutin sistemini bozan ve aniden ortaya çıkan herhangi bir acil durum” olarak da tanımlanabilir (Phelps, 1986: 5).

Kriz kavramını açıklayan birden çok sayıda tanım bulunmakla birlikte bu tanımların ortak noktası krizin basit bir olay ya da problem olmadığı gerçeğini vurgulamalarıdır. Etimolojik olarak kriz kavramı Yunanca “ayrılmak” anlamına gelen *Krisis* kelimesinden gelmektedir. Çin yazısında ise kriz, iki sembol ile

ifade edilmektedir ve bu semboller fırsat ve tehlike anlamına gelmektedir. Yani Çin kültüründe krize hem olumlu hem de olumsuz bir anlam yüklenmiştir (Pira, Sohodol, 2020: 23). Kriz, yöneticinin yakın takibini gerektirir. Örgütün sadece devam eden faaliyetlerini değil aynı zamanda onun varoluşunu da tehdit eder, üretim kapasitesini kullanılamaz hale getirir (Koçel, 1993: 1). Krizin ve kriz dönemlerinin en belirgin ve insanları gerginliğe sevk eden özelliği ise belirsizliktir (Baltaş, 2002: 6).

Krize sebep olan örgüt dışı faktörler de bulunmaktadır. Örgüt dışı faktörler içinde en önemlisi doğal faktörlerdir. Doğal faktörler yönetimler tarafından kontrol edilmesi mümkün olmayan iklim, toprak, su, çevre kirliliği vb. sebeplere bağlı olarak ortaya çıkan ani felaketlerdir. Doğal faktörler; deprem, yangın, su baskınları gibi sadece örgütü değil aynı zamanda toplumu da etkileyen olağan dışı durumlar olması bakımından da önemlidir (Pira ve Sohodol, 2020: 35).

Krize sebep olan bu örgüt dışı çevresel faktörler yönetimin kontrolü dışında olan makro faktörlerdir. Bütün bir ülkeyi belki dünyayı kontrolü altına alarak pek çok insanın, kurum ve kuruluşun varlığına etki edebilirler. Çevresel faktörlerin hızlı değişmesi kurumların da bu değişikliğe hızlı uyum sağlamalarını gerektirir. Uyum sorunu krize zemin hazırlar. Değişimin gerisinde kalarak gecikilen her an krizin şiddetinin artmasına sebep olur. Krize neden olabilecek çevresel faktörler olarak; doğal şartlar, toplumsal, ekonomik, teknolojik ve politik yapının değişimi örnek gösterilebilir (Tüz, 2014, 4). Çevresel veya örgütsel faktörlerden kaynaklanabilecek krizin temel özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Pira ve Sohodol, 2020: 27):

- Örgütün üst düzey hedeflerini hatta varlığını tehdit etmesi,
- Örgütün önleme ve öngörme mekanizmalarının yetersiz kalması,
- Acil müdahale gerektirmesi ve zaman baskısı yaratması,
- Beklenmedik ve ani değişiklikle sürpriz olması (Buradaki sürpriz olumlu anlamda olmayan rahatsız edici, ani ve beklenmedik değişikliklerdir)
- Karar vericilerde gerilim yaratması,
- Korku ve paniğe sebep olması,
- Kontrol edilme zorluğu yaşatması,
- Hayati bir dönüm noktası olması,
- Örgütün insan kaynağını, mali kaynaklarını ve imajını zedelemesi ve tehdit etmesi,
- Bir sistem veya alt sistemde bütün sistemi o anki veya gelecekteki çalışması açısından psikolojik, fizikî veya varoluşsal olarak etkilemesi.

Temel özellikleri yukarıdaki gibi sıralayabileceğimiz krizlerin doğru ve etkili bir şekilde yönetilmeleri de afet yönetimi açısından oldukça önemlidir. Bu bağlamda kriz yönetiminin hedefleri şu şekilde belirtilebilir (Özer, 2016: 436):

- Karar vericileri etkileyebilecek kriz türlerinin çeşitliliği ve kriz sürecine ilişkin bilgi sağlayarak yöneticileri bilgilendirmek,
- Yöneticilere krizi tanıma ve değerlendirme konusunda yetkinlik kazandırmak,
- Krizden kaçınma planlarının geliştirilmesinde yöneticilere çeşitli teknikler sunmak,
- Krizin etkin bir şekilde yönetilebilmesi için gerekli olan yetkinliği yöneticilere kazandırmak.

1.5.2. Risk Kavramı ve Risk Azaltma

Risk kelimesinin ne anlama geldiğine ilişkin literatürde farklı görüşler bulunmaktadır. Etimolojik olarak incelendiğinde Arapça “rizk” kelimesinden gelmektedir. Latince’de ise “risicum” olarak ifade edilen denizcilikte kullanılan bir kavramdan geldiği düşünülmektedir. Risk sadece; ihtimal, talih, şans, tesadüf, rastlantı, olasılık, kader vb. gibi bir anlama gelmemektedir. Risk tehlikenin oluşma ihtimalini ve muhtemel etkisinin şiddetini içeren bir kavramdır (Kadıoğlu, 2013: 23). Büyük Larousse’ta risk kavramı, “bir zarara, bir kayba, bir tehlikeye yol açabilecek bir olayın ortaya çıkma ihtimali” olarak tanımlanmıştır (Emhan, 2009: 210).

Afetler, insanların kurdukları sistemler ile doğal sistemler arasındaki karmaşık etkileşimden kaynaklanır. Tamamen doğal afet diye bir şeyin olmadığı ciddi bir şekilde savunulmuştur. Afetler yalnızca bir doğa olayı -deprem veya fırtına gibi bir tehlike- buna maruz kalan ve savunmasız olan bir insan nüfusunu veya topluluğu etkilediğinde meydana gelir. Okyanusun ortasında meydana gelen bir fırtına eğer orada bir gemi yoksa afet olarak nitelendirilemez. Dolayısıyla risk, tehlikeye maruz kalmanın, insanların zarar görebilirliğinin (örneğin yerleşim yerleri ve geçim kaynakları açısından) ve toplumun afet zararlarını azaltma faaliyetlerine ne ölçüde katıldığıнын bir fonksiyonudur (Shaw, Pulhin ve Pereira, 2010: 4).

Etkili risk yönetiminin temel unsurları tehdit ve risk değerlendirme süreçleridir. Bunlar risk değerlendirmesinin bel kemiğini oluşturmaktadır. Risk değerlendirmesi, bir olayın meydana gelme ihtimalini azaltmaya veya olayın meydana gelmesi halinde ise sonuçlarını hafifletmeye yönelik eylemleri önceliklendirme faaliyetidir. Burada kullanılan modelleme ve simülasyonlar,

çok çeşitli potansiyel tehditlere karşı toplumun hassasiyetlerini belirlemek için güçlü araçlardır (McGlown, 2004: 41).

Hükümetler, sistemik risklerin yönetiminde kritik bir rol oynamaktadır; bu rol, paylaşılan eylemler için uygun bir ortam sağlama, sorumlulukları kanallandırmak ve savunmasız bireylere doğrudan yardım sağlama gibi faaliyetleri içermektedir (Cengiz, 2021: 28).

Bir olayın riski analiz edilerek, afete karşı hazırlıklı olunabilir veya afetin vereceği tahribat azaltılabilir. Bu nedenle, olayın bir bütün olarak (ülke, il, ilçe vb. tüm bireyler) ele alınması gerekmektedir (Varol, 2019: 194). Risk ve zarar azaltmak için bazı adımların atılması ve gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir (Kadioğlu, 2013: 92):

- Önceden yapılmış çalışmalarla tespit edilmiş tehlikelerin cana ve mala yönelen risklerini azaltmak için önleyici tedbirleri hayata geçirmek,
- Hasar oluşmasını önleyici, azaltıcı veya koruyucu çalışmalar yapmak,
- Belirlenmiş bir tehlikenin afete dönüştüğü anda neden olabileceği zararları azaltabilmek için acil durum servislerine yönelik önlemleri almak ve bununla ilgili görevleri yerine getirmek,
- Tehlikelerin etkisini belirli alanlarda azaltmak için yapısal önlemler almak,
- Risk azaltmada başarı için çözüm yöntemlerini değerlendirmek ve fayda-maliyet analizini yapmak,
- Ciddi bir değerlendirme sonucu sürdürülebilir çözümler ve düzeltici tedbirler uygulamak.

Yüksek riskli bölgelerde tekrarlanan büyük ölçekli kayıplar, ekonomik performansa ciddi zararlar vermektedir. Bu bölgelerde yoksulluğun azaltılması gibi temel kalkınma hedeflerine ulaşmak, ancak bu kayıpları azaltmaya yönelik ortak çabalarla mümkündür. Günümüzde afet riskinin azaltılması başlı başına bir yatırım olarak görülmekte; risk altındaki ülkeler ise bu amacı merkeze alan projeleri üstlenmeye daha fazla istek duymaktadır. Bu tür projeler hem sert hem de yumuşak bileşenleri içerebilir. Bunlar; altyapının zarar görebilirliğini ve açıklarını azaltmaya yönelik tedbirler, acil durum fonları ve ülkelerin afet risklerini yönetme kabiliyetlerini arttırmak üzere tasarlanmış kurumsal, politika ve kapasite geliştirme tedbirleri olarak söylenebilir (Dilley vd., 2005: 16).

1.5.3. Dirençlilik Kavramı

Son yıllarda, insanî ve fizikî sistemlerin afet gibi ekstrem olaylarla başa çıkma ve bunlara cevap verme kapasitesi olarak söylenebilecek ve Türkçeye “dirençlilik”

olarak geçen “resilience” kavramı, “sürdürülebilirlik” (sustainability) kavramını tamamlayan ve giderek daha fazla öne çıkan bir konu haline gelmiştir. Aslında bu kavram, afet öncesi yürütülen faaliyetlerle afetin sonuçlarını hafifletmeye odaklanan “resistance” kavramının yerini almıştır (Tierney ve Bruneau, 2007: 14). Resilience kavramının resistance kavramının yerini alması, doğal ve insan kaynaklı tehditlerin değişen doğası sebebiyle bir ülkede insan eliyle inşa edilmiş yapıların hiçbir zaman tam olarak dirençli olacak şekilde geleceğe hazır hale getirilemeyeceğinin farkına varılmasının bir sonucudur (Dainty ve Boshier, 2008: 360).

Dirençlilik, köken olarak bir nesnenin ilk konumuna geri dönme konusundaki fiziksel yeteneğini ifade etmektedir. Bu tanım direncin, kırılabilirliğin diğer yüzü olarak tanımlanabileceği fiziksel yapılar için uygundur (Kundak, 2017: 57). Nitekim kırılabilirlik, bir topluluğun doğal bir tehlikeye karşı savunmasızlığı “belirli bir risk unsuruna veya bu tür unsurlar kümesine karşı kayıp derecesi” olarak görülebilirken; dirençlilik, bir topluluğun doğal bir tehlikeyi absorbe etme/başa çıkma, dayanma ve bir doğal tehlike meydana geldikten sonra kendini toparlama kapasitesini/yeteneğini tanımlamaktadır. Dirençlilik kavramı aynı zamanda bir şehrin/topluluğun bir afetle karşılaşması durumunda onunla başa çıkabilecek gücünü, durumunu veya seviyesini de ifade etmektedir. Mevcut kaynakların belirli bir tehlikeye karşı tampon görevi görecektir veya karşı koyacak kadar sağlam, yedekli ya da hızlı olması durumunda eskiye dönüşün yani normalleşmenin mümkün olduğunu vurgulamaktadır. Buna göre, toplumda bir stres etkenine (tehlikeye/afete) karşı ısrarlı direnç oluşmadığında da kırılabilirlik olduğu kabul edilir (Joerin ve Shaw, 2010: 202). Yani biri diğerinin faktörüdür ve bu da “döngüsel akıl yürütmeye” yol açabilir. Bir sistem kırılabilirdir çünkü dirençli değildir; dirençli değildir çünkü kırılabilirdir (Lakhani ve Andharia, 2020: 287).

ABD’de bir devlet kuruluşu olan Federal Acil Durum Yönetimi Ajansı’na (Federal Emergency Management Agency-FEMA) göre dirençlilik; yangından kasırgaya, hortumdan depreme kadar karşı karşıya kalınan tehditler yelpazesine bakıldığında, bu tehditlere karşı hazırlıklı olmaya çalışırken ele alınan ortak önlemler olduğu görülür (Rivera ve Kapucu, 2015: 71).

Birleşmiş Milletler üyesi ülkeler tarafından kabul edilip 2016’da yürürlüğe giren “Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları 2030”da (The Sustainable Development Goals of the 2030 Agenda) dünyada açlık ve yoksullukla, iklim değişikliği ile mücadele etmek, nitelikli eğitim, sorumlu üretim-tüketim ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi konuların çözümü hedeflenmektedir (<https://sdgs.un.org/2030agenda>, 2024). Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları 2030’da sivil toplumun, hükümetlerin, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı

(OECD), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) gibi kalkınma örgütlerinin yıllarca süren emek ve yatırımlarının doğal afetler tarafından yok edilebileceği belirtilmiş ve bu nedenle afetlere dirençlilik kavramına güçlü bir vurgu yapılmıştır. Amaçların gerçekleşmesi için tüm yeni altyapıların, insanların hayatta kalmasına imkân sağlamak için büyük afetlere dayanabilmesi gerekir. Ancak Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları bir temel ihtiyaç daha içerir. “Kimseyi geride bırakmamak” hedeftir. Bu, özellikle afet riskini düşürme açısından önemlidir. Dirençlilik planlaması kapsamlı ve titiz olmalıdır. Etkilenmesi muhtemel herkesin erken uyarı sistemlerine erişimi olmalıdır. Vahşi doğanın en uzak noktalarında bile yiyecek, su ve barınağa erişim hızlı olmalıdır (Kalogiannidis vd., 2023: 2).

Kentsel alanları tehdit eden başlıca riskler iklim değişikliği başta olmak üzere, gelişmekte olan ülkelerdeki hızlı kentleşme ve şehirlerdeki yoksul halkın büyüklüğüdür. Kentsel alanlar, yüksek kırılabilirlikleri ve çok sayıda risk faktörü nedeniyle bir tehlikenin meydana gelmesi durumunda kayıplara (can ve mal kaybı, altyapıların çökmesi, sosyal yaralar vs.) karşı oldukça savunmasızdır. Bu nedenle şehirlerin dirençli hale gelmesi oldukça önemli olmakla birlikte şehirlerin dayanıklılığını ölçmek ve derecelendirmek için yeterli araçlar henüz bulunmamaktadır. Şehirlerin oldukça karmaşık sistemlerden oluştuğunu ve iklimle ilgili tehlikelere karşı birçok yönden hassas olduğunu kabul etmek çok önemlidir. Bu yüzden belirli bir şehrin tehlikelere karşı mevcut durumu/direnci hakkında mümkün olduğunca çok şey anlamak için kapsamlı bir yaklaşım geliştirilmesi gerekmektedir. Bir şehrin ne kadar dirençli olduğunun resmini çıkarmak için fiziksel, sosyal, ekonomik, kurumsal ve doğal yönlerin değerlendirilmesi gereklidir (Jorein ve Shaw, 2010: 211).

1.5.4. Acil Durum

Acil durum; planlanmamış normal seyrin dışında gelişen, insana, çevreye ve mal varlığına zarar verme ve hayatın normal akışını aksatmaya sebep olan veya olabilecek olay veya şartların oluşumudur. Oluşabilecek her türlü olağanüstü durumda insanların can ve mal kaybının önüne geçmek ve çevrenin olumsuz yönde etkilenmesini önlemek için yapılması gerekenleri önceden planlamak ve acil durumda yönetimin hızlı ve doğru karar alması için etkin bir çalışma planının oluşturulması sağlanmalıdır (Özdikmen, 2019: 34).

İşyerlerinde Acil Durumlar Hakkında Yönetmelik’te acil durum, “işyerinin tamamında veya bir kısmında meydana gelebilecek veya işyerini dışarıdan etkileyebilecek yangın, patlama, tehlikeli kimyasal maddelerden kaynaklanan yayılım, zehirlenme, salgın hastalık, radyoaktif sızıntı, sabotaj ve doğal afet gibi ivedilikle müdahale gerektiren olayları... ifade eder” şeklinde tanımlanmıştır

(<https://www.mevzuat.gov.tr/>, 2024). Bir meslek olarak acil durum yönetimi, hazırlık, zarar azaltma, müdahale ve iyileştirme olmak üzere dört aşamanın yönetiminde giderek artan bir sorumluluk üstlenmektedir (Rivera ve Kapucu, 2015: 71).

Acil durum yöneticileri, tehlikeler hakkında bilimsel ve teknik bilgilerle doludur ancak bu bilgileri verimli ve etkili bir şekilde kullanmak istediklerinde birtakım zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Aldıkları kararların delillerini ortaya koyma arayışında olan birçok yönetici daha fazla ve daha güvenilir bilgiye odaklanmaktan ziyade bu bilgileri kullanarak karar alma sürecinin önemine dikkat etmeleri iyi olacaktır. Bu karar süreci yalnızca acil durum yönetimi personeli arasında gerçekleşmeyecek, çoğu zaman toplumun her kesiminden çok çeşitli acil durum yönetimi paydaşlarının bu sürece katılımının sağlanmasını gerektirecektir (Roberts vd., 2019: 270). İşte bu noktada, paydaşların sürece katılımı denildiğinde yönetim olgusu ortaya çıkmaktadır.

1.6. Afet Yönetişimi

Günümüzde artık bir afet söz konusu olduğunda merkezi yönetimin yukarıdan aşağıya bir bakış açısıyla adeta emir komuta zinciri ile yönetme anlayışı büyük ölçüde terk edilmeye başlanmıştır. Bunun yerine afetle ilgili tüm aktörlerin sürece dahil edilmesine dayanan, esnek, değişime hızlı uyum sağlayan, adem-i merkezîyetçi, aşağıdan yukarıya doğru şekillenen vatandaşın sürece doğrudan katılımını içeren toplumsal direnci oluşturmaya ve artırmaya yönelik modeller ağırlık kazanmaya başlamıştır (Genç, 2022: 315).

Yeni Kamu Yönetimi anlayışının günümüzde ulaştığı aşama, kamu idarelerinin güç ve yetkiyi tek başına kullanma anlayışını terk ederek bunu sivil toplum, özel sektör, meslek örgütleri, üniversiteler, gönüllü kuruluşlar ve hatta bireylerle paylaşmasıdır. Yeni Kamu Yönetimi anlayışı toplumsal meseleleri bu şekilde uzlaşma ve güç birliği temelinde çözme anlayışıdır. Bireyleri ve sivil toplumu dışlayan bir yaklaşımla karşılaşılan tüm meselelere tek merkezden çare üretmek günümüz dünyasında oldukça zordur. Bu yüzden tüm kesimlerin ortak bir çözüm istikametinde kararların alınmasından hayata geçirilmesine kadarki süreçte bir eşgüdüm içinde paydaş olması bir mecburiyet olarak görülmektedir. Toplum desteğini almadan büyük afetlerle etkin bir şekilde mücadele edilemediği şimdiye kadar yaşanan tecrübelerle sabittir. Çünkü ekonomik, sosyal, siyasi ve askeri alanda son derece gelişmiş bir ülke olsa bile bir devlet tek başına büyük afetler karşısında operasyonel kabiliyetini hemen ve tam olarak kullanamaz. Afetin türüne göre değişmekle birlikte ilk 24 saatlik zaman dilimi genel olarak çok önemlidir. Bu süre zarfında gösterilecek toplumsal refleks, afete dirençli olan bir toplum tarafından verilebilir. Can

ve mal kayıpları ve afetin sebep olduğu hasarlar ancak bu şekilde en aza indirilebilecektir (Özler, 2019: 142).

Yönetişim; sivil toplum, birey ve diğer aktörler ile kamu idareleri arasında birlikteliğin geliştirilmesi ve oluşturulan bu çok aktörlü yapılarla, etkileşimin ve sonrasında bir mutabakat sağlanarak müzakere ortamının oluşturulması amaçlanmaktadır. Yönetişim kavramının ortaya çıkışı ile devlet artık yürütme erkini tek başına kullanmayıp onun yerine diğer aktörlerle birlikte hareket ederek ve en önemlisi de karşılaşılan sorunlara kamu-sivil toplum-özel sektör iş birliği ile daha etkili çözümler üreterek yönetmesi amaçlanmaktadır. Yönetişim, devlet ile toplum arasında oluşturduğu yeni ortaklıkla önemli bir unsur haline gelmiştir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, yönetişimi ve demokrasiyi sorunların çözümünde önemli bir araç olarak görmektedir. Şöyle ki demokrasinin tam anlamıyla uygulanmasıyla demokratik yönetim ve hukukun üstünlüğünün sağlanması, sivil toplumun güçlendirilmesi ve sorunlarının çözümüne müdahil olabilmesi için toplumun sorumluluk almasını önermektedir. Bugün afetlerle ilgili politikalarda da aynı şekilde yönetişim ilke ve yöntemlerinin uygulanması bir gereklilik olarak görülmelidir (Ekşi, 2016: 28).

Afet yönetişimi, risk yönetişimi ve çevresel yönetişimle yakından ilişkili olan ve afet araştırmaları literatüründe ortaya çıkan bir kavramdır. Afet yönetişimi ile ilgili düzenlemeler; küreselleşme, dünya sistemi dinamikleri, toplumsal eşitsizlik ve sosyo demografik eğilimler gibi güçler tarafından şekillendirilir (Tierney, 2012: 341).

Afet yönetişimi, toplumların sürdürülebilirliği, varlığı ve refahı açısından hayati öneme sahiptir. Etkili bir yönetim sistemi, can kayıplarını, yaralanmaları ve maddi hasarları azaltarak toplumun hızla toparlanmasına yardımcı olur aynı zamanda afetlerin ekonomik ve sosyal maliyetlerini en aza indirir. Mesela deprem gibi doğal afetler sonrasında devletin tek başına müdahalesi yetersiz kalabilir. Devlet dışındaki diğer aktörlerin de sahada olmasıyla yapılacak hızlı ve etkili müdahaleler, can ve mal kayıplarını büyük ölçüde önlemede ve ekonominin de hızlıca toparlanmasında yardımcı olabilir.

Afet yönetişimi aynı zamanda toplumsal dayanışma ve iş birliğini de güçlendirecektir. Toplumun farklı kesimlerinin idari karar mekanizmalarında bir araya gelerek ortak bir amaç doğrultusunda faaliyet göstermesi, sosyal bağları kuvvetlendirmesi ve toplumsal uyumu artırması muhakkaktır. Bu da toplumun gelecekteki afetlere karşı daha dirençli olmasını sağlayacaktır.

Afet riskinin azaltılması çok paydaşlı ve çok sektörlü eylemler gerektirir. Afet ve iklim riskini yönetmek için, bir ülkenin devlet kurumları ve onların paydaşları

tarafından usulüne uygun olarak sahiplenilen güçlü bir yönetim sistemine ihtiyacı vardır. Güçlü bir yönetim sistemi, yasalar ve politikalar, kurumlar ve koordinasyon mekanizmaları, güçlü liderlik, açık roller ve sorumluluklar, kaynaklar, izleme ve hesap verebilirliğin tüm sektörler, tüm aktörler ve tüm seviyelerde yer almasıyla tanımlanır. İklim değişikliğine uyum ve sürdürülebilir kalkınma ile entegre, güçlü ve kapsayıcı bir yönetim sisteminin kurulması ve sürdürülmesi, devletlerin temel amacı olmalıdır (<https://www.undrr.org/>, 2024).

Çağımızın önemli gelişmelerinden biri, STK’ların ortaya çıkışıdır. Bu kuruluşlar, sosyal hayatın hemen her alanında aktif roller üstlenmekle kalmamakta, politika oluşturma ile politikaların uygulanması süreçlerinde de katkı sağlamaktadırlar. Toplumun çeşitli sorunlarına yönelik gönüllülük esaslı hizmet sunan STK’lar; kadın, çocuk, engelli, sağlık, eğitim, iş ve işçi, iklim ve çevre sorunları, afet ve kriz durumları, yoksulluk ve sosyal yardımlar gibi alanlarda faaliyet göstermektedirler (Balta, Mengü ve Yaman, 2023: 267).

Afet yönetişimi terimiyle, afet döngüsü içindeki birbiriyle ilişkili düzenleyici normlar, organizasyonlar, kurumlar ve uygulamalar kümesi kastedilmektedir (Örneğin, afete hazırlık, afete müdahale, hafifletme, iyileştirme, yeniden inşa gibi). Doğal veya insan yapımı bir tehlikenin etkisini önceden tahmin etmek, bunlarla baş etmek, direnmek ve bu etkilerden kurtulmak için birden fazla sosyal ve coğrafi ölçekte organize olunması gerekmektedir. Afet yönetişimi, hükümetler, özel şirketler ve sivil toplum kuruluşlarından başlamak üzere gayri resmî kuruluşlara kadar örgütsel ve kurumsal aktörleri kapsar. Kurallar, aktörler ve kuruluşlar arasındaki ilişkiler, yatay ve dikey yönetim düzenlemelerinde yapılandırılabilir (Sandoval ve Voss, 2016: 108).

Toplum tabanlı afet risk yönetimi, devletlerin merkezi yardım operasyonlarına yönelik eleştirilerin temelini oluşturarak ortaya çıkmıştır. Özellikle devlet hizmetlerinin genişletilmediği topluluklarda, bireyler çoğunlukla felaketlerle kendi başlarına başa çıkmaya alışkındır. Zira devletin varlığından önce, insanlar veya topluluklar afetlere karşı hazırlık ve müdahalede ilk savunma hatlarını oluşturarak kolektif çabalarla kendilerini korumuşlardır. Bu yerel başa çıkma mekanizmaları, insanlık tarihi boyunca var olmasına rağmen, “toplum temelli afet yönetimi” terimi ilk kez 1990’ların ortalarında Asya bölgesinde kullanılmış ve son 20 yıl içinde çeşitli topluluk grupları tarafından ulusal ve uluslararası düzeyde tanınarak yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Toplum temelli afet yönetiminin temel amaçları şunlardır (Oral, 2021: 8):

- Toplum içinde afetlere ilişkin prosedürler konusunda bir anlayış ve risk bilinci oluşturmak,
- Güvenlik açıklarını ve afet mağdurlarının sayısını azaltmak,

- Savunmasız grupların ve toplulukların can, mal ve çevre kayıplarına karşı baş etme kapasitelerini artırmak ve hasarlarını önlemek veya en aza indirmek,
- Afet önleme sistemlerinin temelini oluşturmak,
- Toplumdaki her bireyin afet acil durumlarındaki sorumluluklarının farkında olmasını sağlamak,
- Afet organizasyonlarının yerel koşullara uygun olarak geliştirilmesini sağlamak,
- İyileşmeyi hızlandırmak.

Burada ifade edilen toplum temelli afet yönetimi, yerel toplulukların kendi güvenlik ve refahlarını korumalarına odaklanan bir stratejiyi temsil etmektedir. Bu yaklaşım, merkezi devlet yardımının ötesine geçerek, bireylerin ve toplulukların afetlere karşı dirençlerini ve hazırlıklarını güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

Diğer aktörlerin de destek verdiği siyasi iktidar tarafından yürütülen çalışmalar yurtiçi müdahalelerdir. Uluslararası müdahaleler ise sivil toplum kuruluşları, uluslararası ajanslar ve bazı durumlarda özel vatandaşlar tarafından siyasi iktidarın en azından onayı ile veya çoğu zaman aktif katılımıyla hatta bazen de diğer iktidarların doğrudan desteğiyle (genellikle ordu veya diğer uzman gruplar aracılığıyla) gerçekleştirilir. Farklı aktörlerin desteği ile gerçekleştirilen müdahaleler nispeten yeni olgulardır ve her ikisi de geçtiğimiz yüzyılda, özellikle de son 50 yılda önemli ölçüde gelişmiştir. İzlenen farklı metotlar, bu müdahalelerin güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koymaktadır (Older, 2019: 286).

Bu anlayış değişikliği çerçevesinde afet yönetimi, bütünsel afet yönetimi gibi son dönemlerde farklı isimlerle kullanılan yaklaşımların hepsinde, afetlerde etkilenmesi muhtemel toplulukların, ilgili tüm kamu, özel sektör ve STK'ların afet yönetimi süreci içinde yer alarak katılım ve iş birliği içinde toplum temelli yaklaşımların geliştirilmesi savunulmaktadır. Bütünsel afet yönetimi, afetlerin bütün tehlikelerini dikkate alan, toplumsal yapıdaki tüm kaynaklara dayanarak toplumsal kapasite ile afetler karşısında toplumsal direncini artırmayı amaçlayan; afetin öncesi, afet anı ve sonrasıyla bir bütün olan afet yönetimi yaklaşımı olarak ifade edilmektedir. Afet yönetimi yaklaşımı halk, uzmanlar, afet yönetimi uzmanları gibi tüm paydaşların afet yönetiminde, planlama ve uygulama süreçlerinde rol almasını ifade etmektedir. Bu yaklaşımla afetler karşısında dirençli toplumsal yapıların ortaya çıkması beklenmektedir (Genç, 2021).

Afet yönetişimi, toplumsal dirençliliği artırmayı, afetlerle baş etmeyi kolaylaştırmayı ve toplumları afet sonrasında hızlı bir şekilde toparlamayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, afet yönetişimi süreçlerinin etkili bir şekilde yürütülmesi, büyük ölçüde koordinasyon, planlama ve toplumun tüm katmanlarının aktif katılımını gerektirmektedir^{7*}.

1.7. Afet Eğitimi

Afet yönetimi konusunda toplumun bilinçlendirilmesi ve eğitimlerin düzenlenmesi, afet zararlarının azaltılmasında kritik bir rol oynamaktadır. Afet yönetişimi araştırmaları, hangi bölgelerde ne tür eğitimlerin verilmesi gerektiği konusunda yol gösterici olabilir. Özellikle okul çağındaki çocuklara yönelik afet bilinci eğitimleri, gelecekte afetlere karşı daha dirençli bir toplumun oluşmasına katkı sağlayacaktır.

Afet eğitiminde ulaşılmak istenen amaç insan hayatını afetlerin etkilerinden korumaktır. İnsanların farkındalıklarının artırılmasının yanında afet eğitimi ile üç farklı konuda bilgi sahibi olunması hedeflenmektedir. Bu hedeflerden ilki, tehlikelerin öğrenilmesidir. Tehlikeler, afetlere sebep olabilecek olaylardır. Bireyler deprem, tsunami, şiddetli yağmur, fırtına, aşırı sıcaklık gibi afetleri bilimsel bir yöntemle öğrenirler. Buradaki öncelikli hedef rakibi tanımadır. Eğitimdeki ikinci hedef afetlere nasıl hazırlanılacağına öğrenilmesidir. Depreme dayanıklı yapılar inşa etmek, yapı mevzuatını buna uygun oluşturmak depremlerle başa çıkmak için temel önemdedir. Yüksek arazilerde yaşamak ise sellerden korunmak için önemli seçeneklerden biridir. Afetzedelerin hemen daha güvenli bir yere taşınması mümkün değilse, erken tahliye karar verebilmek ve tahliye gerçekleştirilebilmek için bilgilerin nasıl toplanılacağına öğrenilmesi gerekir. Üçüncü hedef ise afetlere karşı uygun bir tepki verilmesidir. Bir kişi savunmasız bir şekilde şiddetli bir depremle karşılaşsa hayatını nasıl koruyabilir? Çok uzun ve güçlü bir sarsıntı hissettikten sonra nasıl davranmak gerekir? Şiddetli yağmur başladığında nehir kıyısındaki bir kamp alanında kalan birinin vereceği tepki onu kurtarabilir veya alacağı karar onu başarısız bir sonuca da götürebilir (Suwa, 2021: 33).

7 Afet yönetişimine son yıllardan verilebilecek bir örnek Covid-19 pandemisi dönemindeki “Vefa Sosyal Destek Grupları”dır. Bunlar salgın döneminde sokağa çıkma yasağına muhatap olan 65 yaş üstü gruplara ve ihtiyaç sahiplerine yardım görmüşlerdir. Vefa Sosyal Destek Grupları üç ayrı yapının tek bir çatı altında toplanmasıdır. Bu yapılar; Vefa Koordinasyon Grubu, Vefa İletişim Merkezi ve Vefa Saha Ekipleridir. Bu üçlü yapı içerisinde Vefa Sosyal Destek Gruplarında 25.04.2021 tarihi itibarıyla 144.907 kişi görev almış, bu gruplarda öğretmen, okul müdürü, din görevlisi, polis, jandarma, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı çalışanı, bekçi, muhtar ve diğer kamu görevlileri olmak üzere toplam 135.127 kamu personeli ile 9.780 sivil toplum kuruluşu temsilcileri ile diğer gönüllüler yer almıştır (<https://www.aa.com.tr/>, 2021).

Dünyada ve Türkiye’de Afet Politikalarının Gelişimi ile Türkiye’de Afet Yönetişiminin Kurumsal Boyutu

Devletlerin afetlere yaklaşımı, afet esnasında ve sonrasında afet yönetişimi; afetler ile mücadele politikaları, kamu politikasının bir alt dalıdır. Bu bağlamda afetlere hazırlık, afet sırasında veya afet sonrasında yürütülecek çalışmalar bir devletin afet politikasının parçasıdır. Afet yönetimi ve afetlere hazırlık politikaları çeşitli bileşenleri içerir ve genellikle devletin farklı kademelerinde birçok kurum ve kuruluşun iş birliğiyle gerçekleştirilir. Günümüzde afet olgusunun karmaşıklığı, afetlerin büyüklüğü ile kapsadığı coğrafi alan ayrıca afet olayından etkilenen insan sayısı da dikkate alındığında; afet yönetimi ve afetlerle mücadelede devlet ile kamu kurumlarının yanında birçok ulusal ve uluslararası kuruluşun da bu sürece dahil olduğu görülmektedir. Bu sürece “afet yönetişimi” denilmektedir.

Devletler, geliştirdikleri afet politikaları ile genellikle toplumsal direnci artırmayı, can ve mal kaybını en aza indirmeyi ve afetlerin uzun vadeli sosyal ve ekonomik etkilerini en aza indirmeyi hedeflemektedir. Bu nedenle, afet yönetişimi ve afetlere hazırlık kamu politikalarının merkezinde yer alan ve sürekli olarak güncellenip geliştirilmesi gereken oldukça dinamik ve uzun vadeli bir süreç olarak değerlendirilmelidir.

Afetlere ilişkin politika geliştirilmesi çok eskilere dayanmamaktadır. Son yüzyıl içinde insanlığın fazlaca sayıda ve etkisi artan bir şekilde afetlere maruz kalması konuyla ilgili çalışmaların artmasına sebep olmuştur. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda 1987 yılında düzenlenen; 1990 ve sonraki on yılda gerçekleştirilecek hedeflerin yer aldığı raporda, “1990-2000 Yılları Doğal

Afetlerin Azaltılması Uluslararası On Yılı” (International Decade for Natural Disaster Reduction-IDNDR) olarak ilan edilmiştir. Ardından, 1994 yılında “Daha Güvenilir Bir Dünya İçin Yokohama Stratejisi ve Eylem Planı” toplantısı düzenlenmiş ve doğal afetlerin zararlarını azaltmak için gerekli tedbirlerin alınması gerekliliği vurgulanmıştır (Özkaya, 2016: 202).

2.1. Dünyada Afet Politikalarının Gelişimi

Dünyada afetler ile mücadele kapsamında, toplumun afetlere karşı direncinin artırılması, afetlere hazırlıklı olunması ve muhtemel bir afet durumunda zararların azaltılması amacı ile; belirli dönemlerde hükümetler ve uluslararası kuruluşlar tarafından yol haritaları belirlenmektedir. 1992 yılında Rio’da gerçekleştirilen Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı’ndan itibaren bütünleşik afet yönetimi yaklaşımı sürdürülebilir kalkınmanın temel bir bileşeni olarak dünya gündeminde yerini almıştır. Sonraki yıllarda Birleşmiş Milletler gözetiminde tüm dünyada yaygınlaştırılması istenen politikalar için yol gösterici çerçeve belgeleri ve eylem planları hazırlanmıştır. Afetlere karşı direnç geliştirme ve kayıpların azaltılması amacıyla hazırlanan bu çalışmalara Japonya’nın farklı kentlerinin isimleri verilmiştir. Japonya, doğal afetlere maruz kalma potansiyeli yüksek bir ülke olduğu için dünya genelinde afet direncinin geliştirilmesine yönelik çabalara her zaman destek verme sorumluluğunu üstlenmiş ve pek çok küresel inisiyatifte ön planda rol almıştır (Tezer, 2021: 39). Bu çalışmaların ilki Yokohama Strateji Belgesidir. En kapsamlısı ve afet risk azaltma odaklı olanı Hyogo Eylem Planıdır ki 2005-2015 dönemini kapsamaktadır. Daha sonra bu sürecin devamı niteliğinde 2015-2030 yıllarını kapsayan Sendai Eylem Planı yayınlanmıştır (Varol ve Kırıkkaya, 2017: 3).

2.1.1. Yokohama Strateji Belgesi

Yokohama Stratejisi (1994), katılımcı ülkelerin afet yönetim mevzuatı ve afetle ilgili kurum ve kuruluşlarının “risk azaltma” doğrultusunda yeniden gözden geçirilmesini ve yapılandırılmasını öngörmektedir. Türkiye’nin de katıldığı bu deklarasyona göre, büyük şehir statüsündeki kentsel yerleşim yerleri özellikle dikkate alınarak düşünülmesi gereken yüksek riskli alanlardır. Yokohama Belgesi, geliştirilen yeni politikanın anlaşılmasını sağlamayı hedeflemiştir. Ayrıca üye ülkelerden kendi varlıklarını devam ettirecek bir eylem programı oluşturulması istenmiştir. Bu yaklaşım çerçevesinde ortaya konulan ilkeler şu şekilde belirtilebilir (İÇTAG-I582/GSRT 102I005, 2008: 9):

- Risklerin doğru belirlenmesi önceliklidir,
- Afet sonrasındaki yardım ihtiyaçlarını minimize edebilmenin yolu, afetlere her zaman hazır olmak ve dirençliliği artırmaya yönelik çalışmalardır,

- Afetlere karşı toplumsal direnci artırmak ve hazırlık çalışmaları ülkelerin kalkınma politikaları ile bütündür,
- Dirençlilik çalışmaları, toplumsal katılım sağlandığı ölçüde başarılı olacaktır,
- Afetlerde mağdur olmaktan kurtulmanın yolu, afet eğitimi ve kapasite geliştirmedir,
- Çevreyi korumanın bir mecburiyet olması yanında her ülke; insan kaynağını, doğal ve teknolojik kaynaklarını koruyup kollamaktan sorumludur.

2.1.2. Hyogo Çerçeve Eylem Planı

Afet yönetişimi, Hyogo Çerçeve Eylem Planı'nda (HFA) yer verilen beş temel öncelik alanda yer almaktadır. Afet yönetişimi ile kastedilen afet döngüsü (afete müdahale, kurtarma, yeniden yapılanma, azaltım ve hazır bulunuşluk) içinde yer alan tehlikeleri önceden tahmin etmek, tehlikelerle başa çıkmak ve onları azaltmak için organize edilen birbiriyle ilişkili düzenleyici normlar, kuruluşlar ve uygulamalar bütünlüğü kastedilir. Afet yönetişimi, yerelden küresele kadar farklı büyüklüklerde faaliyet gösteren tüm paydaşların (devlet, özel sektör, sivil toplum kuruluşları, akademi) katılımıyla gerçekteşen kolektif eylemleri tanımlar. Afet yönetişimi varılmak istenen son nokta olarak ifade edilirse “afet risk yönetişimi” de denilebilir (Çakı, 2020: 5).

HFA'da üç stratejik hedef ve beş öncelikli eylem bulunmaktadır (T.C. Kalkınma Bakanlığı, Onuncu Kalkınma Planı, 2014: 8).

Stratejik hedefler;

- Afet risklerinin azaltılmasının kalkınma planları ile bütünleştirilmesi,
- Afet bilincinin oluşması için mevcut kurumların güçlendirilmesi ve kapasitelerinin arttırılması,
- Afet risklerinin azaltılması yaklaşımlarının acil durumlara hazırlık, müdahale ve iyileştirme programlarına dâhil edilmesi,

Öncelikli eylemler ise şu şekildedir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, Onuncu Kalkınma Planı, 2014: 8);

- Afet risklerinin azaltılmasının ulusal ve yerel öncelik olarak belirlenmesi,
- Afet risklerinin tanımlanması, değerlendirilmesi, izlenmesi ve erken uyarı sistemlerinin geliştirilmesi,

- Bilgi, yenilik ve eğitim üçlüsünün afetlere karşı güvenli ve duyarlı bir toplum oluşturmada kullanılması,
- Temel risk faktörlerinin azaltılması,
- Afetlere karşı her seviyede etkin bir müdahale için afetlere karşı hazırlığın güçlendirilmesi.

Hyogo Çerçeve Eylem Planı, kamu ve özel sektörde afetlerle ilgili farkındalığı artırmak, siyasi taahhüt oluşturmak ve her düzeyde çok çeşitli paydaşların eylemlere odaklanmasına ilham kaynağı ve onları harekete geçirmek için önemli bir araç olmuştur (Sendai Framework for Disaster Risk Reduction, 2015: 9).

2.1.3. Sendai Çerçeve Eylem Planı

Mart 2015’te Japonya’nın Miyagi Eyaletinde düzenlenen ve 4 gün süren “Afet Risklerinin Azaltılması Üçüncü Dünya Konferansı”nda kabul edilen Sendai Çerçevesi afet yönetimine verilen önemin arttığını göstermiştir (Özkaya, 2016: 204). Sendai Afet Risklerinin Azaltılması Çerçevesi (2015-2030), sadece afetlerin yönetim sürecine odaklanmak yerine afet risklerinin azaltılması çağrısında bulunmuştur. Bu yaklaşımla problemin sonucuna odaklanmak yerine problemin kaynağına inmenin gerekliliği vurgulanmaktadır. Afetler ve kalkınma olumlu ve olumsuz bir ilişki alanını paylaşmaktadır. Olumsuz ilişki, kalkınmanın düzgün bir şekilde yapılmaması halinde afet risklerine karşı kırılganlığın artmasıyla sonuçlanabileceğidir. İlişkinin olumlu yönü ise, kalkınmanın sürdürülebilir bir yaklaşımla planlanması ve gerçekleştirilmesi halinde afet risklerine karşı kırılganlıkları azaltılabileceği gerçeğine dayanmaktadır. Buna benzer şekilde, afetler ve kalkınma arasındaki ilişkinin bir diğer olumsuz yönü de afetlerin kalkınmayı sekteye uğratabileceği ve çeşitli kalkınma çalışmalarında büyük yıkımlara yol açabileceğidir. Afetler ve kalkınma arasındaki ilişkinin diğer olumlu yönü, afetlerin kısa bir süreliğine açılan bir pencere görevi görmesi ve harap olmuş altyapının gelecek için sürdürülebilir bir kalkınma yaklaşımıyla yeniden yapılandırılması için fırsat sağladığını vurgulamasıdır (Walia, 2020: 50).

Mayıs 2023’te BM Genel Kurulunda kabul edilen Sendai Çerçeve Eylem Planının ara dönem gözden geçirilmesine ilişkin Siyasi Deklarasyon, şehirleri kapsayıcı, güvenli, dirençli ve sürdürülebilir hale getirerek “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri” ve Paris İklim Değişikliği Anlaşmasında ilerlemeyi hızlandırmak için net tavsiyeler sunmuştur (<https://www.undrr.org/>, 2024).

Sendai Çerçeve Eylem Planında, afet risklerinin azaltılması plan ve stratejilerine sahip ülke sayısının artırılması hedeflenmektedir. Bu çerçevede belirlenen ve Türkiye Afet Müdahale Planı’nda (TAMP) da yer verilen dört ana öncelik bulunmaktadır:

- Afet riskini anlamak,
- Afet riskini yönetmek için afet riski yönetişimini güçlendirmek,
- Dirençliliği artırmak amacıyla afet riskinin azaltılmasına yatırım yapmak,
- Etkili müdahale için afetlere hazırlık durumunu iyileştirmek ve iyileşme, rehabilitasyon ve yeniden yapılanmada daha iyiyi inşa etmek.

Dirençlilik kavramını, “afet riskinin azaltılmasına yatırım yapılması” olarak tanımlayan Öncelik 3’ün kapsamı, finansal kaynaklar da dahil olmak üzere, aşağıdaki şekilde sunulmuştur (<https://www.setav.org/>, 2024).

Tablo 6. Sendai Çerçeve Eylem Planı -Öncelik-3

Sendai Çerçevesi’ne Göre Dirençlilik İçin Afet Riskinin Azaltılmasına Yatırım Yapılması ve Kapsamı			
Öncelik 3: Dirençlilik için afet riskinin azaltılmasına yatırım yapılması			
Ulusal ve yerel afet risk azaltma planlarının oluşturulması	Afet risk azaltmanın küresel finansal sistemin temel görevi haline getirmesi	Bağışçı finansmanının doğasının değiştirilmesi ve buna erişimin iyileştirilmesi	Sigortaya erişimin artırılması ve risk finansmanında yenilikçiliğin teşvik edilmesi

Kaynak: <https://www.setav.org/>, 2024

2.2. Türkiye’de Afet Politikalarının Gelişimi

Türkiye’de görülen afetlerin sıklığı ve oluşturduğu tahribat dikkate alındığında afet ile mücadele politikalarının oluşturulması ve etkililiği oldukça tartışmalı bir konudur. Yakın geçmişimizde yaşanan afetlerde tecrübe edildiği gibi Türkiye’de afet politikalarının çok sonraları titizlikle üzerinde durulan bir husus olduğu görülmektedir. Afet mevzuatı açısından bakıldığında Türkiye’deki düzenlemelerin daha çok afet olduktan sonraki kriz dönemine müdahale çerçevesinde olduğu belirtilmektedir. Oysa etkin bir afet yönetişimi, sadece afet sonrasında yapılan müdahaleleri değil, afet öncesinde alınacak proaktif önlemleri yani risk yönetimini de kapsamalıdır. Afet zararlarının azaltılması yanında afete hazırlık, afet anında müdahale ve sonrasında iyileştirme süreçlerinin bir bütün halinde ele alınması ve uygulanması gerekmektedir. Fakat mevcut uygulamalara bakıldığında bu bütüncül yaklaşımın tam anlamıyla hayata geçirilemediği gözlemlenmektedir (Akduman, 2024: 1773).

Türkiye’de, 2009 yılına kadar yani Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) kurulana kadar afetlere ilişkin sorumlulukta merkezi bir kurum

bulunmamaktaydı. Bazı afetler, İçişleri Bakanlığı ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı’na; nükleer kazalarla ilgili sorumluluk Türkiye Atom Enerjisi Kurumuna⁸; orman yangınları Tarım ve Orman Bakanlığı’na, salgın hastalıklardaki sorumluluk Sağlık Bakanlığı’na verilmişti (Kadıoğlu, 2008: 8).

2.2.1. Türkiye’de Afet Politikalarının Hukukî Alt Yapısı

Bir doğa olayı olmasına rağmen afetler, literatürde “hukuki bir olay” olarak nitelendirilmekte ve meydana gelmesi halinde bir takım hukuki sonuçlar doğurmaktadır. Konu özellikle cezai sorumluluk ve tazminat sorumluluğu yönüyle ele alınmasına ve daha çok bu yönde algılanmasına rağmen idare hukuku alanında idarenin sorumluluğu kapsamında; afet öncesi, afet sırası ve sonrasında sunulması gereken hizmetler, idarenin alması gereken tedbirler, görev dağılımı, kamu hizmetlerinin etkin bir şekilde sunulması, kamu mallarının tahsisi ve yönlendirilmesi gibi yönleriyle de önem taşımaktadır. Türkiye’de afetlerin görülüyor olmasına özellikle de deprem kuşağında olmasına rağmen afetler ile ilgili mevzuat düzenlemelerinin genellikle büyük afetler sonrasında yapıldığı görülmektedir (Sancakdar, 2016: 37).

Türkiye’de afet politikaları ilk olarak 1939 Erzincan Depremi sonrasında geliştirilmeye başlanmış; 1959 yılında çıkarılan 7269 sayılı “Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun” ile konuyla ilgili var olan yasal boşluk bir miktar doldurulmak istenmiştir. Afetlere ilişkin düzenlemeler devletin tüm imkânlarının afet bölgesine en hızlı şekilde ulaşmasını ve afetzedelere etkin bir ilk müdahalenin yapılmasını sağlamak amacıyla 1988 yılında çıkarılan “Afetlere İlişkin Acil Yardım Teşkilatı ve Planlama Esaslarına Dair Yönetmelik” ile devam etmiştir (<https://www.afad.gov.tr/>, 2023).

Türkiye’de afet yönetimine ilk olarak 1982 Anayasası’nda yer verilmiştir. Anayasa’ya uygun olarak 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun, 4123 sayılı Tabii Afet Nedeniyle Meydana Gelen Hasar ve Tahribata İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesine Dair Kanun, 7126 sayılı Sivil Savunma Kanunu, 6305 sayılı Afet Sigortaları Kanunu, 2941 sayılı Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu, 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu gibi çeşitli kanunlarda afet yönetimini-yönetişimi ele alınmaktadır. Ayrıca Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi,

8 Türkiye Atom Enerjisi Kurumu, 28 Mart 2020 tarihli 31082 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle kapatılmış olup görev ve yetkileri Türkiye Enerji, Nükleer ve Maden Araştırma Kurumuna devredilmiştir.

yönetmelik ve diğer düzenleyici idari işlemlerle afet yönetişiminin mevzuat altyapısı oluşturulmuştur (Ceren, 2022: 6).

Bununla birlikte son yıllarda Türkiye’deki afet hukukunun dünyada yaşanan değişime uyum sağladığı söylenebilir. Kanunî idare ilkesi gereğince afet yönetiminin çerçevesi afet hukuku ile oluşturulmaktadır. Klasik afet yönetimi anlayışının hâkim olduğu dönemde afet sonrasına odaklanıldığı için yasal düzenlemeler daha çok afetler olduktan sonra yapılacak yardımlara ve zararların tazminine yönelikti. Ancak bütünleşik afet yönetimi anlayışına geçişle birlikte afet hukukuyla ilgili düzenlemeler önleyici tedbirlerin yanında afetlere hazırlık sürecini de içeren bir yapıya dönüşmüştür (Sunar, 2023: 140).

Literatürde afet politikalarının dönemler itibarıyla gelişimi; 1944 öncesi, 1944-1958 arası, 1958-1999 arası ve 1999 sonrası olarak dördü bir sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır. Çalışmada bu sınıflandırma esas alınarak afet politikalarının gelişimi ele alınmaktadır.

2.2.1.1. 1944 Yılına Kadar Afet Politikaları ve Hukuki Mevzuat

Osmanlı Devleti’nde 1848 yılında çıkarılan Ebniye Nizamnamesi, ulaşımdan yapısal faaliyetlere kadar birçok imar uygulamalarını belirli kurallara göre düzenleyen bir tüzüktü. Türkiye’de 1933’e kadar ilk imar uygulamaları bu nizamname ile uygulanmıştır (<https://anabilgi.anadolu.edu.tr/>, 2024). 2005 yılına kadar uygulanan 1930 tarihli 1580 Sayılı Belediye Kanunu ile belediyelere inşaat ve yapılaşma konularında denetim yetkisi verilmiştir. Yine 1933 tarihli 2290 Sayılı Belediye ve Yapı Yolları Kanunu; “şehirlerin imar planlarının hazırlanması”, “yapı denetimi konularında çağın gereklerine uygun düzenlemeler yapılması”, “şehirlerin planlı şekilde gelişmesi için her türlü imar düzenlemelerinin gerçekleştirilmesi” konularında hükümler içermektedir (Yılmaz, 2005: 75).

26 Aralık 1939’da 32.962 kişinin hayatını kaybettiği ve 116.720 yapının hasar gördüğü Büyük Erzincan Depremi meydana gelmiştir. Yaşanan bu depremin ardından 1940’ta Meclis’ten “Erzincan’da ve Erzincan Depreminden Müteessir Olan Mıntıklarda Zarar Görenlere Yapılacak Yardımlar Hakkında Kanun” çıkarılmıştır (Yavaş, 2005: 124). Bu kanun Cumhuriyet döneminde afetlerle ilgili çıkarılan ilk kanundur (Yılmaz, 2005: 75). Bu kanunun temel amacı, deprem gibi büyük afetlerin ardından ortaya çıkan zararları en aza indirmek, afetzedelere yapılacak yardımları düzenlemek ve kısa vadede yaraları sarmaya yönelik politikalar oluşturmaktır. Ancak devletin afet yönetimi konusundaki yaklaşımı büyük ölçüde değişmeden, daha çok klasik afet yönetimi anlayışı çerçevesinde şekillenmiştir. Bu anlayış, afetlerin meydana gelmesinden sonra devreye giren müdahale ve iyileştirme çalışmalarına odaklanmış, önleyici

ve risk azaltıcı önlemler ise ikincil planda kalmıştır. Sonuç olarak, afet yönetimi politikaları daha çok zararları telafi etmeye yönelik bir sistem üzerine kurulmuş, afet öncesi planlama ve risk azaltma çalışmalarına yeterli düzeyde ağırlık verilmemiştir (Tümtürk, 2020: 34).

Tablo 7. 1939-1944 Yılları Arasında Meydana Gelen Büyük Depremler

Tarih	İsim	Açıklama
26.12.1939	Erzincan Depremi	Büyüklüğü: 7.8, can kaybı: 32.962, 116.720 bina hasarlı
20.12.1942	Niksar-Erbaa Depremi	Büyüklüğü: 7.3, can kaybı: 1.100, 32.000 bina hasarlı
20.06.1943	Adapazarı-Hendek Depremi	Büyüklüğü: 6.6, can kaybı: 336, 2.240 bina hasarlı
26.11.1943	Tosya-Ladik Depremi	Büyüklüğü: 7.6, can kaybı: 4.000, 40.000 bina hasarlı
01.02.1944	Bolu-Gerede Depremi	Büyüklüğü: 7.4, can kaybı: 4.959, 20.864 bina hasarlı

Kaynak: Özden, 2011: 72

Yukarıdaki tablo, 1939-1944 yılları arasında Türkiye’de meydana gelen büyük depremleri, büyüklükleri, can kayıpları ve hasar durumlarıyla birlikte özetlemektedir. Özellikle 1939 Erzincan Depremi, 7.8 büyüklüğü ve yüksek can kaybı ile en yıkıcı afet olarak öne çıkmaktadır. Bu dönemde yaşanan diğer depremler de geniş çaplı bina hasarlarına ve binlerce insanın hayatını kaybetmesine neden olmuştur. Veriler, Türkiye’nin bu yıllarda ciddi afetlerle karşı karşıya kaldığını ve afet yönetimi politikalarının geliştirilmesi ihtiyacını ortaya koyduğunu göstermektedir.

2.2.1.2. 1944-1958 Yılları Arası Afet Politikaları ve Hukuki Mevzuat

Üst üste yaşanan büyük afetlerden sonra 1944’te “4623 Sayılı Yer Sarsıntılarından Evvel ve Sonra Alınacak Tedbirler Hakkında Kanun” yürürlüğe girmiştir ki bu kanun Türkiye’de afet mevzuatı açısından önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Çünkü deprem öncesinde merkezi hükümete çeşitli görevler yükleyen ilk kapsamlı düzenlemelerden biridir. Kanun, deprem riski altında olan bölgelerin tespitini ve bu bölgelerdeki yapılaşma ile ilgili düzenlemeleri içermekte olup risk yönetiminin erken örneklerinden birini teşkil etmektedir. Ancak, kanun daha sonraki uygulamalarında deprem sonrası müdahale ve yeniden inşa çalışmalarıyla sınırlı kalmıştır (Akduman, 2024: 1759).

4623 sayılı kanunla deprem riski taşıyan alanların tespit edilmesi, buralara inşa edilecek yapılar için belli standartlar belirlenmesi ve bunlara uymayanlara yönelik yaptırımlar uygulanmasına ilaveten; arama kurtarma çalışmalarının etkili bir şekilde sürdürülmesi için illerde ve ilçelerde ilgili birimlerin oluşturulması ve yeni yerleşime açılacak bölgelerde belediyelere zemin etütleri yaptırma zorunluluğu getirilmiştir. Kanun çıkarıldığı dönem itibarıyla dünyada birkaç ülke haricinde (Amerika Birleşik Devletleri, Japonya ve İtalya) hiçbir ülkede afetlerle alakalı bu denli kapsamlı bir düzenleme yapılmamıştır. 1945'te "Türkiye Yersarsıntısı Bölgeleri Yapı Yönetmeliği" çıkarılmıştır. Yapılan bu düzenlemeler klasik afet yönetimi felsefesinden farklı olarak, afet öncesindeki tehlikeleri önleyici çalışmalar olarak benimsenebilir. 1956'da ise 6785 sayılı "İmar Kanunu" çıkarılmıştır. Bu kanun ile yerleşim yerleri belirlenmeden önce teknik çalışmalar ile afet tehlikelerinin tespiti yapılacak ve yapıların denetimi sağlanacaktır (Tümtürk, 2020: 35).

Bu dönemde yapılan düzenlemeler, 1959 sonrası gelişen daha kapsamlı afet politikalarının temelini oluşturmuştur. Özellikle 7269 Sayılı Kanun, Türkiye'de modern afet yönetiminin başlangıcı olarak kabul edilmektedir.

2.2.1.3. 1958-1999 Yılları Arası Afet Politikaları ve Hukuki Mevzuat

1958 yılı sonrasında yapılan çalışmalarla Türkiye'de afet zararlarının azaltılması çalışmaları açısından uluslararası arenadaki gelişmelere paralel olarak önemli gelişmeler yaşanmıştır. 7116 sayılı kanunla 1958 yılında İmar ve İskân Bakanlığının kurulması ciddi bir adım olmuştur. Esas görevi, afetlerden önce ve sonra gerekli tedbirleri almak; bölge, şehir ve köy planlamasını yapmak, konut ve iskân sorunlarını çözüme kavuşturmak, ülkedeki yapı malzemelerinin geliştirilerek standartlarını hazırlamak olan Bayındırlık Bakanlığından ve bu görevleri devralması, önemli bir gelişme olarak dikkat çekmektedir (Uzunçibuk, 2005: 216).

Yine 1958'de, 7126 sayılı "Sivil Müdafaa Kanunu"nun çıkarılmış ve afetler sırasında yapılması gereken arama-kurtarma ve ilkyardım çalışmalarına ilişkin düzenlemeler getirilerek bu alanda var olan boşluk doldurulmuştur. Zamanla bazı değişikliklere uğrayan kanun İçişleri Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Kanunda düşman saldırıları, doğal afetler ve geniş çaplı yangınlarla mücadele gibi konular düzenlenmektedir. Kanun bu durumlara bağlı olarak sivil savunma teşkilatları ve bunların görev ve sorumlulukların tanımlanması konusunda hükümler içermektedir (İTÜ, 2002: 12).

1959'da kabul edilip bazı değişikliklere uğrayan ve bugün de halen yürürlükte olan 7269 sayılı "Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun"un kısa adıyla "Afet

Kanunu”nun çıkarılması dönemin önemli gelişmelerinden biri olmuştur. Kanun esas itibarıyla, deprem, sel, yangın, çığ, erozyon, toprak kayması vb. afetlere müdahale kapasitesini artırmak ve kurtarma operasyonlarındaki etkinliği artırmaktır. Bunu sağlamak için kanunda valilik ve kaymakamlıklara geniş yetkiler tanınarak, müdahale faaliyetlerini yönetmeleri için bütün kamu, özel ve askeri kaynakların tek otoritesi haline getirmiştir (Uzunçibuk, 2005: 216).

Türkiye’de afetlere ilişkin çıkarılan bu dönemdeki kanunların günümüz afet yönetimi anlayışının gerisinde kaldığına dair eleştiriler bulunmaktadır. Örneğin yukarıda zikredilen 1959 tarihli 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun insan kaynaklı durumları afet olarak görmemekte sadece doğal afetleri içermektedir. Ayrıca bu kanun dünyadaki en önemli risklerden olan kuraklığı afet kategorisinde görmemektedir (Kadıoğlu, 2008: 10).

2.2.1.4. 1999 Yılı Sonrası Afet Politikaları ve Hukuki Mevzuat

1999 Marmara Depremi, Türkiye’de afet yönetimi anlayışında köklü değişikliklere yol açan bir dönüm noktası olmuştur. Büyük can ve mal kayıplarına sebep olan bu felaket, mevcut afet politikalarının yetersizliklerini ve daha etkin bir afet yönetimi sistemine duyulan ihtiyacı ortaya koymuş; depremin ardından hukuki, kurumsal ve yapısal birçok reform gerçekleştirilmiş, afet risk azaltma stratejileri geliştirilmiş ve yerel yönetimlerin afet yönetimindeki rolü güçlendirilmiştir. Bu süreç, Türkiye’de afet yönetiminin sadece müdahale odaklı bir yaklaşımdan risk azaltma ve hazırlıklı olmayı önceleyen bütüncül bir yapıya evrilmesini sağlamış, toplumsal farkındalığın artırılmasına da önemli katkılarda bulunmuştur.

Türkiye’de afet yönetim ve koordinasyonu alanında dönüm noktası 17 Ağustos Depremi’dir. Marmara bölgesinde oldukça fazla can kayıplarına ve geniş çaplı hasara neden olan bu deprem, ülkemizde afet yönetimi konusunun tekrar gözden geçirilme zorunluluğunu ortaya koymuştur. Depremin hemen ardından normale dönelebilmesi, bölge ekonomisinin düzelmesi ve acil tedbirlerin öncelikle alınabilmesi için, 27.08.1999 tarih ve 4452 Sayılı “Doğal Afetlere Karşı Alınacak Önlemler ve Doğal Afetler Nedeniyle Doğan Zararların Giderilmesi İçin Yapılacak Düzenlemeler Hakkında Yetki Kanunu” çıkarılmış ve bu yetki kanununa dayanılarak; 17 Ağustos 1999’dan 2000 yılının Temmuz ayı başına kadar birçok kanun, KHK, tüzük ve yönetmelik çıkarılmıştır. Yeni getirilen bu düzenlemeler sayesinde, hem depremlerin ortaya çıkardığı sorunların çözülmesi hedeflenmiş hem de afetler konusundaki kurumsal yapılanma ve mevzuat ile ilgili eksiklikler giderilmek istenmiştir (Ergünay, 2014: 5).

Devam eden süreçte 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı ile İlgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun çerçevesinde Türkiye’de afet ve acil durumların daha etkin bir şekilde yönetimi amacıyla 5902 sayılı Kanun çerçevesinde 2009 yılında İçişleri Bakanlığı “Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı” (AFAD) kurulmuş ve “Bütünleşik Afet Yönetim Sistemi”ne geçilmiştir. Bu sayede “kriz yönetimi” yaklaşımından “risk yönetimi” anlayışına geçilerek, afet öncesi hazırlık, planlama ve risk azaltma çalışmaları, eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri, erken uyarı ve kesintisiz haberleşme projeleriyle afetlerin etkilerini en aza indirmeyi amaçlayan bir afet yönetim sistemi oluşturulmuştur (TAMP, 2022: 3).

AFAD, afet ve acil durum hizmetlerinin koordinasyonunu sağlamak, eğitim politikalarını oluşturmak ve bu konularda mevzuat düzenlemeleri yapmakla görevlidir. Afetlerden edinilen tecrübeler doğrultusunda, Türkiye’de meydana gelebilecek afetlere etkin müdahaleyi sağlamak amacıyla 2014 yılında “Türkiye Afet Müdahale Planı” (TAMP) geliştirilmiştir. TAMP, 2011 Van Depremi sonrasında başlayan çalışmaların sonucunda AFAD’ın yayınlamış olduğu stratejik planlama yaklaşımının bir parçası olarak yayınlanmıştır (AFAD, Türkiye’de Afet Yönetimi ve Doğa Kaynaklı Afet İstatistikleri, 2018: 36).

TAMP’nın amacı, afet ve acil durum müdahale çalışmalarında görev alacak çalışma grupları ve koordinasyon birimlerinin rollerini ve sorumluluklarını belirlemek ve afet öncesi, sırası ve sonrasındaki müdahale planlamasının temel prensiplerini ortaya koymaktır. TAMP, ülkemizde meydana gelebilecek her türlü ve her ölçekteki afet ve acil duruma müdahale edecek bakanlıklardan başlamak üzere, kurumlar, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve bireylerin tamamını kapsamaktadır. TAMP, entegre planlama yaklaşımı ve modüler yapısıyla afet anındaki operasyonel riskleri minimize etmeyi hedefleyen bir sistem olarak tasarlanmıştır (TAMP, 2022: 3).

Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği 1947, 1953, 1961, 1968, 1975, 1998 ve 2007 yıllarında yeni düzenlemelere tabi tutulmuş ve en son 01.01.2019 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yönetmelikte yapıların deprem sahasında yer alıp almadığı ve zemin özelliklerinin göz önünde bulundurularak muhtemel bir depreme karşı dayanıklı bir şekilde tasarımı ve yapımı için gerekli olan asgari şartlar belirlenmiştir (Genç, 2021: 166).

AFAD tarafından 2012 yılında Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı (UDSEP 2023) yayınlanmıştır. Bu planın amacının; depremlerin sebep olabileceği ekonomik, fiziksel, çevresel, sosyal ve politik zararları önlemek veya etkilerini azaltmak, depreme dirençli, güvenli ve sürdürülebilir yeni yaşam çevreleri oluşturmak olduğu ifade edilmiştir (<https://www.afad.gov.tr/>, 2024). 01.01.2019’da yürürlüğe giren bir diğer belge ise “Türkiye Deprem Tehlike

Haritası”dır. Bir risk haritası niteliğinde olan belge depremin tehlikesini ortaya koymak için deprem öncesinde uzmanlar tarafından analizlerde kullanılan ve deprem sonrası yıkıcılığı hakkında öngörü sağlayan en büyük yer ivmesi cinsinden oluşturularak hazırlanmıştır (AFAD, Türkiye Deprem Tehlike Haritası, 2019).

Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP)’nın 5787 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararı ile 08.07.2022 tarih ve 31890 sayılı Resmî Gazete’de yayımlandığı ve yürürlüğe girdiği belirtilmiştir. TARAP, afet öncesi hazırlıklara yani risk azaltmanın üzerinde duran aynı zamanda sürdürülebilirliğe odaklanıp ve kaynakları en verimli şekilde kullanmayı amaçlayan bir plandır. TARAP’ta 11 çeşit afete karşı alınacak tedbirlerden bahsedilmiştir. TARAP’da tanımlanan afet çeşitlerinde deprem, sel-taşkın gibi doğal; salgın hastalık, kitlesel göç gibi insan kaynaklı afetler yer almaktadır. Ayrıca TARAP’ta yer verilen stratejik öncelikler Sendai Çerçeve Eylem Planı (2015-2030) ile uyumlu bir şekilde tasarlanmıştır. Bu planda Sendai Çerçeve Eylem Planı ile paralel önceliklere yer verilmiş olması, o planla uyumlu önceliklerin benimsenmiş olması, Türkiye’nin afet yönetimi alanındaki küresel gelişmeleri yakından izleyerek bu doğrultuda çözümler üretme isteğini ortaya koymaktadır. Şeffaflık ve hesap verilebilirlik ilkeleri açısından TARAP’ta hedeflenen faaliyetler belirli periyotlarda izlenip, raporlanacaktır (Akyıl, 2023: 48).

Son olarak 28.05.2024 tarihinde AFAD’ın 5 yıllık yol haritasını gösteren ve 6 stratejik amaç, 23 stratejik hedef ve 66 performans göstergesinin yer aldığı 2024-2028 AFAD Stratejik Planı yayımlanmıştır. Planda AFAD’ın vizyonu “afetlere dirençli toplum oluşturmak” olarak belirlenmiştir. Stratejik Planda yer alan 6 amaç şu şekildedir (<https://www.afad.gov.tr/stratejik-planlar>, 2024):

- Afet risk azaltma çalışmalarının etkinliğini artırmak,
- Afet ve acil durumlara kurumsal ve toplumsal olarak en iyi şekilde hazırlanmak,
- Afetlere müdahale süreçlerinin hızlı, etkin ve koordineli yürütülmesini sağlamak,
- Afet ve acil durum sonrası iyileştirme süreçlerinin hızlı, etkin ve koordineli yürütülmesini sağlamak,
- Uluslararası etkinliği artırarak küresel bir aktör haline gelmek,
- Bilgi, teknolojik altyapı ve insan kaynağı açısından güçlü ve yeniliklere açık sürekli öğrenen bir kurum olmak.

AFAD'ın 2024-2028 Stratejik Planında yer alan bu amaçlar özetle, afet yönetiminin her aşamasında etkinlik ve koordinasyonu artırmayı, toplumsal ve kurumsal hazırlıkları güçlendirmeyi, afet sonrası iyileştirme süreçlerini hızlandırmayı, uluslararası alanda etkinliği artırarak küresel bir aktör olmayı ve bilgi, teknoloji ve insan kaynağı açısından sürekli gelişen bir yapı oluşturmayı hedeflemektedir.

2.2.2. Türkiye'de Afet Yönetişiminin Aktörleri

Türkiye özelinde bakıldığında afet yönetişimindeki temel aktörler, merkezi idare ve merkezi idarenin taşra teşkilatı olarak "AFAD, yerel düzeyde ise büyükşehir belediyeleri, belediyeler ve il özel idareleri"dir. Bu aktörlerin dışında "üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, yerel medya ve özel sektör kuruluşları" de afet yönetişiminin diğer aktörleridir. Bu aktörlerle yapılan iş birliği çözüme ilişkin bir güç oluşturabilecektir (Özer, 2017: 2).

Afet yönetişimi bağlamında görev ve sorumluluğu bulunan ve farklı açılardan sürecin paydaşı olan kurum ve kuruluşlar; Cumhurbaşkanlığı, Bakanlıklar (İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı)^{9*}, Valilikler, Kaymakamlıklar, Belediyeler, Üniversiteler, Genelkurmay Başkanlığı, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, TÜBİTAK, Türk Kızılay, Sivil Toplum Kuruluşları, Meslek Odaları, Özel Sektör Kuruluşları, Medya Kuruluşları şeklinde sıralamak mümkündür (Ceren, 2022: 16).

Bu kadar fazla aktörün olmasına rağmen afet yönetişimi öncesi ve sonrasıyla bütüncül bir süreci içerdiği için alınacak tedbirler ve yapılacak eylem ve işlemlerden birinci derecede sorumluluk merkezi idarededir (Sunar, 2023: 140). Aşağıda ayrıntılı bir şekilde incelenen AFAD 15 Temmuz 2018 tarihinde yayınlanan 4 No'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile İçişleri Bakanlığına bağlanmıştır. Dolayısıyla AFAD merkezi idarenin afetler konusunda tek yetkili mercii haline gelmiştir (<https://www.afad.gov.tr/>, 2024).

Afet ve Acil Durum Müdahale Yönetmeliği'ne göre illerde afet ve acil durum yönetiminden valiler sorumludur. Bir afet durumunda valiler illerde ve gerek duyulan ilçelerde AFAD merkezlerini 7/24 prensibine göre kurmak ve çalıştırmaktan sorumludurlar (<https://www.mevzuat.gov.tr>, 2024). Aynı yönetmeliğin 27. maddesine göre il bünyesinde kurulan İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü'nün görev ve sorumlulukları da şu şekilde belirtilmiştir:

- İl afet müdahale planını, planda görevi bulunan kurum ve kuruluşlarla iş birliği ve koordinasyon sağlayarak hazırlamak.

9 Afetlerin büyüklüğüne ve yerine göre farklı bakanlıkları da buraya dâhil etmek mümkündür.

- Vali adına planlama çalışmalarını takip etmek.
- Planlarda yapılacak güncellemeleri izlemek ve ilgili yerlere bildirmek.
- İl Afet ve Acil Durum Koordinasyon Kurulunun sekretaryasını yapmak.
- Afet ve acil durum halleri için iletişim rehberi oluşturmak.
- İl AFAD Merkezini çalışır halde tutmak.
- İl AFAD Merkezinin acil durum planını hazırlamak ve uygulamak.
- İl AFAD Merkezinin muhtemel bir afet sonrası kullanılamaz hale gelmesi ihtimaline karşı gerekli tedbirleri almak.
- Yılda en az iki kez valinin başkanlığında toplanmak.
- 25 inci maddenin dördüncü fıkrası hükmü saklı kalmak kaydıyla afet ve acil durumlarda meydana gelen kayıp ve hasarın tespit edilmesine yönelik çalışmaları koordine etmek.
- Afet ve acil durum hallerine ilişkin Başkan ve vali tarafından verilecek diğer görevleri yerine getirmek.

Afet ve Acil Durum Müdahale Yönetmeliği’nin 28. maddesinde ise İl Afet ve Acil Durum Koordinasyon Kurulu’nun görev ve sorumlulukları şu şekilde sayılmıştır:

- İl afet müdahale planının Başkanlığın belirlediği formata uygun şekilde hazırlanıp hazırlanmadığını incelemek ve uygun ise planı kurul kararı ile onaylamak.
- Yerel düzey çalışma grubu operasyon planlarını, hazırlatmak ve onaylamak.
- Yerel düzey çalışma grubu operasyon planlarının il afet müdahale planına entegrasyonunu gerçekleştirmek.
- Afet ve acil durum hazırlıklarını yapmak veya yaptırmak ve alınacak önlemleri belirlemek.
- Yerel düzey olay türü planı hazırlanmasına karar vermek, hazırlamak veya hazırlatmak.
- Kritik tesislerin oluşturduğu riskleri önleme çalışmaları yapmak veya yaptırmak.
- Eğitimler düzenlemek ve planların uygulanabilirliğini tatbikatlarla değerlendirmek.

- Afet ve acil durum hallerinde; bilgileri değerlendirmek, alınacak önlemleri belirlemek, il afet müdahale planının uygulanmasını sağlamak.

Türkiye’de afet yönetişimi; ulusal ve yerel düzeyde olmak üzere merkezi idare, mahalli idareler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve vatandaşlar gibi çok çeşitli aktörlerin katılımıyla gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Bunların arasında belki de en önemli role ve sorumluluğa sahip olması gereken aktörün belediyeler olduğu söylenebilir. Mahalli idareler yerel halkla sürekli iletişim halinde oldukları için yerel şartları, özellikleri, yerel tehlike ve riskleri daha iyi bilmektedir. Dolayısıyla afet öncesi, sırası ve sonrasında harekete geçmeleri diğer aktörlere göre daha hızlı ve etkili olacaktır (Özmen, 2024: 124). Bu bağlamda afet yönetişimindeki önemli aktörlerden birinin belediyeler olduğu söylenebilir. 2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun Acil Durum Planlaması başlığını taşıyan 53. maddesi şu şekildedir (<https://www.mevzuat.gov.tr/>, 2024):

- “Belediye; yangın, sanayi kazaları, deprem ve diğer doğal afetlerden korunmak veya bunların zararlarını azaltmak amacıyla beldenin özelliklerini de dikkate alarak gerekli afet ve acil durum plânlarını yapar, ekip ve donanımı hazırlar.
- Acil durum plânlarının hazırlanmasında varsa il ölçeğindeki diğer acil durum plânlarıyla da koordinasyon sağlanır ve ilgili bakanlık, kamu kuruluşları, meslek teşekkülleriyle üniversitelerin ve diğer mahallî idarelerin görüşleri alınır.
- Plânlar doğrultusunda halkın eğitimi için gerekli önlemler alınarak ikinci fıkrada sayılan idareler, kurumlar ve örgütlerle ortak programlar yapılabilir.
- Belediye, belediye sınırları dışında yangın ve doğal afetler meydana gelmesi durumunda, bu bölgelere gerekli yardım ve destek sağlayabilir.”

Burada belediyelerin afetlerin öncesinde ve sonrasında yapması gereken görev ve sorumlulukları ana hatları ile belirtilmiş, doğadan kaynaklanabilecek olayların afete dönüşmeden önce planlama yapılması ve hazırlıklı olunmasının önemi vurgulanmıştır.

5393 sayılı Belediye Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ve Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliğinin ilgili maddeleri afetlerin öncesinde ve sonrasında belediyelere önemli görevler yüklemişlerdir. Belediyelerin bu görevleri şöyle özetlenebilir (Özdemir, 2023: 832):

- Afetlerle ilgili üst planlarla uyumlu çalışmalar yapmak,
- İtfaiye hizmetlerini gerçekleştirmek,

- Afet riski taşıyan veya can ve mal güvenliği açısından tehlike oluşturan binaları tahliye etmek ve yıkmak,
- Belediye sınırları dışında bir afet olması durumunda yardım ve destekte bulunmak,
- Toplumda farkındalığın arttırılmasına yönelik afet eğitimlerini düzenlemek,
- Afet ve acil durumlar konularında çalışma yapan personeli eğitmek,
- Lojistik kapasiteyi oluşturmak,
- Toplanma alanları yapmak.

Türkiye bağlamında STK’ların gelişimi ve afet kavramı ile olan ilişkisi literatürde sıkça tartışılan bir konudur. Bunun temel nedeni, vakıf kültüründen gelen bir toplum olarak gönüllülük ve dayanışma değerlerinin toplumsal hafızada barındırılıyor olmasıdır. Ancak, modern STK yapısına geçiş süreci, oldukça yakın bir geçmişe dayanmaktadır. Bu geçiş sürecini hızlandıran en önemli olaylardan biri 1999 Marmara Depremi olmuştur. Afet durumlarında önemli roller üstlenen STK’lar arasında AFAD gönüllüleri, Kızılay gönüllüleri, İtfaiye Semt Gönüllüleri, çeşitli dernek ve vakıf gönüllüleri ile belediye gönüllüleri sayılabilir (Balta, Mengü ve Yaman, 2023: 267). Afetlerin yönetiminde STK’ların rolü oldukça önemlidir. Toplumun afetlere karşı daha dirençli hale gelmesinde ve müdahalelerin daha etkili bir şekilde gerçekleştirilmesinde etkileri büyüktür. Bu nedenle, STK’lar afet yönetimindeki en önemli paydaşlardan biri olarak kabul edilirler ve toplumun refahını korumada önemli bir rol üstlenmektedirler (Duruel, 2023b: 7).

Bununla birlikte STK’ların siyasi ve ideolojik kaygılardan kurtularak hem kamu ile hem de kendi aralarında birlikte çalışma kültürünü geliştirmeleri gerekmektedir. STK’ların bütüncül afet yönetimi anlayışını benimsemesi ve afetler yaşandıktan sonra sadece arama kurtarma ve insani yardım faaliyetleri ile sınırlı olan alanlarından çıkmaları da ayrı bir gerekliliktir (Taşdemir, 2023: 10).

Türkiye’nin tarihsel tecrübelerine bakıldığında afet yönetiminde sivil toplum ve halkın katılımının etkin olduğu pek söylenemez çünkü afet yönetiminde baş aktör her zaman devlet olmuş, sivil toplum örgütlerini sürece dâhil edecek herhangi bir afet yönetim sistemi oluşturulamamıştır. Türkiye’nin afet yönetimi içerisinde sivil toplumun rolünün 1999 Marmara Depreminden sonra artmaya başladığı ifade edilebilir. Fakat bu dönemden sonra bile afetlerde rol alabilecek güçlü bir sivil toplum yapısı oluşmamıştır. Bu bağlamda sivil toplum örgütleri her ne kadar deprem sonrasında inisiyatifler geliştirmiş olsa da sürecin asıl öznesi hane halkı ve bireylerin kendisi olmuştur (Aydiner ve Özgür, 2014: 401).

2.3. Afet Politikalarının Kurumsal Boyutu: AFAD

Türkiye içinde bulunduğu tektonik, sismik ve topografik yapılar ile iklim yapısı gereği sıklıkla doğal afetlerle karşılaşan bir ülkedir. Türkiye’de su baskını, sel, çığ, heyelan, yangın ve en önemlisi de deprem olmak üzere birçok afet görülmektedir. Depremlerde can kaybı açısından Türkiye dünyada üçüncü, etkilenen insan sayısı açısından ise sekizinci sırada bulunmaktadır. Ortalama olarak her yıl büyüklüğü 5 ilâ 6 arasında değişen en az bir deprem yaşanmaktadır. Doğal afetlerin neden olduğu maddi ve manevi tahribat afet yönetiminin ve koordinasyonunun günümüz dünyasında ne kadar titizlikle ele alınması gerektiğini göstermektedir (<https://www.afad.gov.tr/>, 2023).

Türkiye’de afet yönetimi ve koordinasyonu alanındaki dönüm noktası 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi’dir. Çok fazla can ve mal kaybına neden olan bu deprem, ülkemizde afet yönetimi konusunun tekrar gözden geçirilmesi mecburiyetini ortaya koymuştur. Deprem, kamu kurumlarının afetlerle ilgili yetki ve sorumluluklarının yeniden tanımlanması, afet ve acil durumlarda yetki ve koordinasyonun tek bir elde toplanması zarureti ortaya çıkarmıştır. Bu doğrultuda afetlerle ilgili olarak görev yapan İçişleri Bakanlığı’na bağlı “Sivil Savunma Genel Müdürlüğü”, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı’na bağlı “Afet İşleri Genel Müdürlüğü” ve Başbakanlık’a bağlı “Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü” 2009 yılında çıkarılan 5902 sayılı yasa¹⁰ ile kapatılarak Başbakanlık’a bağlı AFAD kurulmuş bu sayede yetki ve sorumluluklar tek çatı altında toplanmıştır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin uygulanmaya başlanması ile 15 Temmuz 2018 tarihinde yayınlanan 4 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile AFAD İçişleri Bakanlığına bağlanmıştır (<https://www.afad.gov.tr/>, 2023).

AFAD, afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması, afetlere müdahale edilmesi ve afetten sonraki iyileştirme çalışmalarının süratle tamamlanması amacıyla gereken faaliyetlerin planlanması, yönlendirilmesi, desteklenmesi, koordine edilmesi ve etkin uygulanması için ülkenin tüm kurum ve kuruluşlar arasında iş birliğini sağlayan, çok yönlü, çok aktörlü bir kurumdur. Bu çerçevede; ülkemizde yeni bir afet yönetim modeli uygulamaya konulmuş olup, getirilen bu model ile önceliğin kriz yönetiminden ziyade risk yönetimine verildiği ifade edilmektedir (<https://www.afad.gov.tr/>, 2023).

Afet Yönetiminde Etkinlik başlığını taşıyan 2014-2018 yıllarını kapsayan Onuncu Kalkınma Planında evrensel standartlarda bir afet yönetimi

10 29 Mayıs 2009 tarih ve 5902 sayılı “Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun” 17 Haziran 2009 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanmasıyla yürürlüğe girmiştir.

uygulayabilecek bir kuruluşun şu özelliklere sahip olması gerektiği ifade edilmiştir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, Onuncu Kalkınma Planı, 2014: 38):

- Katılımcı,
- Şeffaf ve hesap veren,
- Vizyon sahibi,
- Kendini yenileyebilen dinamik bir yapıda ancak tutarlı olan,
- Kararlarını ortak akılla alan,
- Adaletçi ve eşitlikçi olan,
- Afet yönetimini planlayıp uygulayan,
- İş birliği ve koordinasyonu sağlayan,
- Kaynak oluşturabilen ve mevcut kaynakları etkin bir şekilde kullanan,
- Toplumun imkân ve kaynaklarını harekete geçiren,
- Olaylara müdahalede hızlı ve etkili olabilen.

AFAD’ın görev ve yetkileri, 15/07/2018 tarihinde yayımlanan 4 Nolu Bakanlıklarla Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatları Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 30 ila 56’ncı maddelerinde belirtilmiştir. Kararnamede AFAD’ın görevleri “afet ve acil durumlar ile sivil savunmaya ilişkin hizmetlerin ülke düzeyinde etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi için gerekli önlemlerin alınması ve olayların meydana gelmesinden önce hazırlık ve risk azaltma, olay sırasında yapılacak müdahale ve olay sonrasında gerçekleştirilecek iyileştirme çalışmalarını yürüten kurum ve kuruluşlar arasındaki koordinasyonun sağlanması, yurt içinde ve dışında insani yardımların yapılması ve koordine edilmesi ile bu konularda politikaların geliştirilmesi ve uygulanması” şeklinde özetlenmektedir (<https://www.afad.gov.tr/>, 2023).

AFAD’ın görevlerini yerine getirebilmesi için illerde valilerin başkanlığında il kurtarma ve yardım komiteleri kurulmaktadır (Keleş, 2018: 8). AFAD Başkanlığı illerde doğrudan doğruya valiye bağlı olan İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri ile 11 ilde bulunan Afet ve Acil Durum Arama ve Kurtarma Birlik Müdürlükleri vasıtasıyla çalışmalarını yürütmektedir (<https://www.afad.gov.tr/>, 2023). Bu iller şunlardır (<https://www.afad.gov.tr/>, 2024): Adana, Afyonkarahisar, Ankara, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, İstanbul, İzmir, Sakarya, Samsun ve Van.

Afet ve acil durumlara ilişkin olarak tek yetkili kurum AFAD olup, şemsiye bir teşkilat olarak afet ve acil durumun icaplarına göre Genelkurmay Başkanlığı,

Dışişleri, Sağlık, Ulaştırma ve Altyapı vb. bakanlıklar ile mahalli idareler ve sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içerisinde faaliyetlerini sürdürmektedir.

Onuncu Kalkınma Planında AFAD'ın "yapmaktan" çok "yapılacak olanı" planlaması gerektiği; amaçlar ortaya koyarak bu amaçları hayata geçirecek yöntemleri belirlemesi ve bunlarla ilgili denetimleri gerçekleştirmesi gerekliliği ifade edilmiştir. Bu şekilde AFAD, mevcut risklerin yanında muhtemel riskleri ve bunlara bağlı olarak meydana gelebilecek felaketleri öngörerek bunlarla ilgili tedbir almaya yoğunlaşabilecektir. Bu konularda standartlar belirleyip bunları uygulatacak bir kuruluş olacaktır. Her yerel yönetim birimi AFAD tarafından hazırlanan ulusal ölçekteki planlara ve ilkelere uygun olarak kendi yerel veya bölgesel planlarını gerçekleştirecek ve uygulayacaktır (T.C. Kalkınma Bakanlığı, Onuncu Kalkınma Planı, 2014: 41).

2.4. Türkiye’de Afet Yönetişiminde Karşılaşılan Sorunlar

Türkiye’nin afet yönetişimi pratiklerinde paydaş katılımının eksikliği temel bir problem alanı olarak öne çıkmaktadır. Afet politikalarının katılımcı bir yaklaşımla oluşturulmaması, müdahale ve hazırlık süreçlerindeki etkinliği zayıflatmaktadır. Yakın tarihimizde gerçekleşen büyük deprem, sel felaketleri ve orman yangınlarından elde edilen ampirik veriler; istişareye dayalı bir yönetişim modelinin zorunluluğunu kanıtlamaktadır. Stratejik hataların tekrarlanmaması için kurumsal öğrenme süreçleri işletilmeli, aksi takdirde toplumsal ve ekonomik maliyetlerin sürdürülemez boyutlara ulaşacağı unutulmamalıdır.

Muhtemel afet riskleri konusunda devletin paydaşlarla her zaman iletişim halinde olması, sadece afet sonrasında değil afet öncesinde de iş birliği halinde bulunması gerekmektedir. AFAD’ın web sitesinde paydaşlar; sorumlu kuruluşlar ve ilgili kuruluşlar olarak ikiye ayrılmış; STK’lar burada isimleri sayılmadan ilgili kuruluşlar altında başlık olarak belirtilmiştir (<https://www.afad.gov.tr/>, 2024).

Türkiye’de afet yönetişiminde karşılaşılan sorunlar; “Fizikî ve Teknik Boyut: Yapılaşma ve Kentsel Dönüşüm”, “Sosyo-ekonomik Boyut”, “Teknoloji Boyutu” ve “Kültürel Boyut” olarak dört ana başlıkta incelenebilir.

2.4.1. Fizikî ve Teknik Boyut: Yapılaşma ve Kentsel Dönüşüm

Daha önce dünyada yaşanan afetler değerlendirildiğinde yıkım ve ölümlere neden olan temel unsurun binalar olduğu görülmektedir. Bilhassa deprem konusunda insanların yaşadıkları binaların sağlamlığı konusunda ne kadar özenli oldukları ve binaların statik durumlarının incelenmesi oldukça önemlidir.

17 Ağustos depreminde yaşanan büyük yıkım sonrasında Türkiye’de kentsel dönüşüm kavramı yoğun olarak kullanılmaya başlanmıştır. 2000’li yılların başından itibaren bununla ilgili kamu kurumları ve mevzuat düzeyinde düzenlemelere gidilmiştir. Ancak bu düzenlemelerde kentsel dönüşüm kavramı çok temel seviyede sadece yapı stokunda yenilenmeyi ifade etmenin karşılığı olarak kullanılmıştır. Halbuki kentsel dönüşüm, literatürdeki anlamıyla farklı müdahaleleri de bünyesinde barındıran daha geniş bir kavramdır. Özellikle 2004 sonrasındaki yasal mevzuat kentsel dönüşümü dar kapsamı ile ele almış diğer müdahale türlerine hiç değinmeden “yıkıp yerine yenisini yapma süreci” olarak özetlenmiştir. Bugün itibariyle hem uygulamada hem de mevzuatta hâlâ dar anlamıyla ele alınmaya devam etmektedir (Ocakçı, Türk ve Terzi, 2017: 4).

Kentsel dönüşümün bu dar kalıplardan kurtarılıp yerleşim yerlerinin daha nitelikli yaşam alanlarına dönüştürülmesi amacıyla Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı kentsel dönüşüm uygulamasındaki tasarım ilkelerini şöyle belirtmiştir (T.C. Çevre Şehircilik, İklim Değişikliği Bakanlığı, Kentsel Dönüşüm Strateji Belgesi Hazırlanmasına İlişkin İlke ve Esaslar, <https://webdosya.csb.gov.tr/>, 2023):

- **Yatay Mimari:** Kentsel Dönüşüm alanlarında bölgenin özellikleri dikkate alınmak şartıyla yatay mimari esas alınarak az katlı yapılaşmanın desteklenmesi gerekir. Kent kimliğinin ve oradaki özgün dokunun korunması ve geliştirilmesi amacıyla, mahalle, aile ve komşuluk ilişkileri ile diğer toplumsal değerler dikkate alınarak mahalle kültürüne yönelik tasarımlar yapılır ve az katlı projeler hayata geçirilir.
- **Engelsiz Yaşam:** Kentsel dönüşümde dezavantajlı grupların sosyal ve kültürel ihtiyaçları dikkate alınarak fiziksel bir engelin olmadığı yaşam alanları oluşturmak üzere tasarım ve planlama yapılması gerekmektedir.
- **Sosyal Donatı ve Teknik Altyapı Alanı:** Bölgede yaşayan insanların ihtiyaçlarına uygun olarak sosyal donatı alanları ve kamusal alanlar oluşturularak bu alanlara erişilebilirlik ve yeterlilik analizlerinin yapılması gerekir. Bunlara ilaveten ana ulaşım aksı, otoparklar, durak noktaları, yeşil aks^{11*} ve bisiklet yolları da tasarlanır.
- **Çevresel Değerlerin Korunması:** Kentsel dönüşüm uygulamalarında çevreye verilmesi muhtemel tahribat engellenerek çevrenin korunması ve geliştirilmesine yönelik projelerin hayata geçirilmesi gerekmektedir.

11 Yeşil Aks, şehircilikte sürdürülebilir kalkınmayı ve yaşam kalitesini artırmayı amaçlayan bir planlama yaklaşımıdır. Genellikle şehirlerin ekolojik dengesini korumak, yeşil alanları artırmak ve ulaşılabilirliğini sağlamak için tasarlanır. Bu tür projeler, şehir sakinlerine daha yaşanabilir bir ortam sunmayı ve şehirlerin daha dirençli hale gelmesini sağlar.

- **Sürdürülebilirlik:** Atık yönetimi, enerji ve su yönetimi oldukça önemli olup iklim değişikliği stratejisine uyumlu kararların alınması elzemdir.
- **Tarihi ve Kültürel Mirasın Korunması:** Tarihi ve kültürel mirasın korunarak geleceğe taşınması esastır. Bu alanın bir bütün olarak afet risklerinden arındırılarak sağlıklı ve güvenli bir yerleşim alanına dönüştürülmesi ve turizm etkinliğinin artırılması amacıyla imar planına uygun bir dönüşüm yapılması gerekmektedir.

Bakanlığın resmî web sayfasında yazan bu ilkelerin Türkiye’de kentsel dönüşüm yapılırken ne ölçüde dikkate alındığı konusu önemlidir. En başta da yatay mimari konusu tartışmalıdır. Çünkü birçok şehirde kentsel dönüşüm giren bölgelerde yatay mimari yerine çoğunlukla dikey mimari yapıldığı görülmektedir. Bu durum bilhassa İstanbul’da çok dikkat çekici hale gelmiştir. Yaptıkları projelerden yüksek kâr marjı güden müteahhitlerin yaptığı birbirine çok yakın mesafelerle inşa edilen yüksek katlı binalarda son derece lüks konutların yapıldığı görülmektedir. Bu konutlar orta sınıfa değil daha çok yüksek gelir sahiplerine hitap etmektedir. İstanbul başta olmak üzere son yıllarda çoğunluğu yurt dışı kaynaklı olmak üzere düzensiz bir şekilde göç alan Türkiye’deki şehirlerde yatay mimarinin ne kadar hayata geçirilebileceği de ayrı bir tartışma konusudur (Ay, 2022: 12).

Türkiye’de tamamlanamayan ve sürüncemede kalan kentsel dönüşüm teşebbüslerini, “dönüşümsüzlük” olarak da kavramsallaştıranlar olmuştur. Üst ölçekli mekânsal planlara uygun dönüşüm projelerinin geliştirilememesi, müteahhitler ve mülk sahipleri arasında yaşanan anlaşmazlıklar, planlara karşı açılan davalar ve projelerin finansmanında ortaya çıkan sorunlar gibi sebeplerle dönüşüm girişimlerinin aksaması veya tıkanmasına sık rastlanmaktadır. Bir yerleşim, resmi prosedürler neticesinde “dönüşüm alanı” olarak ilan edilse bile, yine de bu dönüşüm sürecinde birçok belirsiz alanlar olabilmektedir. Devlet ile vatandaş arasındaki bilgi kirliliğinin neticesinde oluşan belirsizlik dönüşüm alanlarında yaşayan vatandaşların mağdur olabildiği sonuçları ortaya çıkarabilmektedir. Buradaki belirsizliği oluşturan başlıca şeyler; dönüşümün ne zaman başlayacağı, nasıl uygulanacağı, mahallede yaşayanların bilgilendirilme sürecinde yaşanan aksaklıklar, şeffaflığın ve katılımın nasıl sağlanacağı ve hak sahipliğinin nasıl tanımlanacağı gibi konulardır. Bu yüzden kentsel dönüşüm alanlarında yaşayanlar, dağınık ve kaotik bir süreç yönetimi içerisinde birçok belirsizlik ile yüzleşebilmektedir (Ay, 2022: 13).

Türkiye’de kentsel dönüşümle ilişkin kanun, 31.05.2012 Tarihli 6306 Sayılı “Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki Kanun”dur. Söz konusu kanunda 6 Şubat depreminin ardından Kasım 2023’te kamuoyunda

tartışmalara yol açan mülkiyet hakları bakımından öne çıkan bazı değişiklikler yapılmıştır.

Yapılan değişikliklerle kamunun mülkiyetindeki boş araziler rezerv yapı alanı olarak ilan edilmiş, üzerinde yerleşim olsa bile herhangi bir yer; ev, sokak, mahalle vs. rezerv yapı alanı olarak belirlenebilir hale gelmiştir. Bu düzenleme ile devlet, tapu maliklerini oturduğu evlerden bile çıkarabilecekleri bir yetki ile donatılmıştır. Evlerinden çıkarılan insanların, borçlarını ödeyememeleri durumunda maliki oldukları gayrimenkullerin hazineye devredilmesi ve tapularına el konulması da mümkün hale gelmiştir. Kanunda yapılan bir başka değişiklik ise, Bakanlık veya ilgili idare vatandaşın talebi olmaksızın, ikamet ettiği konuta ilişkin olarak riskli yapı tespitinde bulunabilecektir. Mülk sahibi buna karşı koymaya çalıştığında kolluk kuvvetleri aracılığıyla bu tespit zorla yaptırılabilir. Riskli yapı olarak ilan edilip süresinde boşaltılmayan yapılar ise kolluk kuvvetleri marifetiyle zorla tahliye edilebilecektir (<https://www.tmmob.org.tr>, 2024).

Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Nisan 2023 tarihinde, kentsel dönüşümü teşvik etmek amacıyla yüklenici ve konut üreticilerine yönelik destek paketleri sunmuştur. Bu çerçevede, depreme dayanıklılık oranı düşük veya yaşlı yapıların yeniden inşası için Türkiye genelinde çok uygun ödeme imkanları olan bir destek paketi duyurulmuştur (<https://www.cnnturk.com/>, 2023). Ancak, söz konusu kredinin, asıl amacından çıkarak yüksek gelir sınıfları tarafından kendi konutlarının yeniden inşası için kullanılma riskini içinde barındırdığı unutulmamalıdır. Bu bağlamda, kentsel dönüşüm destek kredilerinin istenilen etkiyi yaratmada ve ihtiyaç sahiplerine yönelik olarak kullanılmasını sağlamada daha etkin denetim mekanizmaları ve düzenlemelerin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, toplum bilincini artırmak, düzenlemeleri güncellemek ve şeffaflığı artırmak gibi adımlar, benzer sorunları önlemede etkili olacaktır.

Öncelikle, kentsel dönüşüm destek kredilerinin, asıl hedefi olan riskli binaların güçlendirilmesi veya yenilenmesi amacıyla kullanılmadığı iddiaları ciddi bir endişe kaynağıdır. Bu durum, toplumsal ahlak sorunlarını ve kaynakların yanlış kullanıldığını ortaya koymaktadır. Ayrıca, kentsel dönüşüm destek kredilerinin zenginler tarafından kendi konutlarını yenilemek için kullanılması, sosyal adalet açısından da sorun yaratabilir. Bu durum, destek programlarının ihtiyaç sahiplerine yönelik olan amacının, yanlış uygulanması veya kötüye kullanılması anlamına gelir.

Türkiye’de son 30 yılda meydana gelen depremler incelendiğinde mevcut yapı stokunda yer alan yığma binaların 5.5-6.0 büyüklüğündeki depremlerde bile iyi bir direnç göstermediği görülmüştür. Deprem bölgelerinde yapılan

incelemelerde, yığma binaların hasar sebepleri şu şekilde özetlenebilir (Güler, 2021: 9):

- Sadece usta ve kalfa tecrübesi ile inşa edilerek ve mühendis gözetiminde yapılmamaları,
- Taş, tuğla ve briket gibi yığma birimlerinin bağlayıcı özelliklerinin zayıf ve standartlara uygun olmaması,
- Yığma birimleri arasında yeteri kadar harç kullanılmaması,
- Duvarların köşe birleşimlerinin kötü olması,
- Duvarların döşeme ve çatı bağlantılarının zayıf olması,
- Yatay yükleri taşıyacak kadar duvar alanı olmaması,
- Bina köşelerine yakın konumlandırılan kapı ve pencere boşluklarının olması.

2.4.2. Sosyo-ekonomik Boyut

Afetleri olağan varoluşumuzdan kopuk, dışsal bir varlık olarak görme anlayışının yeniden gözden geçirilerek ilerlemenin-kalkınmanın bir sonucu olarak görmek gerekir. Her kalkınma süreci, kaydettiği ilerlemenin karşılığında belirli riskleri beraberinde getirir ve kazanımlarının yanında risklerin de oluşmasına ve birikmesine yol açar. Afetlerin kalkınmaya tamamen yabancı bir şeymiş gibi görülmesi, kazanımların beraberinde getirdiği risklerin bir düşman gibi görülmesine yol açabilir. Hâlihazırda kalkınmanın bütün kazanımları birkaç çıkar sahibi tarafından toplanırken, riskleri ise savunmasız nüfusun üzerine atılmaktadır. Bu mekanizma böyle devam ederse, afet risklerini yaratan ekonomik düzen kendi kendini yenilgiye uğratacaktır. Afet riskinin yaratıcısı olanlar bu risklerin yükünü taşıyacak olan savunmasız nüfusa karşı sorumlu tutulmamaktadır. Buna ilave olarak, afet riskinin azaltılmasının ayrı bir hedef olarak ele alınması, afet riskinin normal ekonomik faaliyetlerden farklıymış gibi bir anlayışı ortaya çıkarmaktadır ama bu anlayış tamamen yanlıştır (Walia, 2020: 55).

Afetlerle ilgili olarak burada mutlaka vurgulanması gereken hususlardan biri de toplumun tüm kesimlerinin yaşanan afetlerden aynı derecede etkilenmediği gerçeğidir. Bazı açılardan dezavantajlı gruplar arasında sayılan; çocuklar, engelliler, yaşlılar, kadınlar veya maddi manevi destekten yoksun bir takım sosyal gruplar yaşanan bir afetten diğer bireylere göre daha fazla etkilenmektedirler. Normal hayat şartları içinde bile birtakım zorluklar yaşayan bu sosyal gruplar herhangi bir afet durumunda fiziksel, sosyal ve psikolojik olarak daha ağır bir etkiye maruz kalmaktadırlar.

Afetler, toplum içerisinde çeşitli roller ve yaşamda üstlendikleri farklı sorumluluklar, kapasiteleri, ihtiyaçları ve zarar görebilirlik düzeylerindeki çeşitlilik nedeniyle, kadınlar ile erkekleri farklı biçimlerde etkileyebilir. Uluslararası Afet Azaltma Stratejisi Kurumlararası Sekreteryası, afetlerin özellikle kadınları daha savunmasız kıldığını ve kadınların en çok etkilenen grup olduğunu vurgulamaktadır. Ekonomik açıdan daha zayıf olan ve genellikle kadın ve yaşlı nüfusu içeren gruplar, afetlerde oransal olarak daha büyük kayıplar yaşamakta ve kısıtlı toparlanma kapasiteleri nedeniyle daha yüksek ekonomik zararlara maruz kalmaktadır. Kadınların afetlerde daha fazla zarar görmesinin nedenleri olarak şu hususlar belirtilebilir (Enarson, 2000: 5):

- Kadınların kaynaklara erişimi daha azdır,
- Kadınlar öncelikle çocuk bakımı, yaşlı ve engelli bakımı gibi ev içi görevlerden sorumludur ve afet sonrasında iş aramak için göç etme özgürlüğüne de sahip değildir,
- Afet sırasında konutlar genellikle yıkıldığı için birçok aile çadır, konteyner veya sığınaklara taşınmak zorunda kalmaktadır,
- Kadınların ekonomik kaynakları ellerinden alındığında, hane içindeki alınacak kararlarda pazarlık pozisyonları veya söz sahibi olmaları olumsuz etkilenmektedir.

Türkiye gibi ülkelerde ise kadınların düşük eğitim düzeyinde olması, işgücüne katılımları az olduğu için ekonomik bağımsızlıklarının sınırlı olması onların afetlerde ortaya çıkacak kayıplardan en çok etkilenecek olan kesimlerin arasında hatta en başlarda yer almasına sebep olmaktadır. Ayrıca bir afet sırasında kadınlar hane içinde yaşanacak maddi ve manevi kayıpların, çocukların ve diğer hane halkının gündelik hayat mücadelesinin yükünü de sırtlanmaktadır. Bu anlamda kadınların bağımlılığı afetler sonrasında daha da artmaktadır (Kalaycıoğlu, 2018: 205). Kadınlar tüm büyük felaketlerden sonra daha iyi barınma imkânlarına kavuşmuştur fakat önemli bir sosyal veya siyasi güçlenme yaşamamıştır. Dolayısıyla kadınların gelecekteki afetlere karşı daha dirençli olduklarını söylemek mümkün değildir (Thiruppugazh, 2020: 217).

Afetler ve bilhassa Türkiye için deprem konusu sadece kadınlarda değil çocuk ve gençlerde de birtakım problemleri ortaya çıkarmaktadır. Bu konuyla ilgili Davranış Bilimleri Enstitüsü şu noktaları vurgulamaktadır (<https://www.dbe.com.tr>, 2024):

- Okul öncesi dönemdeki çocuklar, afet sonrasında genellikle parmak emme, yatak ıslatma, anne babaya sıkı sıkıya yapışma, uyku düzensizlikleri, iştah kaybı, karanlıktan korkma, geriye doğru davranışlarda gerileme, arkadaşlardan ve rutinlerden geri çekilme, artan öfke gösterme,

normalden daha fazla ağlama ve daha fazla kucaklanma talepleri gibi tepkiler verebilirler.

- İlkokul çağındaki çocuklar, afet sonrasında genellikle sinirlilik, saldırganlık, kabuslar, okuldan kaçınma, zayıf konsantrasyon, etkinliklerden ve arkadaşlardan geri çekilme, felaketin tekrar yaşanacağına dair korku gibi belirtiler gösterebilirler.
- Ergenlerde ise afet sonrasında uyku ve yeme bozuklukları, çatışma artışı, fiziksel şikayetler, suçlu davranışlar, konsantrasyon eksikliği, çevrenin daha tehlikeli ve güvensiz algılanması, dikkatsiz araç kullanma, alkol ve uyuşturucu kullanımı, tehlikeli davranışlarda artış ve bunalmışlık hissi gibi tepkiler ortaya çıkabilir.
- Bazı çocuklar ise travma sonrası stres bozukluğu riski altında olabilir. Bu durumda, semptomlar oyun ve/veya rüyalar sırasında felaketi yeniden yaşama, felaketin tekrar olacağına dair tahminde bulunma veya hissetme, felaketin hatırlatıcılarından kaçınma, duygusal uyuşukluk, konsantre olamama ve irkilme reaksiyonları gibi artan uyarılma belirtilerini içerebilir. Bu durumda, yetişkinlerin çocuklar için profesyonel ruh sağlığı yardımı alması önerilmektedir.

2.4.3. Teknoloji Boyutu

Afet yönetimi daha doğrusu afetler ile mücadelede teknolojinin sunduğu imkanlardan faydalanarak afetlerin etkilerinin minimuma indirilebilmesi mümkündür. Dünyada bu tür teknolojileri geliştiren ve kendi ülkelerinde uygulayan Japonya gibi birçok ülke bulunmaktadır. Ancak afet yönetiminde bilgi teknolojilerinin uygulanması ve benimsenmesinin aşağıda sayılan sebeplerden ötürü zor olacağı da göz ardı edilmemelidir (Rao, Eisenberg ve Schmitt, 2007: 8):

- Afet yönetimi organizasyonları çoğu zaman değerli yetenekleri elde etmek için gerekli kaynaklardan mahrumdur.
- Gelecek vaat eden teknolojilerin geliştirilmesi ve uygulamaya konulması, bu teknolojiler için ticari pazarların sunduğu sınırlı fırsatlar göz önüne alındığında riskli ve maliyetlidir.
- Afet yönetiminden sorumlu kurumların çoğunda bilgi teknolojilerini takip etmek, gelecek vaat eden teknolojileri belirlemek, bunları mevcut operasyonlara entegre etmek ve ihtiyaçların karşılandığından emin olmak için bilgi teknolojisi tedarikçileriyle etkileşim kurmakla görevlendirilmiş özel bir birim veya kişi çoğunlukla bulunmamaktadır.

- Bilgi teknolojileri ile ilgili kararlar genellikle afetlerde birlikte çalışılması gereken yerel kuruluşlardan bağımsız olarak alınmaktadır.
- Afet yönetimi, son derece belirsiz ve istikrarsız ortamlarla ilgilidir. Buraya ayrılan fonların genellikle sadece afet meydana geldikten sonra ve kısa bir zaman aralığında harcanması gerekmektedir.

Dolayısıyla afet yönetiminde bilgi teknolojilerinin uygulanması, yüksek maliyetler, zaman kısıtı, eğitim ve kapasite eksikliği, karmaşık veri yönetimi, sistemlerin entegrasyon ve altyapı sorunları, toplumsal direnç, veri güvenliği kaygıları gibi nedenlerle zor olacaktır.

2.4.4. Kültürel Boyut

Şimdiye kadar edinilen tecrübeler afetlere ilişkin getirilen hukuki düzenlemeler ile afetlerin yıkıcı etkilerine karşı koymanın yeterli olmadığını ortaya koymaktadır. Yapıların mühendislik standartlarına uygun şekilde inşa edilmesini zorunlu kılan yönetmelikler ve bu konudaki yaptırımlar çok önemlidir ancak bunlar da tek başına yeterli değildir. Bakıldığı zaman Türkiye’deki deprem yönetmeliği ile Japonya’daki düzenleyici işlemler arasında teknik açıdan büyük farklar bulunmamaktadır. Buna rağmen benzer büyüklükteki depremlerin iki ülkede yarattığı yıkıcı etkiler oldukça farklıdır. Devletin ve toplumun bir afeti nasıl algıladığı ve yönettiği, ona karşı ne tür refleksler geliştirdiği konusunda siyasi ve kültürel boyutlar üzerinde düşünülmesi gerekmektedir. Kültür, felaketlerin nasıl algılanacağını ve bunlara nasıl tepki verileceğini belirler. İnsanlar ve onların oluşturdukları siyasi ve sosyal kurumlar, içinde bulundukları kültürün şekillendirmesi ile afete ilişkin tedbirlerini alırlar. Afetin öncesinde ve sonrasında, toplumsallaşma sürecinde benimsedikleri bilgi, inanç ve yaklaşımlarla felaketi yönetmeye çalışırlar (Erdoğan, 2023: 720).

Türkiye’de afet yönetiminde karşılaşılan sorunlar denildiğinde 2011’de Suriye’de başlayan iç savaşa ve onun neticesinde Türkiye’ye olan yoğun göç dalgasına da değinmek gerekir. Suriyeli mültecilerin en fazla tercih ettiği şehirlerden biri olan Hatay’ın o dönemde yoğun bir dış göç alması, zaten yetersiz olan konut stokunu daha da azaltarak konut ihtiyacının neredeyse karşılanamaz hale gelmesine sebep olmuştur. Antakya’nın mobilya ve ayakkabıcılık sektörlerinin ve yemek kültürünün gelişmiş olması veya Amik Ovası’nın tarımsal üretim vb. birçok alanda iş gücüne ihtiyaç duyması, Suriyeli mülteciler için önemli bir istihdam sahası oluşturmıştır. Bu durum yüksek kiralara ve yaşama şartları iyi olmayan konutlara rağmen bölgede kalmalarına neden olmuştur. Mülteciler, yüksek kira fiyatlarına çözüm olarak; eski, elverişsiz, daha önce depo olarak kullanılan yerlerde birden fazla aile ile yaşamışlardır. Bu kötü barınma şartları 6 Şubat depremindeki yıkımları ve can kayıplarını önemli

ölçüde artırmıştır. Bir diğer problem mültecilerin yaşadığı dil problemidir. Coğrafyasını ve jeolojisini bilmedikleri bir yerde deprem hazırlığı anlamında hiçbir girişimde bulunmamış, yapılan uyarıları, gerçekleştirilen tatbikatları ve eğitimleri hiçbir şekilde anlamamış ve uygulamamışlardır. Bu da depremi, sonuçları itibarıyla büyük bir felakete dönüştürmüştür (Duruel, 2023a: 243).

Kültür ve afet konusunda en önemli hususlardan biri, insanların kaynaklara ve fırsatlara eşit derecede erişememesi ve tehlikelere eşit derecede maruz kalmamalarıdır. İnsanların tarım yapmak için yeterli toprağa, suya yeterli imkânlar veya düzgün bir eve sahip olup olmadıkları başta sosyal faktörler olmak üzere ekonomik ve siyasi süreçlerle belirlenir. Aynı sosyal süreçler, afetlerde en çok kimin risk altında olduğunu belirlemede de çok önemli bir role sahiptir: İnsanların nerede yaşadıkları ve çalıştıkları, ne tür binalarda yaşadıkları, tehlikelere karşı korunma, hazırlık, bilgi, zenginlik ve sağlık düzeylerinin doğayla hiçbir ilgisi yoktur, bunlar toplumun nitelikleridir. Dolayısıyla, insanların riske maruz kalma durumları sosyal sınıfları (gelirleri, nerede ve nasıl yaşadıkları), kadın ya da erkek olmaları, etnik kökenleri, hangi yaş grubuna ait oldukları, engelli olup olmadıkları, göçmenlik durumları vb. faktörlere göre farklılık gösterir (Wisner vd., 2004: 6).

2.5. Türkiye’de Yaşanan Büyük Afetler

Türkiye, deprem bölgesi alanları içinde yer almakta ve sık sık meydana gelen depremler bu durumu açıkça göstermektedir. Ülkenin yüzölçümünün büyük kısmı riskli bölgeler kategorisinde yer almaktadır. Yalnızca son yüzyılda, 200’den fazla deprem tespit edilmiş ve kaydedilmiştir. Riskli bölgelerde bulunan yerleşim alanları ve sanayi bölgeleri büyük tehditler altındadır. Yıkıcı depremler, önemli ekonomik kayıpların yanı sıra can kayıplarına ve yaralanmalara neden olmaktadır. Özellikle deprem mağdurları üzerinde oluşan sosyolojik ve psikolojik sorunlar, bu kişilerin gelecekteki yaşamlarında zorluklar yaşamasına sebep olmaktadır (Altun, 2018: 14).

Anadolu coğrafyası yüksek sismik aktif bir toprak parçası olduğu için Türkiye tarih boyunca büyük depremler yaşamıştır. 1900 yılından günümüze kadar, Türkiye’de 7’nin üzerinde büyüklüğe sahip 20 deprem meydana gelmiştir. Bu durum, Türkiye’yi deprem nedeniyle en çok zarar gören ülkeler arasında üst sıralara taşımaktadır. 1900-2023 yılları arasında Türkiye’de can kaybına veya hasara neden olan 269 deprem olmuştur. Bu depremler arasında en büyük can kaybı ve ağır hasar yaratanlar sırasıyla 2023 Kahramanmaraş, 1939 Erzincan ve 1999 Gölçük merkezli Marmara depremleridir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu, 2023: 6).

Cumhuriyet sonrası Türkiye’de çeşitli afetler meydana gelmiştir. 33.000 insanın hayatını kaybettiği 1939 Büyük Erzincan depremi (Haçın, 2014: 40) ile başlatılabilecek afetler zincirinin son halkası 6 Şubat 2023’teki Kahramanmaraş depremleri olmuştur. Arada ise yine depremler, orman yangınları ve sel felaketleri meydana gelmiştir^{12*}. Bununla birlikte Türkiye’deki afet politikalarının gelişmesinde rol oynayan son çeyrek asırda yaşanmış iki büyük afet bulunmaktadır. İlki 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi, ikincisi ise 6 Şubat 2023’te meydana gelen Kahramanmaraş depremleridir. Bu iki afetin doğru anlaşılması, yapılan hatalardan dersler çıkarılması önümüzdeki süreçte benzer afetlerden ülkece daha az etkilenilmesi, olumsuz sonuçların en aza indirilmesini sağlayacaktır.

2.5.1. 27 Aralık 1939 Erzincan Depremi

Erzincan Depremi, II. Dünya Savaşı’nın 1 Eylül 1939 tarihinde başlamasından üç ay sonra meydana gelmiştir. Savaşın olumsuz etkilerinden Türkiye’yi korumak için hem yürütme organı hem de yasama organı olarak TBMM çok fazla uğraş vermiştir. Depremin meydana geldiği yılın yasama dönemi açılışında konuşan Cumhurbaşkanı İsmet İnönü konuşmasında en çok yer verdiği konu savaşın etkilerinden ülkenin korunması ile depreme ilişkin gereken tedbirlerin alınması olmuştur (Doğan ve Doğan, 2023: 46).

Anadolu’daki büyük depremler arasında ilk sıralarda yer alan 1939 Büyük Erzincan Depremi şiddeti ve yıkıcı sonuçları ile Türkiye tarihinde önemli bir etki yaratmıştır. Türkiye’de depremin sıklıkla yaşandığı Kuzey Anadolu Fay hattı üzerinde yer alan Erzincan ilinde meydana gelen depremin şiddeti 7.9 olarak ölçülmüştür. Bu özelliği ile Anadolu’da 19. yüzyıldan günümüze kadar olan dönemde meydana gelen depremler arasında en büyüğüdür. Kayıt altına alınan diğer depremlerin zayıflatları ile kıyaslandığında 2023’teki Kahramanmaraş depreminden sonra en çok hasar bırakan ikinci deprem olmuştur. Dünya tarihinde 20. yüzyılda yaşanan depremler içinde 8. sırada yer almaktadır. Resmi rakamlara göre; 32.968 kişi hayatını kaybetmiş, 116.720 bina yıkılmıştır. Bunun yanında binlerce hayvan telef olmuştur (Haçın, 2014: 38).

Depremin meydana gelmesinden hemen sonra TBMM’de, afetlerle ilgili Cumhuriyet döneminin ilk kanunu olma özelliğini taşıyan 1940 Tarih ve 3773 Sayılı Erzincan’da ve Erzincan Depreminden Müteessir Olan Mıntıklarda Zarar Görenlere Yapılacak Yardımlar Hakkında Kanun kabul edilmiştir. Bu kanunun kabulü ile aşağıdaki kararlar hayata geçirilmiştir (Yavaş, 2005: 124):

- Depremden etkilenen mükelleflerin vergi borçlarının silinmesi,

12 Bu afetlere örnek olarak; 2011 Van depremi, 2020’deki Elâzığ ve İzmir depremleri ile 2021’deki birçok ili etkileyen orman yangınları ve Batı Karadeniz sel felaketi gösterilebilir.

- Bölgede çalışan herkese üç maaş tutarında avans ödenmesi,
- Evleri yıkılan vatandaşlara yeni arsalar tahsis ederek bina yapımı için malzeme sağlanması.

Bu düzenlemeler, sadece Erzincan depreminin yaralarını sarmakla kalmamış; aynı zamanda Türkiye’de afet yönetimi ve sosyal devlet anlayışının hukuki temellerini atan ilk kapsamlı adım olmuştur. Ayrıca bu kanun, Türkiye’de afet sonrası yürütülecek yardım ve yeniden inşa faaliyetleri için kurumsal bir model teşkil ederek gelecek dönemdeki yasal düzenlemelere öncülük etmiştir.

2.5.2. 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi

Türkiye’de doğal afet denildiğine birçok kişinin aklına ilk olarak deprem gelmektedir. Şiddetli olmadıkça Türkiye’de depremler artık neredeyse günlük hayatın bir parçası haline gelmiştir. Ülkenin birçok bölgesinde hemen her gün irili ufaklı depremler yaşanmaktadır. Depremler sosyal ve ekonomik etkilerinin yanında insanlarda pek çok psikolojik etki de bırakmaktadır.

Marmara depremi, yapıların deprem dayanıklılığının ne kadar önemli olduğu gerçeğini hatırlatmıştır. İnşaat denetimlerinin yetersizliği ve kalitesiz malzeme kullanımı, can kayıplarını ve yıkımın boyutunu hayli artırmıştır. Deprem sonrasında, inşaat standartları ve denetimleri sıkılaştırılmasına rağmen uygulamada hâlâ birtakım eksiklikler bulunmaktadır. Bu süreçte, özellikle büyükşehirlerdeki binaların depreme dayanıklılığına yönelik ciddi adımlar atılmış, denetim standartları getirilmiş ve birtakım problemler yaşansa da kentsel dönüşüm projeleri hayata geçirilmiştir.

17 Ağustos 1999 tarihinde Türkiye’de oldukça şiddetli ve yıkıcı bir deprem olmuştur. Saat 03.02’de Marmara bölgesinde meydana gelen 7.4 büyüklüğündeki deprem hem insan hem de maddi kayıplar açısından büyük bir yıkıma neden olmuştur.

Bölgedeki baskın bina tipi, büyük ölçüde, orta katlı (3-6 katlı), betonarme (RC) çerçeveli ve içi boş kil kiremit dolgulu binalardır. Bu tip binalardan binlercesinin çökmesi, bu olayı zarar verici bir hadise olmaktan çıkarıp afete dönüştürmüştür. Çünkü bu bina tiplerinin tamamına yakınında çökme meydana gelmiştir. Çökmeye sebep olan faktörler arasında yumuşak ilk katlar, güçlü giriş fakat zayıf kolonlar, düzgün şekil verilmemiş takviye çubukları ve özellikle yetersiz yanal takviyeler yer almaktadır (Scawthorn ve Johnson, 2000: 730).

17 Ağustos depreminin ortaya çıkardığı bir başka tehlike Petrokimya endüstrisinin konumlandığı bölgedir. Körfez yakınlarında, İzmit Körfezi’nin kuzey tarafında, depremin merkez üssüne yaklaşık 10 km mesafede çok büyük bir petrokimya tesisi bulunmaktadır. 35 yıldan sonra ilk kez büyük rafineriler

ve kimya tesisleri böylesi büyük bir depremin merkez üssüne bu kadar yakın olmuştur ve belki de petrokimya tesislerinden hiçbirisi bu kadar güçlü yer hareketlerine maruz kalmamıştır. TÜPRAŞ rafinerisi, Türkiye’nin toplam üretiminin 1/3’üne denk gelen günlük 220.000 varillik üretim kapasitesiyle Türkiye’nin en büyük rafinerisidir. Yakınında, otomobil endüstrisinin önemli bir tedarikçisi olan Petkim petrokimya tesisi bulunmaktadır. Ayrıca rafinerinin hemen yakınında birçok LPG tesisi de bulunmaktadır (Scawthorn ve Johnson, 2000: 733). Bu durum depremin vereceği zararı daha da çok artırabilecek riskli bir faktördür.

Deprem sonrasındaki bir başka gelişme de bilim insanları ile hükümet arasındaki iş birliğinin artmasıdır. 2000 yılının Mart ayında, diğer çalışmalara ilaveten ülkede afet zararlarının azaltılması konusunda rehberlik yapmak üzere bağımsız bir danışma kurulu olan Ulusal Deprem Konseyi kurulmuştur. Akademisyenlerden oluşan Konsey, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu’na (TÜBİTAK) bağlı olarak kurulmuştur. Konsey’in zarar görebilirliğin azaltılması konusundaki temel katkılarının biri 2002 yılında ulusal deprem zararlarını azaltma stratejisi raporu yayınlamak olmuştur. Konsey, TÜBİTAK’ta yapılan değişiklikler nedeniyle görevlerini beklendiği gibi yerine getirememiş ve fiilen sona ermiştir. Konsey 2007 yılında Başbakanlık tarafından lağvedilmiştir (Ganapati, 2014: 65).

2.5.3. 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremi

Türkiye 6 Şubat 2023 tarihinde, “asrın felaketi” olarak adlandırılan ve aynı gün içinde gerçekleşen (04.17–13.24) iki büyük depremle sarsılmıştır. Dünyada ender kabul edilen peş peşe meydana gelen bu yıkıcı depremler AFAD verilerine göre Kahramanmaraş’ın Pazarcık ilçesinde 7,7; Elbistan ilçesinde 7,6 şiddetinde meydana gelmiştir. Başta Hatay ve Malatya olmak üzere 10’dan fazla ili kapsayan geniş bir alanda şiddetle hissedilmiş olup 50 binin üzerinde can kaybına, yüz binlerce insanın yaralanmasına ve binlerce binanın yıkılmasına veya kullanılamayacak hale gelmesine sebep olmuştur. Bu iki depremin ardından meydana gelen onlarca artçı sarsıntıyla beraber neden olduğu duygusal ve psikolojik yıkıma ilaveten, 100 milyar dolardan fazla maddi zarar, yüzbinlerce yaralı ve on binlerce can kaybıyla dünya çapında bir doğal afet krizi olarak kayıtlara geçmiştir (Çerçi, Canöz ve Canöz, 2023: 329). Depremi üzerinden bir yıl geçtikten sonra İçişleri Bakanı iki depremde, merkez üs olan Kahramanmaraş’la birlikte Hatay, Malatya, Osmaniye, Adıyaman, Diyarbakır, Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis, Adana ve Elâzığ’da toplam 53 bin 537 kişinin hayatını kaybettiğini, 107 bin 213 kişinin de yaralandığını açıklamıştır (<https://www.bbc.com/>, 2024).

Bu felaketle ilgili önemli konulardan biri de afet anında uzmanlığı ve tecrübesi olan kişi ve kurumların bölgeye intikaline yönelik planlama ve koordinasyonun eksikliğidir. Afet bölgesine giden STK gönüllülerinin bir kısmı yeterli tecrübeye sahip olmadığı için yardıma muhtaç hale gelebilmiştir. Daha önce birlikte çalışmamış olan STK'lar sahada birliktelik konusunda isteksiz olmuşlar bu da bölgedeki yardımların aksamasına neden olmuştur. Yine STK'ların depo temin etmesindeki sıkıntılar sahadaki hareket kabiliyetlerini azaltmıştır. STK'larda gönüllülük esasına göre çalışan kamu ve özel sektör personelinin bazıları izin alamadığı için afet bölgesine zamanında gidememiş, gidenlerin bir kısmı ise döndüğü zaman işyerleri ile problem yaşamıştır (Taşdemir, 2023: 8).

Depremi ardından oluşan bir başka sorun ortaya çıkan deprem atıklarıdır. Deprem atık miktarının 50 milyon ton ilâ 110 milyon ton arasında olduğu tahmin edilmiştir. Bunların taşınacağı nihai depolama alanlarının tespiti ve insan sağlığına vereceği zararlar ciddi bir problem olarak görülmüştür (İTÜ, 6 Şubat Depremleri Ön İnceleme Raporu, 2023: 132).

6 Şubat depremlerinin büyüklüğü ve yarattığı devasa yıkım, afet yönetiminde sadece hızı değil, aynı zamanda nitelikli koordinasyonun ne kadar hayati olduğunu göstermiştir. Gerek sahadaki insan kaynağının etkin yönetimi gerekse milyonlarca tonluk enkazın bertaraf edilmesi süreci, gelecekteki afet hazırlıkları için ders niteliğindedir. Yaşanan bu süreç, kurumlar ve toplumun tüm kesimleri arasında güçlü bir iş birliğini kapsayan bütünleşik bir afet yönetişiminin kaçınılmaz bir ihtiyaç olduğunu bir kez daha kanıtlamıştır.

2.6. Konya'da Yaşanan Büyük Afetler

Konya M.Ö. 8. yüzyıldan itibaren, insanlık tarihi açısından önemli medeniyetlere sahne olmuş, zengin bir kültürün izlerini taşıyan, Mevlâna gibi yetiştirdiği İslam büyükleri ile öne çıkmış, tarihi ipek yolunun ticaret ve konaklama merkezi olarak Türk tarihinin en eski ve kıymetli eserlerine sahip olan adeta bir müze şehir kimliğinde olan istisna bir şehirdir (<https://www.ktb.gov.tr/>, 2024).

Deprem risk haritasına göre Türkiye'de en güvenilir illerden biri Konya olmakla birlikte bölgede bulunan Akşehir, Tuz gölü ve Ecemiş faylarının Konya il merkezi için tehdit oluşturabilme ihtimalleri bulunmaktadır. Konya havzasının batı sınırındaki Konya fay hattı da yerleşim merkezleri için risk oluşturmaktadır. Konya'nın büyük bölümü deprem riski açısından 4. seviye ve tehlikesiz sınıfta yer almasına rağmen, bölgede aktif veya potansiyel olarak aktif faylar bulunmaktadır. Bugüne kadar Konya'da kaydedilen en büyük deprem ise, 1921 yılında Altınekin ilçesinin 10 km batısında oluşan ve merkezi Konya il merkezine 50 km uzaklıkta meydana gelen 5.7 büyüklüğündeki depremdir (Durduran vd., 2010: 556).

Konya birçok afet türünde şanslı görünse de kuraklık bakımından Türkiye’deki riskli illerden biridir. 1928 yılında yaşanan kuraklık; Konya, Aksaray, Yozgat, Kırşehir, Eskişehir ve Afyon gibi illerde yaşayan nüfusun yaklaşık beşte birini doğrudan etkilemiştir. İlk bakışta etkilenme oranı düşük görünse de kuraklıktan önceki iki yılın kısmen kurak olması ve 1928 kışının da sert geçmesiyle kuraklığın etkisi son derece şiddetli ve uzun süreli olmuştur. Çiftçiler, alacakları ürüne güvenerek birikimlerini hayvanlarına harcadıkları için mali kaynakları tükenmiştir. Bu durum, üretimde ciddi bir düşüşe neden olmuş ve devlet buğday ithal etmek zorunda kalmıştır. Ekonomik etkilerin yanı sıra, toplumsal boyutta da büyük zorluklar yaşanmış; birçok kişi ekmek bulamaz hale gelmiş ve açlık nedeniyle hayatını kaybedenler bile olmuştur (Uyanık ve Sarı, 2011: 145).

Bir afet türü olarak yangın denildiği zaman insanların aklına ilk anda orman yangınları gelmektedir. Tarihte çok çeşitli yangınlar yaşanmıştır ancak Türkiye’de yaşanan yangınlar arasında en büyüklerinden biri 1867 yılında Konya’da yaşanmış olan “Çarşı Yangınıdır”. Bu yangın 27 Eylül 1867 Cuma gününü 28 Eylül 1867 Cumartesi gününe bağlayan gece, sabah saat 07.00 sıralarında Kapu Camii civarında başlamıştır. Yangını söndürmek büyük bir çaba sarf edilmiş olsa da yangın söndürme teçhizatının yetersizliği ve rüzgârın da şiddetiyle alevler kısa sürede yayılmıştır. Konyalıların pek çoğunun bu dönemde yaylalarda veya Meram bağlarında bulunmaları, şehirde şebeke hattının olmaması ve mevcut suyun da yeterli gelmemesi yüzünden yangın kısa sürede büyümüş ve kontrol altına alınamamıştır. Yaklaşık dört saat süren yangın sonunda 872 dükkân, 3 ev ve 2 cami tamamen yanmıştır. Fakat bu yangın geleneksel Konya çarşısında önemli bir dönüşüme zemin hazırlamıştır. Çarşının büyük kısmı yandığı için 19. yüzyıldan önceki ticarî binalardan günümüze az sayıda örnek kalmıştır. Diğer taraftan 1867’den sonra Konya çarşısındaki dükkânların geçirdiği dönüşümle sokak ve yerleşim yerleri düzensizliklerinin giderilerek yeni bir düzen oluşmasını da sağlamıştır (Muşmal, 2008: 97).

Görüldüğü üzere Konya’da yaklaşık 100 yıldır yüzbinlerce insanı etkileyecek büyük çaplı bir afet görülmemiştir. Konya coğrafi konumu ve zemin yapısı itibariyle Türkiye’nin diğer birçok bölgesine göre doğal afetlerin daha az görüldüğü bir yerdir. Ayrıca, kıyı şeridinden uzak olması ve iç bölgelerde kalması sayesinde sel ve tsunami gibi afetlere de maruz kalmamıştır. İklimi ise fırtına, kasırga veya aşırı yağış gibi olayların yaşanmasına imkân vermemektedir. Bununla birlikte, Konya’nın en önemli doğal afet riski su kaynaklarının azalmasıdır. Alınacak tedbirler ve sürdürülebilir planlamalar, bu riski azaltmaya yönelik olarak yapılmalıdır.

Vatandaşların Afet Yönetişimi Algısı

Afetler, yalnızca fiziksel yıkımlara neden olmakla kalmayıp, toplumların sosyal ve ekonomik yapısını da derinden sarsmaktadır. Bu nedenle afetlere yönelik etkin bir kamu politikasının oluşturularak, afet yönetişiminin uygulanıyor olması hayati önem taşımaktadır. Ancak, afet ile mücadele politikaları ve afet yönetişimi yalnızca merkezi ve yerel yönetimlerin üstesinden gelebileceği bir konu olmayıp; sivil toplum kuruluşları ile özel sektörün afet ile mücadeleye destek verdiği ayrıca vatandaşların da yüksek afet farkındalıklarının bulunduğu bir süreci gerektirmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde, vatandaşların afet ile mücadele politikaları ve afet yönetişimine ilişkin algıları ele alınmaktadır. Bu bağlamda öncelikle çalışmanın amacı doğrultusunda oluşturulan anket çalışmasından elde edilen veriler analiz edilmiştir. Ardından çalışmada cevabı aranan sorular ve çalışmanın hipotezleri doğrultusunda elde edilen bulgular değerlendirilerek çeşitli analizlere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi

Türkiye, konumu, coğrafi yapısı ve iklim özellikleri nedeniyle deprem, sel, heyelan ve kuraklık gibi çok çeşitli doğal afetlere sıkça maruz kalan bir ülkedir. Bu afetler, yalnızca fiziksel yıkıma neden olmakla kalmayıp toplumsal travmalar, ekonomik kayıplar ve yönetim zafiyetleri gibi geniş çaplı etkiler yaratmaktadır. Bu bağlamda, etkili bir afet yönetişimi sistemi geliştirmek, yalnızca altyapı yatırımlarını artırmakla değil, aynı zamanda toplumsal farkındalığı ve vatandaş katılımını güçlendirmekle mümkündür. Bu çalışmanın konusu ve önemi, vatandaşların afetlere hazırlıklı olma düzeyleri, afet yönetim süreçlerine katılımı

ve kurumlara duydukları güveni değerlendirerek, daha etkili ve kapsayıcı politikaların geliştirilmesine ışık tutmasında yatmaktadır.

Türkiye’de her yıl geniş orman alanları yangınlar sonucunda tahrip olmakta, farklı bölgelerde yaşanan sel ve su taşkınları ciddi zararlara yol açmakta ve meydana gelen depremler can ve mal kayıplarına sebep olmaktadır. Bunun yanı sıra, etkileri uzun vadede ortaya çıkması muhtemel olan kuraklık, özellikle Konya Ovası başta olmak üzere birçok bölgeyi tehdit etmektedir. Ayrıca, maden kazaları, yangınlar ve diğer insan kaynaklı afetler de önemli kayıplara neden olmaktadır. Bu nedenle afet ile mücadele politikalarının etkinliği ile afet yönetişiminin başarılı bir şekilde uygulanmasının ve bu alanda gerçekleştirilen çalışmaların önemi giderek artmaktadır. Afet yönetişimine daha fazla ağırlık verilerek paydaşlar arasındaki iş birliğinin güçlendirilmesi, bütünsel afet yönetimi anlayışı çerçevesinde afet öncesi, sırası ve sonrasına yönelik kapsamlı politikaların geliştirilmesi kritik bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’de afet ile mücadele politikalarının gelişimi değerlendirildiğinde modern ülkelerde yer alan mevzuatın Türkiye’de de yer aldığı ve bu konuda kamu politikalarının uygulamaya konulduğu görülmektedir. Bununla birlikte afet yönetişimi konusunda bazı eksikliklerin bulunduğu ifade edilebilir. Afet yönetişimi, toplumsal paydaşları sürece dâhil ederek, afetlerin oluşumunun önlenmesi, etkilerinin azaltılması, meydana gelen afetlere müdahale edilmesi ve iyileştirme süreçlerini içeren çok boyutlu ve bütüncül bir yaklaşımı ifade etmektedir.

Afetlere karşı etkin mücadele edebilmek için her an afet olacak gibi hazırlıklı olmanın yanında afet öncesi, esnası ve sonrasında kimler tarafından nelerin yapılacağı belirlenmesi oldukça önemlidir. Bu süreçte devlet ve kamu kurumlarının yanında özel sektör, sivil toplum kuruluşları ile vatandaşların afet farkındalığına sahip olması afet ile mücadelede başarılı olmada kilit bir faktördür. Özellikle vatandaşların afet ve afet ile mücadele konusundaki toplumsal farkındalıklarının artırılması da sürecin sağlıklı bir şekilde yöneti(şi) lebilmesi açısından oldukça önemlidir.

Türkiye gibi afet riski yüksek bir ülkede, afet ile mücadele politikalarının etkinliği ve afet yönetişimi, vatandaşların bu konudaki farkındalığı ve kamu kurumlarının afetlere karşı hazırlık düzeyi, afetlerin muhtemel zararlarını en aza indirmede kritik öneme haizdir. Özellikle afet ile mücadele politikalarının etkinliği ve afet yönetişimi konusunda vatandaşların farkındalık düzeylerinin tespit edilmesi gerekmektedir. Çalışmada vatandaşların Türkiye’de afet ile mücadele politikalarının etkinliği ile afet yönetişimi konusundaki düşüncelerinin tespiti ve analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda çalışmanın amacı;

Türkiye’de afet ile mücadele politikalarının etkinliği ve afet yönetişiminin vatandaşlar tarafından nasıl algılandığının tespit edilmesi olarak belirlenmiştir.

Çalışmanın amacı doğrultusunda vatandaşların afet farkındalığı, afet ile mücadele eden kurumlara duyduğu güven düzeyi ve afetlere karşı alınan önlemlere ilişkin görüşleri tespit edilerek detaylı bir şekilde analiz edilmesi hedeflenmiştir. Çalışmanın ana amacı doğrultusunda cevap aradığı diğer sorular ve çalışmanın temel problemleri şu şekilde sıralanabilir:

- Türkiye’de afet ile mücadele politikaları nelerdir ve bu politikaların gelişimi nasıl bir seyir takip etmiştir? Vatandaşlar bu konuda ne düşünmektedirler?
- Türkiye’de afet yönetişiminde etkili olan kurumlar nelerdir ve afet yönetişimi nasıl gerçekleşmektedir? Vatandaşların algısı ve bakış açısı nedir?
- Vatandaşların afet farkındalıkları ile herhangi bir afete karşı hazırlıkları hangi düzeydedir?
- Vatandaşların afet ile mücadelede görevli kurumlara olan güven düzeyleri nedir?

Bu çalışma, afet yönetişimine yönelik vatandaş algılarını inceleyerek, afet ile mücadele politikalarının nasıl algılandığına dair önemli bilgiler sunmaktadır. Özellikle Konya örneğinde yapılan saha çalışması, Türkiye’nin afet yönetişimi politikalarının nasıl uygulandığını ve vatandaşların bu uygulamalara olan bakış açısını anlamak için değerli bir veri seti sağlamaktadır. Araştırma sonuçları, afet yönetişimi politikalarının sadece merkezi yönetim tarafından değil, aynı zamanda yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları gibi paydaşlar tarafından da nasıl desteklenmesi gerektiğine dair çıkarımlarda bulunmayı mümkün kılmaktadır.

Çalışma, afet yönetişiminde vatandaş algısının önemini vurgulayarak, toplumsal farkındalık ve katılımın artırılmasının gerekliliğine dikkat çekmektedir. Vatandaşların afetlere karşı hazırlıklı olma düzeylerinin ölçülmesi, afetlere yönelik güven algılarının değerlendirilmesi ve sorumlu düzeydeki kurumların etkinliğine ilişkin geri bildirimlerin toplanması, yalnızca mevcut durumu anlamakla kalmayıp gelecekte yürütülecek politikalara yön vermek için de kritik bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, çalışma hem akademik literatüre hem de politika yapıcılara değerli bir katkı sağlayarak, afet yönetişiminin daha kapsayıcı ve sürdürülebilir bir şekilde geliştirilmesine imkân tanıyacaktır.

Araştırma, özellikle Konya’nın Meram, Selçuklu ve Karatay ilçelerinde yaşayan vatandaşlardan toplanan verilere dayanmaktadır. Katılımcılardan elde

edilen veriler, afet yönetimi ve farkındalık düzeylerini belirlemek amacıyla titizlikle analiz edilmiştir. Çalışmada kullanılan anket formu, katılımcıların demografik özellikleri, afetlere ilişkin kendilerinin veya yakınlarının tecrübeleri, kurumlara duyulan güven düzeyleri ve afet politikalarına yönelik düşüncelerini ölçmeye yönelik sorular içermektedir. Bu kapsamda, Türkiye’deki afet yönetim yapısının vatandaşlar üzerindeki etkilerini anlamaya yönelik bir çerçeve oluşturulmuştur. Ayrıca, çalışmada elde edilen bulgular, afet yönetimi süreçlerinde vatandaşların katılımını artırmaya yönelik öneriler geliştirilmesine katkı sunmaktadır.

Çalışmanın kapsamı yalnızca vatandaş algılarıyla sınırlı kalmamakta, aynı zamanda afet politikalarının tarihsel gelişimini ve bu politikaların toplum üzerindeki yansımalarını da içermektedir. Türkiye’nin afet politikalarının geçmişten bugüne nasıl şekillendiği, hangi aşamalardan geçtiği ve günümüzdeki uygulama modellerinin nasıl bir çerçeveye oturduğu detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bu bağlamda, ulusal ve yerel düzeydeki uygulamaların vatandaş algısı üzerindeki etkileri karşılaştırmalı bir yaklaşımla değerlendirilmiştir. Konya örnekleminde yapılan saha çalışması, yerel düzeydeki farkındalık düzeylerini ve kurumsal algıları ortaya koyması açısından çalışmaya önemli bir derinlik kazandırmaktadır.

Konya’nın toplam 31 ilçesi bulunmaktadır. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine göre Konya’nın nüfusu 2025 yılında 2.343.409 kişi olup 86.092.168 olan Türkiye nüfusunun %2,7’sini oluşturmaktadır. İller bazında Konya, Türkiye’nin 6. büyük şehridir. Yüzölçümü itibarı ile ise Türkiye’nin en büyük şehridir. Meram’da 349.685, Karatay’da 395.499, Selçuklu’da ise 703.449 kişi yaşamaktadır (TÜİK, <https://nip.tuik.gov.tr/Home/Adnks>, 2026).

3.2. Araştırmanın Yöntemi, Evreni ve Örneklemi

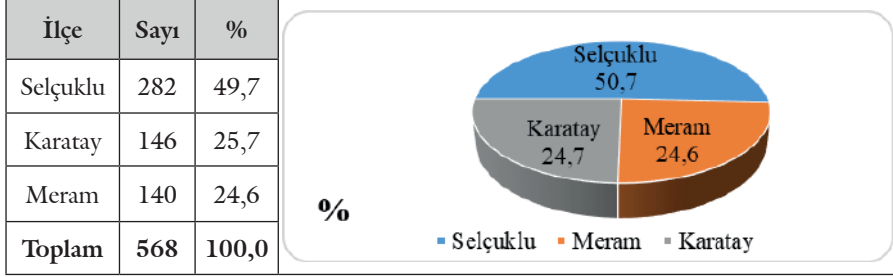
Çalışma nicel bir yöntemle hazırlanmıştır. Çalışmada vatandaşların afet ile mücadele politikalarının etkinliği ve afet öncesi, afet esnası ile sonrasında afet yönetişimi hakkında ne düşündükleri ve nasıl algıladıkları tespit edilmeye çalışıldığı için nicel bir araştırma yöntemi olarak anket tekniğinden yararlanılmıştır.

Anket çalışmasının coğrafi kapsamı, Konya il sınırları içinde ikamet eden 18 yaş ve üzeri vatandaşları kapsamaktadır. Basit tesadüfi örnekleme yönteminin bir alt türü olan kolayda örnekleme tekniği ile katılımcılar belirlenmiş ve anketler yüz yüze uygulanmıştır.

Araştırmanın örneklemi Konya ili Selçuklu, Meram ve Karatay ilçelerinde ikamet eden vatandaşlar arasından oluşturulmuştur. Örnekleme dâhilinde hangi ilçede kaç anket yapılacağı ilçelerin nüfus yoğunluklarına göre tespit

edilmiştir. Çalışmanın amacını gerçekleştirebilmek için araştırma kapsamında toplam 568 katılımcı ile yüz yüze görüşülerek veriler toplanmıştır. Saha çalışması 23.09.2024-18.10.2024 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Tablo 8. Katılımcıların İlçelere Göre Dağılımı

Katılımcıların %49,7'si Selçuklu'da; %25,7'si Karatay'da ve %24,6'sı ise Meram'da ikamet etmektedir. Selçuklu ilçesi, Konya'nın en kalabalık ilçesi olduğu için katılımcıların büyük çoğunluğunun bu ilçede ikamet ediyor olması şaşırtıcı değildir. Genel olarak değerlendirildiğinde örneklemin dağılımı Konya evrenini az bir farkla da olsa yansıttığı belirtilebilir.

3.3. Veri Toplama Aracı

Çalışmada veri toplama aracı olarak tam yapılandırılmış bir anket formu kullanılmıştır. Anket soruları hazırlanırken, afet ve afet yönetişimi üzerine daha önce yapılmış anket çalışmalarının^{13*} taraması yapılarak değerlendirilmiş ve literatüre uygun bir şekilde anket soruları hazırlanmıştır.

Araştırmaya veri sağlayacak olan anket formu iki ana bölümden oluşturulmuştur. Birinci bölümde katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini tespit etmeye yönelik sorulara; ikinci bölümde ise katılımcıların afet farkındalığını ve Türkiye'deki afet yönetişimi konusundaki algılarını ve düşüncelerini ölçmeye yönelik sorulara yer verilmiştir. Anket formunda yer alan sorular kapalı uçlu sorulardan oluşturulmuştur (*Ayrıntılı bilgi için bakınız Ek 1: Anket Formu*).

Anket çalışması için Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığı'ndan 20.09.2024 tarih 2024/727 numaralı etik kurul izni alınmıştır.

Toplanan veriler SPSS 27 paket programı ile analiz edilmiş ve elde edilen bulgulara çalışmada yer verilmiştir.

13 Yunus Emre Özer, "Afet Konusundaki Algı ve Yerel Aktörlerin Sorumlulukları", *Sayıştay Dergisi*, Sayı: 106, Temmuz-Eylül 2017, ss. 1-34; KONDA, *Deprem Raporu*, Aralık 2020.

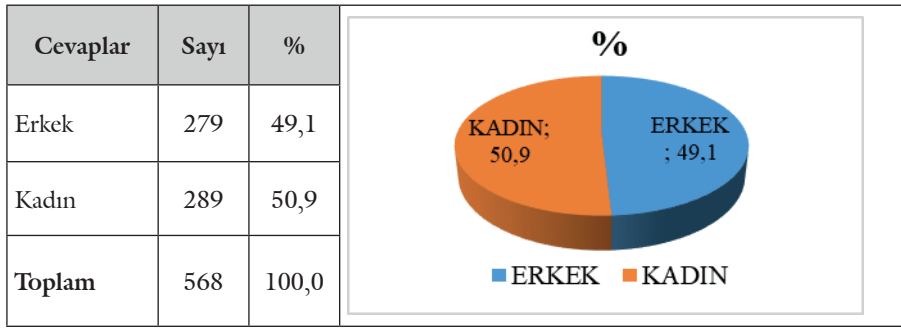
3.4. Araştırmanın Bulguları

Çalışmanın bu bölümünde anket çalışmasından elde edilen bulgular analiz edilmektedir. İlk olarak katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine yer verilmiş ardından afet algıları ile ilgili bulgular analiz edilmiştir.

3.4.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

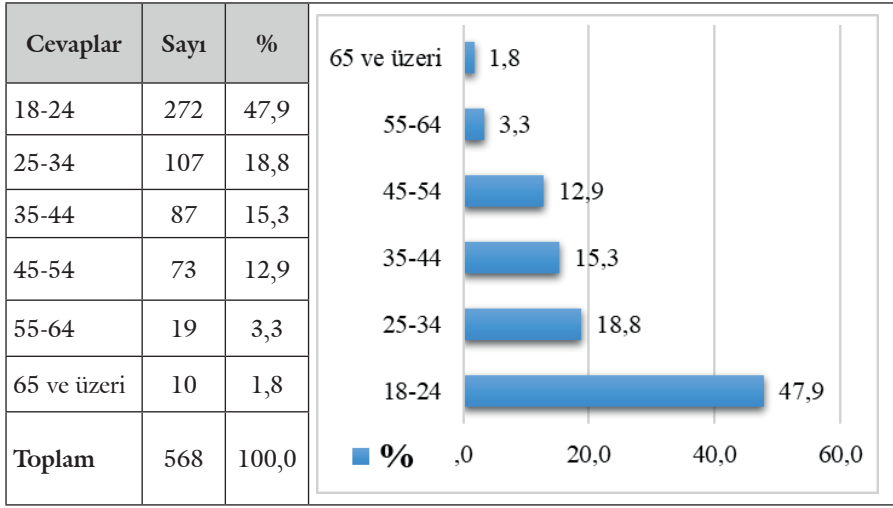
Çalışmaya katılan örneklemin yaş, cinsiyet, medeni durum gibi sosyo-demografik özelliklerini belirlemek amacıyla çeşitli sorular yöneltilmiştir. Bu sorulardan ilki, katılımcıların cinsiyet dağılımını belirlemeye yönelik olmuştur.

Tablo 9. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

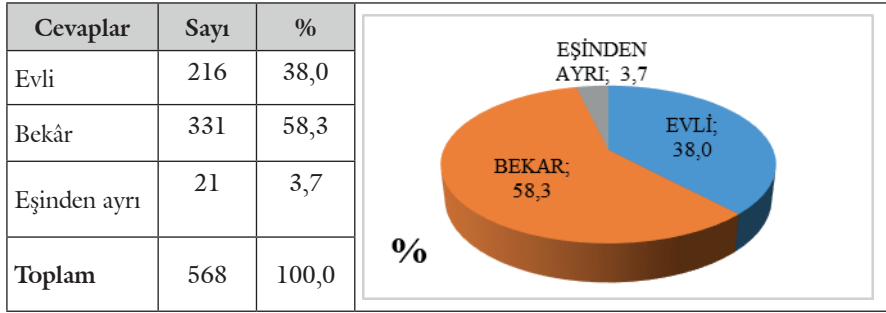
Araştırmaya katılanların %50,9’u kadın, %49,1’i erkeklerden oluşmaktadır. Erkek ve kadın katılımcıların sayıları birbirine oldukça yakın olmakla birlikte kadınların oranı erkeklerden biraz daha fazladır. Bu durum, grupta cinsiyet dağılımının dengeli olduğunu, ancak kadın katılımcıların çok az farkla erkek katılımcılardan fazla olduğunu göstermektedir.

Tablo 10. Katılımcıların Yaş Dağılımı

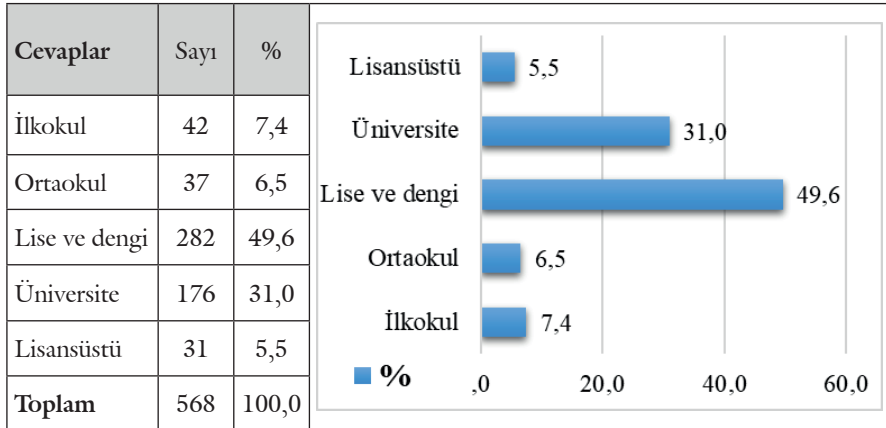
Bu tablo, araştırmaya katılan 568 kişinin yaş aralıklarına göre dağılımını göstermektedir. Yaş dağılımı incelendiğinde %47,92'ü 18-24 yaş, %18,8'i 25-34 yaş, %15,3'ü 35-44 yaş, %12,9'u 45-54 yaş, %3,3'ü 55-64 yaş, %1,8'i 65 ve üzeri yaş grubundadır. Katılımcıların en büyük kısmı 18-24 yaş grubunda yer almaktadır (272 kişi, %47,9). Bu durum, araştırmaya genç nüfusun yoğun bir şekilde katılım sağladığını göstermektedir. Bu yaş grubu genellikle üniversite öğrencilerini veya genç iş gücünü temsil etmektedir. İkinci en büyük grup, 25-34 yaş grubudur (107 kişi %18,8). Bu grup genç yetişkinleri ve çalışan nüfusun önemli bir kısmını temsil etmektedir. Katılımcıların 87'si, %15,3'ü ise 35-44 yaş grubundandır. Bu grubun, orta yaşlı yetişkinlerin ve aile sahibi bireylerin önemli bir kesimini kapsadığı söylenebilir. Katılımcıların 73'ü, %12,9'u ise 45-54 yaş grubundandır. Bu grup ise çalışan ve tecrübe sahibi bireyleri ve ilerleyen orta yaşlı kesimleri temsil etmektedir. 55-64 yaş grubunda 19 katılımcı bulunup %3,3 oranla katılımın bu yaş grubunda oldukça düşük olduğu gözlenmiştir. En düşük katılım 10 kişi ve %1,8 oranla 65 yaş ve üzeri yaş grubunda olduğu görülmektedir. Yaşlı nüfusun araştırmaya katılımı oldukça sınırlı kalmıştır. Yaş gruplarının yaklaşık %66,7'si (18-34 yaş arası) gençlerden; yaklaşık %28,2'si 35-54 yaş arası orta yaş gruplarından, %5,1'i de yaşlı nüfustan meydana geldiği söylenebilir.

Tablo 11. Katılımcıların Medeni Durumu

Tablo 11, araştırmaya katılanların medeni durumlarına göre dağılımını göstermektedir. Katılımcıların çoğunluğu bekâr kişilerden oluşmaktadır (331 kişi, %58,3). Bu durum, araştırmanın genç yaş grubunda yoğunlaştığı yukarıdaki yaş dağılımı tablosuyla uyumludur. Gençlerin medeni durumunun çoğunlukla bekar olması beklenen bir sonuçtur. Katılımcıların önemli bir kısmı da evlidir (216 kişi, %38,0). Bu oran, evli bireylerin bu çalışmada önemli bir kesimi temsil ettiğini ve araştırmada belirli bir ağırlığa sahip olduklarını göstermektedir. Eşinden ayrı olan katılımcılar düşük bir oranla katılmıştır (21 kişi, %3,7). Bu durum ise eşinden ayrı olan grubun daha küçük bir kesimi temsil ettiğini göstermektedir.

Tablo 12. Katılımcıların Eğitim Durumu

Bu tablo, araştırmaya katılan kişilerin eğitim durumlarına göre dağılımını göstermektedir. Katılımcıların en büyük kısmı, lise ve dengi eğitim seviyesine sahiptir (282 kişi, %49,6). Katılımcıların %31’i (176 kişi) üniversite mezunudur. Bu oran, yükseköğretim mezunu bireylerin araştırmada önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. İlkokul mezunları, toplam katılımcıların %7,4’ünü (42 kişi), ortaokul mezunları ise %6,5’ini (37 kişi) oluşturmaktadır.

Katılımcıların yalnızca %5,5'i (31 kişi) lisansüstü eğitim seviyesindedir. Lisansüstü mezunları araştırmada en az temsil edilen eğitim seviyesi grubudur. Üniversite mezunları ve lisansüstü mezunları birlikte ele alındığında (%36,5), katılımcıların önemli bir kısmının yükseköğretim düzeyinde eğitim aldığı görülmektedir. İlköğretim mezunları da toplamda %63,5 ile çoğunluğu temsil etmektedir.

Tablo 13. Katılımcıların Gelir Durumu

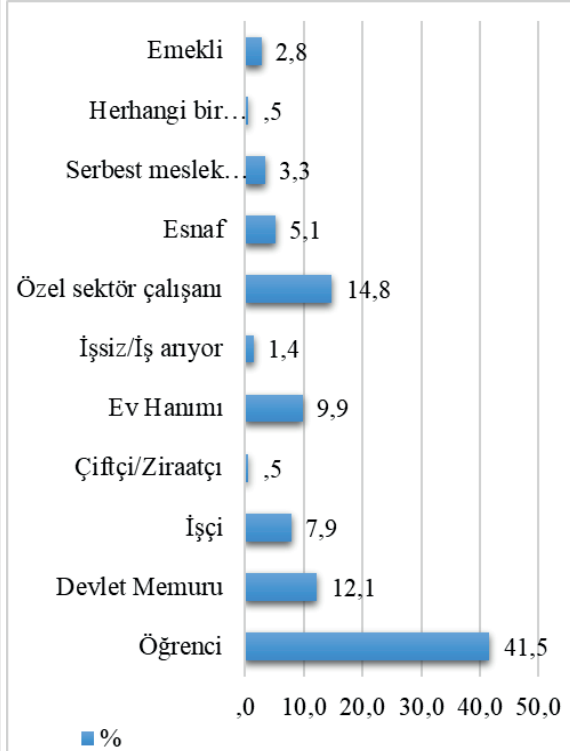
Cevaplar	Sayı	%
Düzenli bir gelirim yok	243	42,8
0-20.000 TL	123	21,7
20.001-50.000 TL	135	23,8
50.001-100.000 TL	60	10,6
100.001 TL ve üzeri	7	1,2
Toplam	568	100,0

Tabloda katılımcıların gelir durumları görülmektedir. Katılımcıların büyük bir kısmı, düzenli bir gelire sahip olmadığını belirtmiştir (243 kişi, %42,8). Katılımcıların 123'ü (%21,7) 0-20.000 TL gelir grubunda yer almaktadır. Bu grup, düşük gelir seviyesinde olan bireyleri temsil etmektedir. Katılımcıların yaklaşık dörtte biri 20.001-50.000 TL gelir grubunda yer almaktadır (135 kişi, %23,8). Bu grup, orta gelir seviyesindeki bireyleri temsil etmektedir ve gelir dağılımında ikinci en büyük kesimi oluşturmaktadır. 50.001-100.000 TL gelir aralığındaki katılımcılar toplamın %10,6'sını (60 kişi) oluşturmaktadır. Bu grup, nispeten daha yüksek gelirli bireyleri temsil etmektedir. En az katılımcı ise 100.001 TL ve üzeri gelir grubunda bulunmaktadır. Yüksek gelir grubu araştırmada düşük bir oranda temsil edilmektedir. Düzenli geliri olmayanlar ile 0-20.000 TL gelir grubu toplamda %64,5 ile araştırmada büyük bir ağırlığa sahiptir. 20.001-50.000 TL gelir grubu, araştırmanın gelir dağılımında ikinci en büyük kesimi oluşturarak önemli bir temsil oranına sahiptir. 50.001 TL

ve üzeri gelir grubundaki bireylerin toplam oranı %11,8 olup, yüksek gelir seviyelerinin az temsil edildiği görülmektedir.

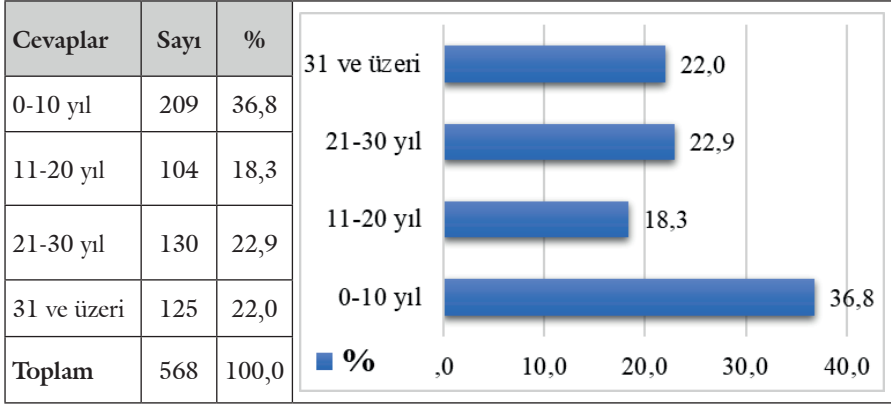
Tablo 14. Katılımcıların Meslek Dağılımı

Cevaplar	Sayı	%
Öğrenci	236	41,5
Devlet Memuru	69	12,1
İşçi	45	7,9
Çiftçi/ Ziraatçı	3	0,5
Ev Hanımı	56	9,9
İşsiz/İş arıyor	8	1,4
Özel Sektör Çalışanı	84	14,8
Esnaf	29	5,1
Serbest Meslek	19	3,3
Herhangi bir mesleğim yok	3	0,5
Emekli	16	2,8
Toplam	568	100,0

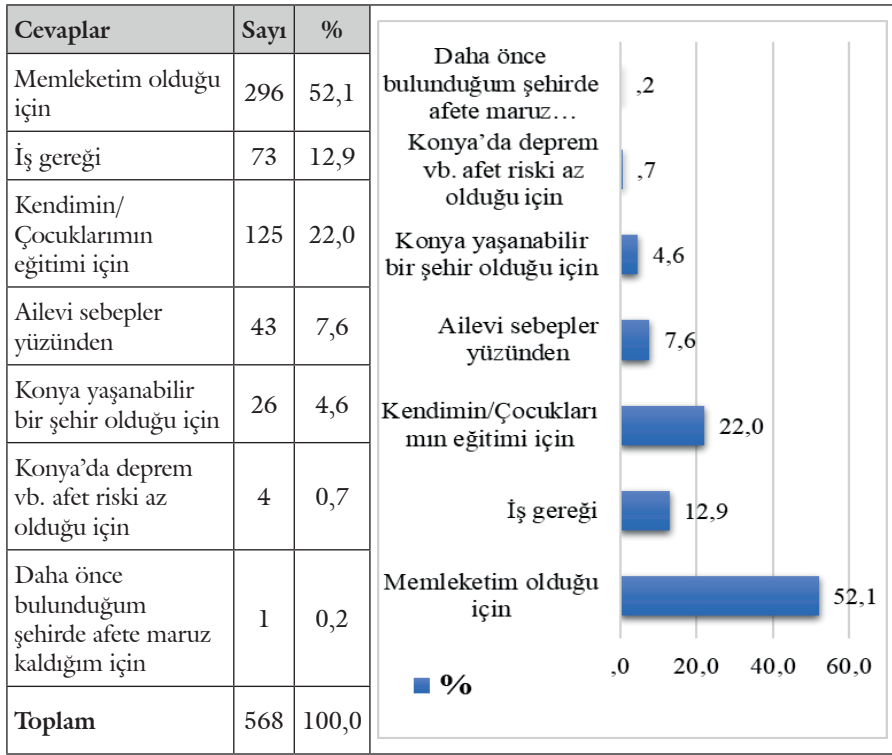
Araştırmaya katılanların en büyük kısmını öğrenciler oluşturmaktadır (236 kişi, %41,5). Bu oran, araştırmanın genç nüfusa (18-24 yaş) yoğunlaştığı önceki bulgularla uyumludur. Bu sebeple araştırmada öğrencilerin tutumları önemli bir yer tutmaktadır. Özel sektör çalışanları, katılımcıların %14,8’ini (84 kişi) oluşturuyorken, 12,1’ini (69 kişi) ise devlet memurları temsil etmektedir. Katılımcıların %9,9’u (56 kişi) ev hanımı; %7,9’unu (45 kişi), işçi; %5,1’i (29 kişi) ise esnaflardan oluşmaktadır. Çiftçi ve Ziraatçılar %0,5 oranında temsil ediliyorken serbest meslek sahibi bireylerin (%3,3) ve emeklilerin (%2,8) oranları oldukça düşüktür. Herhangi bir mesleği olmayanlar ile iş arayan/işsizlerin oranı da toplam 1,9’dur.

Tablo 15. Katılımcıların Konya’da Yaşama Süreleri

Tablo 15 araştırmaya katılanların kaç yıldır Konya’da yaşadıklarını göstermektedir. Katılımcıların en büyük grubu, 0-10 yıl aralığında Konya’da yaşayanlardan oluşmaktadır (209 kişi, %36,8). Bu durum, Konya’ya yeni taşınanların veya kısa süredir şehirde ikamet edenlerin araştırmada önemli bir yer tuttuğunu gösteriyor. Katılımcılar içinde, genç nüfusun yoğunluğu göz önüne alındığında, bu grubun çoğunun öğrenci veya kariyer başlangıcında Konya’yı tercih etmiş olan bireyler olması muhtemeldir. 130 kişi (%22,9) 21-30 yıl süre zarfında Konya’da yaşamış bireylerden oluşmakta olup, bu grubun genellikle orta yaş grubundaki bireylerden oluştuğu söylenebilir. Katılımcıların 125’i (%22,0), 31 yıl ve daha fazla süredir Konya’da ikamet eden bireylerden oluşmaktadır. Bu grup, Konya’nın yerli halkını veya çok uzun süredir burada yaşayan kişileri temsil etmektedir. Nihayet katılımcıların 104’ü (%18,3), Konya’da 11-20 yıl arasında yaşamış bireylerden oluşmaktadır. Katılımcıların Konya’daki ikamet süreleri, tüm gruplarda nispeten dengeli bir dağılım göstermektedir. Ancak, kısa süreli ikamet edenlerin oranının (%36,8) diğer gruplara göre daha yüksek olması dikkat çekicidir.

Tablo 16. Katılımcıların Konya’da Bulunma/İkamet Etme Sebebi

Araştırmaya katılanların yarısından çoğu Konya’da yaşama sebeplerini memleketleri olmasına bağlamaktadır (%52,1-296 kişi). Bu oran, Konya’nın yerli nüfusun önemli bir kısmını hâlâ barındırdığını ve şehrin, hayat standartları bakımından cazip bir seçenek olduğunu göstermektedir. Katılımcıların %22’si (125 kişi), kendilerinin veya çocuklarının eğitimi için Konya’da yaşadığını belirtmiştir. Katılımcıların %12,9’u (73 kişi) iş amacıyla Konya’da ikamet etmektedir. Katılımcıların %7,6’sı (43 kişi), ailevi sebeplerle Konya’da yaşamayı tercih ettiğini belirtmiştir. Katılımcıların %4,6’sı (26 kişi), Konya’yı yaşanabilir bir şehir olarak gördüğü için burada yaşadığını belirtmiştir. 4 kişi (%0,7) Konya’da afet riski az olduğu için, 1 kişi (%0,2) ise daha önce bulunduğu şehirde afet yaşadığı için Konya’da ikamet ettiğini ifade etmiştir. Bu oranlar oldukça az olmasına rağmen afet güvenliği açısından Konya’nın tercih edilebilir bir şehir olduğu fikrini desteklemektedir. Konya’nın düşük afet riskine sahip olması, bu konudaki farkındalığın artırılmasıyla şehrin daha fazla kişi tarafından tercih edilmesini sağlayabilir.

Tablo 17. Katılımcıların İkamet Ettikleri Evin Türü

Cevaplar	Sayı	%
Müstakil ev (Villa veya tek katlı ev)	100	17,6
Apartman dairesi	334	58,8
Öğrenci yurdu	122	21,5
Bağ evi / Kır evi	5	,9
Apart	7	1,2
Toplam	568	100,0

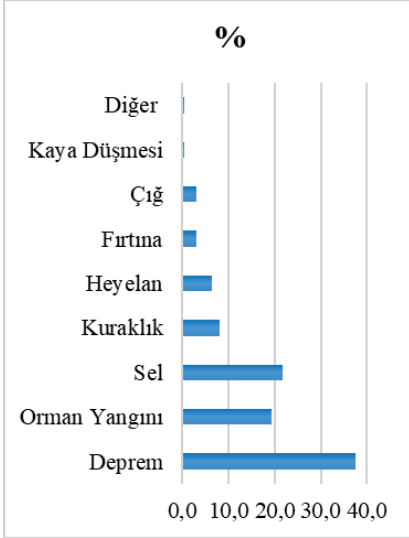
Katılımcıların büyük bir kısmı, 334 kişi (%58,8) apartman dairesinde yaşamakta olup yine önemli bir kısmı da 122 kişi (%21,5) öğrenci yurdunda kalmaktadır. Katılımcılardan 100'ü (%17,6) müstakil evde yaşamaktadır. Apartlarda yaşayanlar %1,2 (7 kişi) ile düşük bir orana sahipken; bağ evi/kır evi tercih edenler %0,9 (5 kişi) ile en düşük orana sahiptir. Katılımcılar içinde müstakil evlerde yaşayan %17,6'lık bir kesim olması, Konya'da geleneksel ve geniş yaşam alanlarına eğilimi göstermesinin yanında bu tercihin başta deprem olmak üzere muhtemel afet risklerine karşı bir tedbir olarak da düşünüldüğü söylenebilir.

3.4.2. Katılımcıların Afet Farkındalığı

Katılımcıların afetler konusundaki farkındalıklarını tespit edebilmek amacıyla kendilerine bir dizi soru yöneltilmiştir. İlk olarak "afet denildiğinde hangisi çağrışmaktadır?" şeklinde bir soru yöneltilmiş ve en fazla 3 seçenek işaretleyebilecekleri ifade edilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 23'te düzenlenmiştir.

Tablo 18. Afet Denildiğinde Akla Gelen Afet Türü

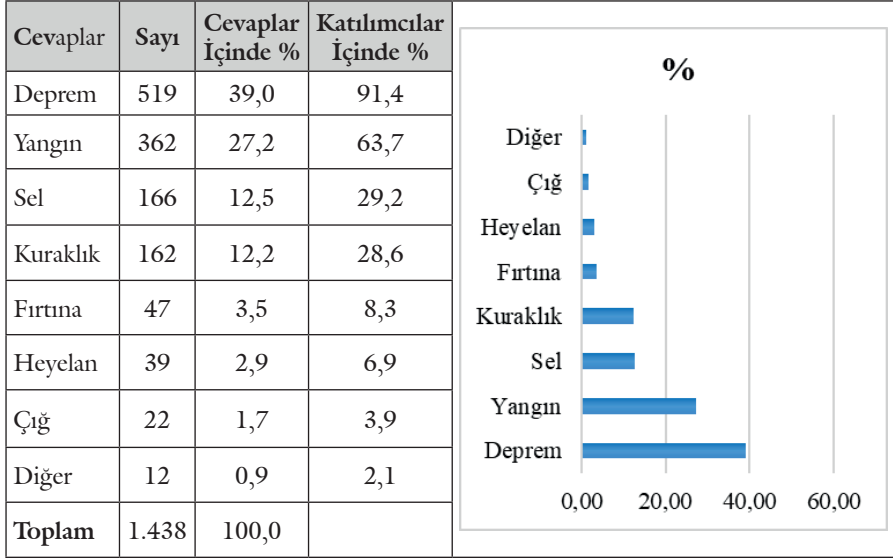
Cevaplar	Sayı	Cevaplar İçinde %	Katılımcılar İçinde %	
Deprem	541	37,6	95,3	
Orman Yangını	279	19,4	49,1	
Sel	313	21,8	55,1	
Kuraklık	115	8,0	20,3	
Heyelan	92	6,4	16,2	
Fırtına	44	3,1	7,8	
Çığ	43	3,0	7,6	
Kaya Düşmesi	7	0,5	1,2	
Diğer	4	0,3	0,7	
Toplam	1.438	100,0		

Not: (i) Katılımcılar birden fazla seçenek işaretleyebilmiştir.

Elde edilen bulgulara göre 541 katılımcı (%95,3) afet denildiğinde ilk akıllarına gelenin “deprem” olduğunu belirtmiştir. Deprem riski düşük olsa bile Konya’da da ilk akla gelen afet türünün deprem olduğu tespit edilmiştir. “Sel” (%55,1) ve “orman yangını” (%49,1) depremin hemen ardından gelerek katılımcılar tarafından oldukça önemli görülmüştür. Bu önem son yıllarda ülke genelinde bu afet türleri ile ilgili artan bir farkındalık olduğunu göstermektedir. Son birkaç yıl içinde ülkenin bu afetlerle yüzleşmesi farkındalığın artmasıyla ilişkilendirilebilir. Konya gibi su kaynaklarının oldukça önemli olduğu bir şehirde riski en yüksek olan afet türü “kuraklık” (%20,3) olmasına karşılık tablodaki oranı düşük görünmektedir. Daha az sıklıkla belirtilen “heyelan”, “fırtına”, “çığ” ve “kaya düşmesi” gibi afetler bölgenin coğrafi ve iklim özelliklerine uygun olarak daha az akla gelen afetler arasında yer almıştır.

Katılımcıların afet farkındalığı konusunda algılarını ölçmek için yöneltilen ikinci soru “aşağıda yazılı afet türlerinden en çok korktuğunuz/endişe duyduğunuz afet türü hangisidir?” şeklindedir. Elde edilen bulgular Tablo 19’da düzenlenmiştir.

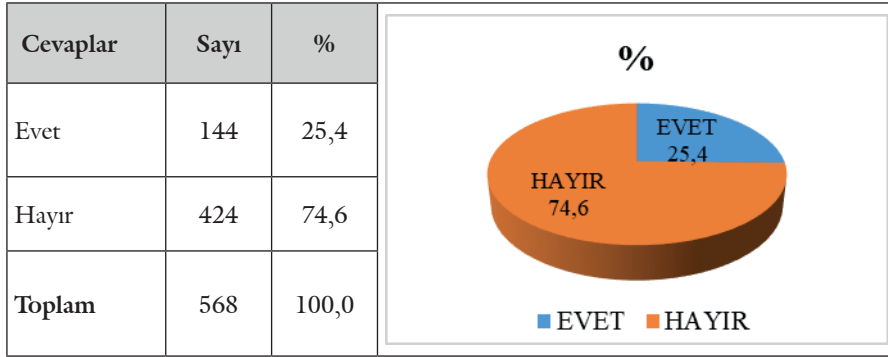
Tablo 19. Katılımcıların En Çok Korktuğu/Endişe Duyduğu Afet Türleri

Not: (i) Katılımcılar birden fazla seçenek işaretleyebilmiştir.

Katılımcıların %91,4'ü depremi en çok korkulan ve endişe duyulan afet olarak belirtirken, %63,7'si yangın konusunda endişe duymaktadır. Konya'da deprem riski düşük olmasına rağmen Türkiye'de ve dünyada yakın dönemde yaşanan yıkıcı depremlerin deprem korkusunun bu kadar yüksek çıkmasında etkili olduğu söylenebilir. Sel afetinden korkanların oranı %29,2, kuraklık için ise bu oran %28,6'dır. Konya gibi kuraklık riski taşıyan bir yerde su kaynaklarının azalmasının insanların bilinç seviyesini etkilediği söylenebilir. Daha düşük oranlarda %8,3 ile fırtına, %6,9 ile heyelan, %3,9 ile çığ ve %2,1 ile diğer afet türleri yer almaktadır.

Bir diğer soruda katılımcılara daha önce afetle veya afete müdahale ile ilgili bir eğitime katılıp katılmadıkları sorulmuştur.

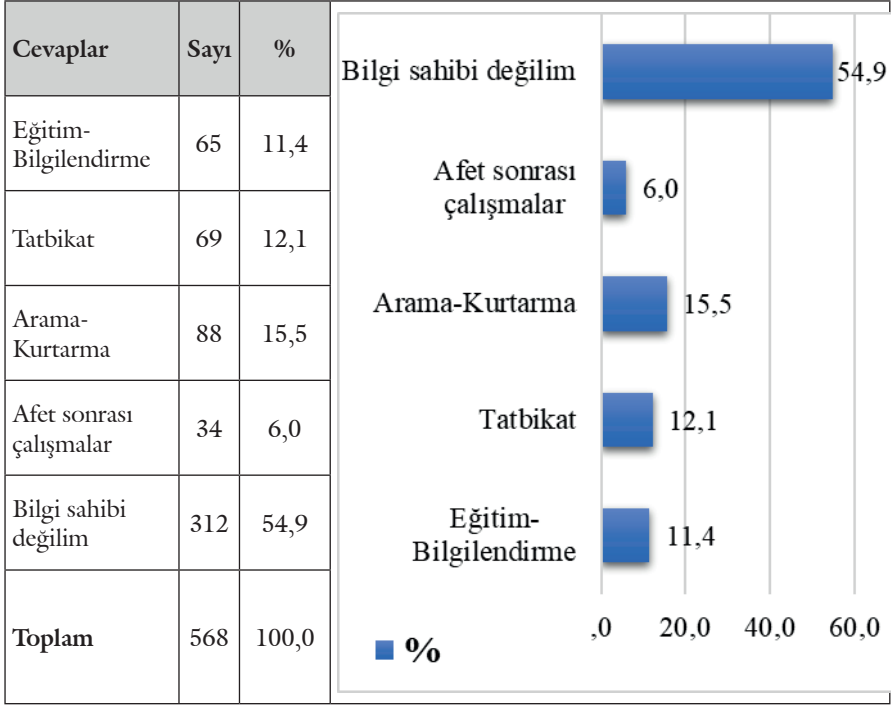
Tablo 20. Katılımcıların Afetle İlgili Eğitime Katılıp Katılmadığı

Tablo 20 incelendiğinde katılımcıların %74,6’sının daha önce afetle veya afete müdahale ile ilgili bir eğitime katılmadığı, buna karşılık %25,4’ünün katıldığı tespit edilmiştir. Eğitime katılanların oranının oldukça düşük seviyede olduğu görülmektedir. Afet eğitimi gibi kritik bir konuda katılım oranının düşük kalması, toplumda afet farkındalığının oluşturulmasında eksiklikler olduğuna işaret etmektedir. Konya gibi özellikle deprem riskinin düşük olduğu bir şehirde yaşayan bireylerin bu tür eğitimleri öncelikli görmedikleri söylenebilir. Bu eksiklik, afetlerin zararlarını en aza indirmek için önleyici bir adım olan eğitimlerin yaygınlaştırılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Halk Eğitim Merkezleri ile belediyelerin kurslarında bu yönde çalışmalar yapılması ileride yaşanması muhtemel afetlere hazırlıklı olunması açısından oldukça önemlidir.

Katılımcıların afet farkındalığı konusunda son olarak AFAD ve AFAD’ın faaliyetleri ile ilgili bir soru yöneltilmiştir. AFAD’ın afetlerle mücadelede yetkili kurum olmasından dolayı toplum tarafından nasıl algılandığı ve faaliyetlerinin bilinirliği afet farkındalığı açısından önemlidir. Bu bağlamda elde edilen bulgular Tablo 21’de düzenlenmiştir.

Tablo 21. Konya’da AFAD’ın Faaliyetlerinin Bilinirliği

Tablo 21 incelendiğinde katılımcıların yarıdan fazlası (%54,9), AFAD’ın faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir. Bu oran, kurumun faaliyetlerinin yeterince tanıtılmadığını ve halkın bu konudaki farkındalığının düşük olduğunu göstermektedir. AFAD’ın en bilinen faaliyet alanı, katılımcıların %15,5’i tarafından belirtilen arama-kurtarma çalışmalarıdır. Bu, AFAD’ın afetlere müdahale aşamasındaki görünürlüğünün daha yüksek olduğunu göstermektedir. Katılımcıların %12,1’i AFAD’ın tatbikat faaliyetlerinden haberdar olduklarını ifade etmiştir. Eğitim ve bilgilendirme faaliyetleri %11,4 oranında bilinmekte iken afet sonrası çalışmalar, katılımcıların yalnızca %6’sı tarafından belirtilmiştir. Bu oran, afet sonrası süreçteki AFAD faaliyetlerinin halk arasında fazla bilinmediğini göstermektedir. Katılımcıların yarıdan fazlasının AFAD’ın faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olmaması, kurumun Konya’daki tanıtım faaliyetlerinin yetersiz olduğu algısını ortaya koymaktadır.

3.4.3. Katılımcıların Afetlere Karşı Hazırlıklı Olup Olunmadığı Algısı

Katılımcıların afetlere karşı hazırlıklı olup olunmadığı algısını tespit edebilmek için öncelikle bireysel olarak konut tercihinde dikkat edilen hususlar, oturulan konutun sigortalı olup olmadığı ve oturdukları binanın sağlamlık kontrolünün yapıp yapılmadığı sorulmuştur. İlk olarak katılımcılara konut

tercihinde hangi hususlara dikkat ettikleri bağlamında bir soru yöneltilmiş ve elde edilen bulgular Tablo 22’de düzenlenmiştir.

Tablo 22. Konut Tercihinde Dikkate Alınan Hususlar

Cevaplar	Sayı	%
Konutun fiyatı veya kirası	153	26,9
Sağlam ve güvenli bir bina olması	303	53,3
Güvenilir bir müteahhit veya kurumsal bir şirket tarafından yapılması	58	10,2
Binanın fay hattı üzerine yapılıp yapılmadığı	17	3,0
Binanın az katlı veya yüksek katlı olup olmadığı	30	5,3
Diğer	7	1,2
Toplam	568	100,0

■ %

Edinilen bulgulara göre konut tercihinde en önemli etken, “binanın sağlamlığı ve güvenliği”dir (%53,3). Bu bulgu, katılımcıların afet riski ve dayanıklı yapıların önemine dair farkındalıklarının yüksek olduğunu göstermektedir. İkinci en yaygın tercih sebebi, %26,9’luk oranla konutun fiyatı veya kirasıdır. Bu bağlamda bireylerin maddi imkânlarının konut seçimini büyük ölçüde etkilediği görülmektedir. Binanın güvenilir bir müteahhit veya kurumsal bir şirket tarafından inşa edilmiş olması, konut seçiminde üçüncü etkili faktör olarak tespit edilmiştir. Bu tercih de yine sağlamlık ve güvenlikle ilişkilendirilebileceği gibi konut inşaatındaki kaliteye gösterilen hassasiyete de işaret etmektedir. Binanın az katlı veya yüksek katlı olması (%5,3) konut tercihinde belirleyici rol oynamamasına rağmen bazı bireylerin bina yüksekliği konusunu dikkate aldığını göstermektedir. Binanın fay hattı üzerine yapılıp yapılmadığına bakılması, konut tercihinde oldukça düşük bir faktördür. Bu oran, bireylerin bu önemli kriteri yeterince dikkate almadığını ve deprem riskine dair farkındalık eksikliği olabileceğine işaret etmektedir.

Bir diğer soruda katılımcılara ikamet ettikleri konutlara ilişkin sigortalarının bulunup bulunmadığı sorusu yöneltilmiştir.

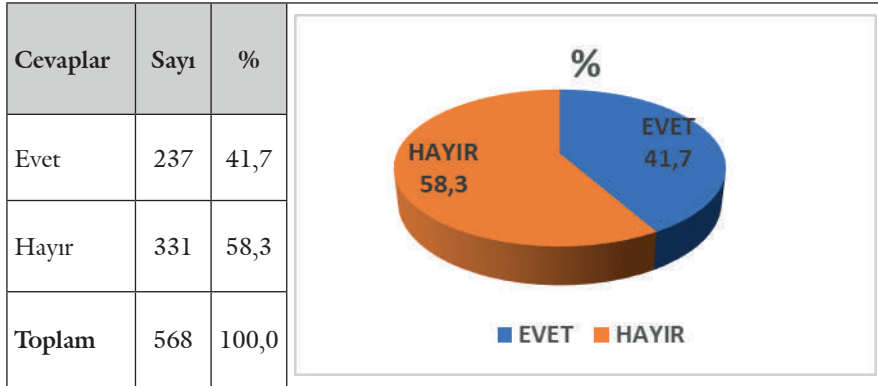
Tablo 23. Konutun Sigortalı Olup Olmadığı

Cevaplar	Sayı	%
Özel sigorta şirketinden var	36	6,3
DASK zorunlu sigortası var	194	34,2
Bilmiyorum	238	41,9
Yok	100	17,6
Toplam	568	100,0

Toplu 28 incelendiğinde katılımcıların büyük bir çoğunluğu ikamet ettikleri evlerinin sigortalı olup olmadığını bilmediğini ifade etmiştir. Katılımcıların %34,2'si zorunlu DASK sigortası olduğunu, %17,6'sı sigortasının olmadığını, %6,3'ü ise özel sigorta şirketinden sigortası olduğunu belirtmiştir. Türkiye'deki her evin zorunlu olarak Deprem Sigortası (DASK) yaptırmaları gerektiği göz önünde bulundurulduğunda, %34,2'lik oran oldukça düşüktür. Ayrıca DASK sigortası yalnızca deprem teminatı sunmakta diğer afet türlerini kapsamamaktadır. Sigorta şirketinden özel sigorta yaptıranların oranının %6,3 olması ev sahiplerinin büyük çoğunluğunun konut sigortası konusunda yeterince bilinçli olmadığını göstermektedir. Araştırmada en büyük grubu sigorta durumunu bilmeyenler (%41,9), oluşturmaktadır. Bu durum, kişilerin ev sigortası hakkında bilgi edinmediklerini, bu konuyla belki ilgilenmediklerini ve afete hazırlık ile ilgili farkındalık eksikliği yaşadıklarını göstermektedir. Kişilerin, evlerinin sigortalı olup olmadığını bilmemeleri, gelecekteki risklere karşı hazırlıklı olmadıkları anlamına gelir. %17,6 oranında ise hiç sigorta yaptırmayanlar bulunmaktadır.

Katılımcıların afetlere karşı hazırlıklı olup olmadıklarına yönelik yöneltilen bir başka soruda ise "oturduğunuz binanın sağlamlığını kontrol ettirdiniz mi?" diye sorulmuştur.

Tablo 24. Oturulan Binanın Sağlamlık Kontrolü

Edinilen bulgulara göre, katılımcıların %58,3’ü oturdukları binanın sağlamlığını kontrol ettirmemiş iken %41,7’si kontrol ettirmiştir. Çoğunluğu oturdukları binanın sağlamlığını kontrol ettirmemesi yapı güvenliği konusundaki farkındalık eksikliğini veya bireylerin; ekonomik imkânsızlık, bilgi eksikliği, zaman kısıtlaması, prosedürün bilinmemesi vb. sebeplerle bu hususu atlamış olabileceğini göstermektedir. Buna karşılık katılımcıların %41,7’sinin binasının sağlamlığını kontrol ettirmesi, bilinçli bir kesimin var olduğunu göstermektedir. Ancak bu oran, deprem riski yüksek bir ülkede hâlâ düşük olarak kabul edilebilir. Bu durum, daha fazla kişinin yapı güvenliği konusunda adım atmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Katılımcıların afetlere karşı hem Türkiye’nin hem de Konya’nın hazırlıklı olup olmadığı konusundaki düşüncelerini öğrenebilmek için kendilerine “Türkiye’nin afetlere karşı ne kadar hazırlıklı olduğunu düşünüyorsunuz?” Şeklinde bir soru yöneltilmiş, katılımcıların verdikleri cevaplar Tablo 25’de düzenlenmiştir.

Tablo 25. Türkiye'nin Afetlere Karşı Hazırlıklı Olup Olmadığı Algısı

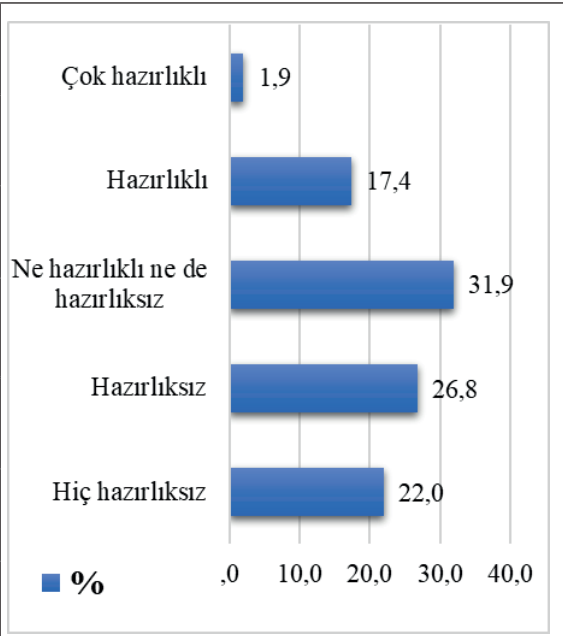
Cevaplar	Sayı	%	
Hiç hazırlıksız	171	30,1	■ %
Hazırlıksız	179	31,5	
Ne hazırlıklı ne de hazırlıksız	139	24,5	
Hazırlıklı	68	12,0	
Çok hazırlıklı	11	1,9	
Toplam	568	100,0	
Ortalama	2,2412	ss	
			1,06901

Toplu 30 incelendiğinde, katılımcıların %30,1'i Türkiye'nin afetlere karşı "hiç hazırlıklı olmadığını" düşünürken; %31,5'i ise "hazırlıksız" olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların %61,6'sı Türkiye'nin afetlere karşı hazırlıklı olmadığı görüşündedir. Katılımcıların %12'si Türkiye'nin "hazırlıklı" olduğunu düşünürken, "çok hazırlıklı" diyenlerin oranı ise sadece %1,9'dur. Bu iki grup, toplamda %13,9'luk bir pozitif değerlendirme oranına sahiptir. Ortalama puan **2,2412** ve standart sapma 1,06901'dir. Bulgular, katılımcıların genel olarak Türkiye'nin afetlere hazırlıklı olmadığını düşündüğünü ve görüşlerin genel anlamda olumsuz olduğunu göstermektedir.

İkinci olarak katılımcılara "Konya'nın afetlere karşı ne kadar hazırlıklı olduğunu düşünüyorsunuz?" şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 26'da düzenlenmiştir.

Tablo 26. Konya’nın Afetlere Karşı Hazırlıklı Olup Olmadığı Algısı

Cevaplar	Sayı	%	
Hiç hazırlıksız	125	22,0	
Hazırlıksız	152	26,8	
Ne hazırlıklı ne de hazırlıksız	181	31,9	
Hazırlıklı	99	17,4	
Çok hazırlıklı	11	1,9	
Toplam	568	100,0	
Ortalama	2,5053	ss	1,07561

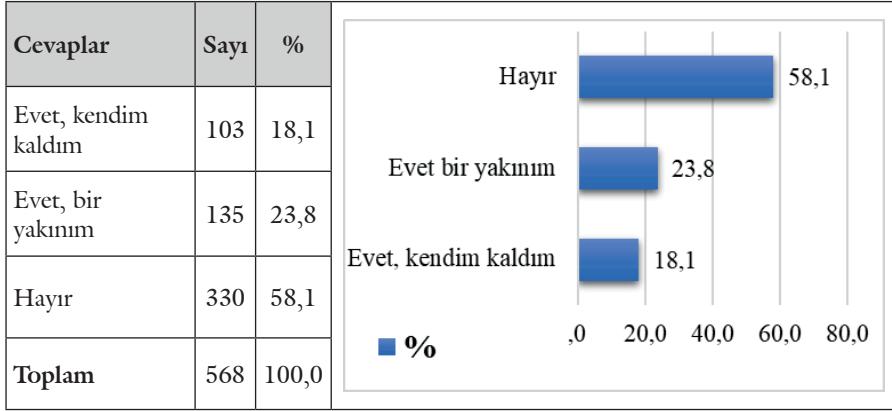
Tablo 26 katılımcıların Konya’nın afetlere karşı hazırlıklı olma durumu hakkındaki düşüncelerini göstermektedir. Katılımcıların %22’si Konya’nın afetlere “hiç hazırlıklı” olmadığını düşünmekte ve Konya’nın afetlere karşı hazırlığında ciddi bir eksiklik olduğunu belirtmektedir. Yine katılımcıların %26,8’i, Konya’nın “hazırlıksız” olduğunu ifade etmiştir. Bu iki grubun toplamı (%48,8), Konya’nın afet hazırlıkları konusunda olumsuz bir algıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Kararsız veya yeterli bilgiye sahip olmayanları temsil eden “ne hazırlıklı ne de hazırlıksız” cevabını verenlerin oranı ise %31,9’dur. Katılımcıların %17,4’ü Konya’nın “hazırlıklı” olduğunu düşünmektedir. Yalnızca %1,9’luk bir kesim Konya’nın “çok hazırlıklı” olduğunu belirtmiştir. Bu oran oldukça düşük olup, güçlü bir hazırlık algısının olmadığını göstermektedir. Ortalama 2,51, standart sapma 1,07561 çıkmıştır. Görüşler arasında çeşitlilik olsa da genel eğilim olumsuzdur. Bu sonuç, Konya’nın afet yönetimi politikalarının şehirde yaşayanlar nezdinde yeterince görünür olmadığını veya etkili bulunmadığını ortaya koymaktadır.

3.4.4. Afet ile Mücadelede Kurumların Etkinliği ve Güven Duyulan Kurumlar

Katılımcıların afet ile mücadelede kurumları, etkinliği açısından değerlendirmeleri ve hangi kurumlara güven duyduklarını tespit edebilmek

için bazı sorular yöneltilmiştir. İlk olarak katılımcıların herhangi bir afete maruz kalıp kalmadıkları sorulmuş ve elde edilen bulgular Tablo 27’de düzenlenmiştir.

Tablo 27. Daha Önce Bir Afete Maruz Kalma

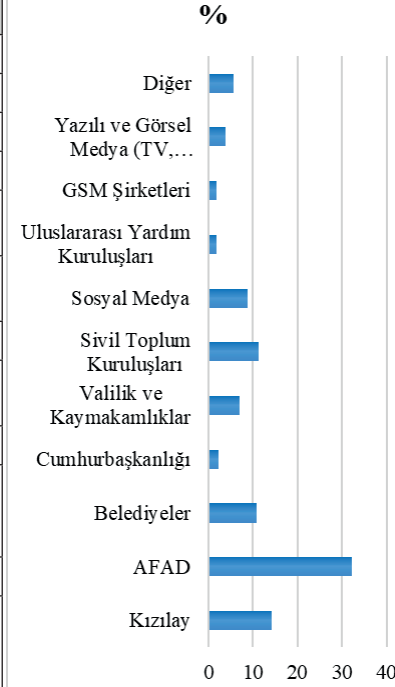

Tablo 27 incelendiğinde katılımcıların %58,1’i daha önce afete maruz kalmadığını belirtmiştir. Konya’da afet tecrübesi olmayan kesimin büyük çoğunlukta olması, önleyici ve bilgilendirici çalışmaların önemini arttırmaktadır. Katılımcıların %23,8’inin bir yakınının afete maruz kalmış olması afetlerin dolaylı etkilerinin toplumun geniş bir kısmını etkilediğini göstermektedir. Bununla birlikte katılımcıların %18,1 ise doğrudan kendisinin bir afete maruz kaldığını ifade etmiştir. Bu kesimin afet farkındalığının diğer iki gruba göre çok daha yüksek olması muhtemeldir.

Kendisi veya bir yakını afete maruz kalan katılımcıların afet esnasında veya sonrasında sunduğu hizmetler açısından etkin olarak gördükleri kurumları tespit edebilmek için “siz veya yakınınız aşağıdaki aktörlerden hangisinden etkili bir hizmet almıştır?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 28’de düzenlenmiştir.

Tablo 28. Afete Maruz Kalanların Etkili Hizmet Sunduğunu Düşündükleri Kurumlar

Cevaplar	Sayı	Cevaplar İçinde %	Katılımcılar İçinde %
Kızılay	55	14,2	23,1
AFAD	125	32,3	52,5
Belediyeler	42	10,8	17,6
Cumhurbaşkanlığı	9	2,3	3,7
Valilik/Kaymakamlık	27	7,0	11,3
Sivil Top. Kuruluşları	44	11,4	18,4
Sosyal Medya	34	8,9	14,2
Uluslararası Yardım Kuruluşları	7	1,9	2,9
GSM Şirketleri	7	1,8	2,9
Yazılı ve Görsel Medya (TV, Radyo-Gazete)	15	3,8	6,3
Diğer	22	5,6	9,2
Toplam	387	100,0	

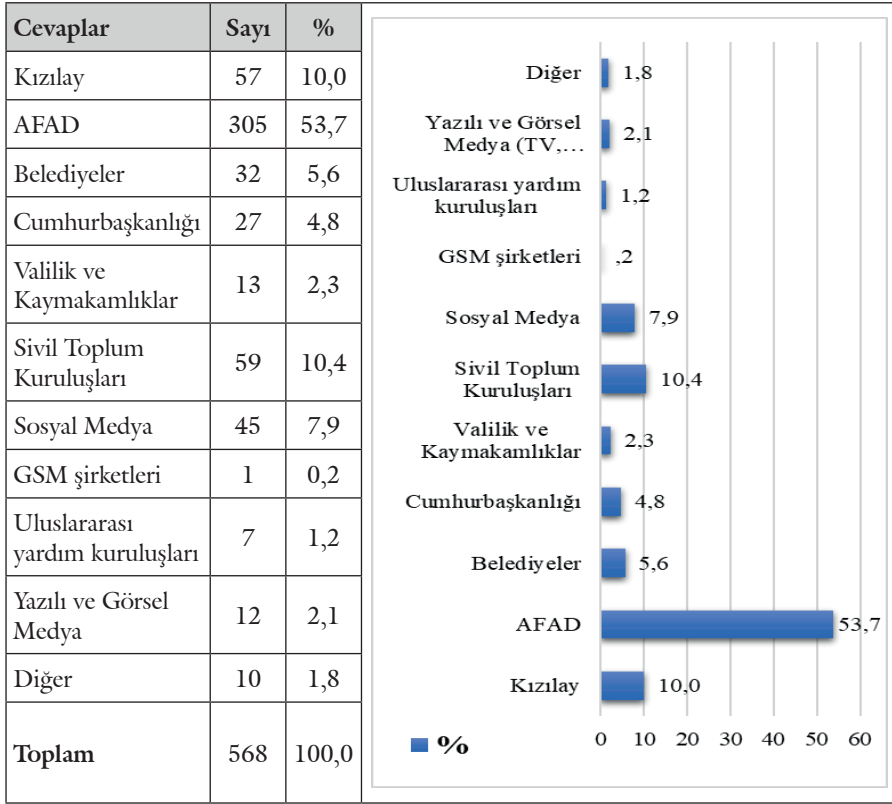
Not: (i) Katılımcılar birden fazla seçenek işaretleyebilmiştir. (ii) Bu soruya sadece kendisi veya bir yakını afete maruz kalan veya kalmış katılımcılar cevap vermiştir.

Elde edilen bulgulara göre AFAD diğer seçeneklere kıyasla açık ara en etkili hizmet sunucu olarak görülmüştür (%52,5). Bu, afet yönetiminde merkezi bir rol oynayan AFAD’ın halk nezdinde güvenilir bir kurum olduğunu ve kendisin veya bir yakınının afete maruz kalma hikayesi olanlar arasında tanınırlığının yüksek olduğunu göstermektedir. 55 kişi (%23,1), Kızılay cevabını vermiştir. Kızılay’ın hem afet hem de insani yardım konularında yıllardır süregelen çalışmaları bunda etkili olabilir. Üçüncü sırada %18,4 ile STK’lar gelmektedir, hemen ardından gelen belediyeler katılımcıların %17,6’sı tarafından belirtilmiştir. Bu oranlar belediyelerin ve STK’ların afet bölgelerine hızlı erişim sağlama potansiyelini yansıtmaktadır. Sosyal medya 34 kişi (%14,2) ve yazılı-görsel medya 15 kişi (%6,3) tarafından etkisi daha az algılanmış olsa da bunların bilgilendirme ve koordinasyonda önemli roller üstlendiği söylenebilir. Afette en etkili hizmet aldıklarınız sorusuna katılımcıların %11,3’ü valilik ve kaymakamlıklar cevabını vermiştir. GSM şirketleri (%2,9) son sıradadır. GSM

şirketlerinin burada son sırada yer alması herhangi bir afet durumunda çalışmaz hale gelen GSM hatlarına ve bununla ilgili kitlesel şikayetlerin oluşturduğu toplumsal algıya bağlanabilir.

Bir diğer soruda katılımcılara “sizce herhangi bir afet durumunda aşağıdaki kurumlardan hangisi en etkili hizmeti sunar?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir.

Tablo 29. Afet Durumunda En Etkili Hizmeti Sunacağı Düşünülen Kurum

Tablo 29 incelendiğinde katılımcılar tarafından herhangi bir afet durumunda AFAD en etkili hizmet sunacağı düşünülen kurumdur. Bir önceki Tablo 28 ile bu bulgular uyumludur. İkinci olarak STK'ların, üçüncü olarak da Kızılay'ın etkili hizmet sunacağı katılımcılar tarafından değerlendirilmektedir. Elde edilen bulguların afete maruz kalanların etkili hizmet aldığını belirttiği kurumlar ile uyumlu olduğu belirtilebilir. Bu bağlamda vatandaşlar nezdinde AFAD, Kızılay ve STK'lar afet yaşanması halinde etkili hizmet sunacağı düşünülen kurumlar olarak görülmektedir. Dördüncü sırada yer alan sosyal medya, afet anında bilgi akışının sağlanması, özellikle yardım çağrıları ve öncelikli alanların tespitinde koordinasyon açısından önemli bir araçtır. Ayrıca toplumsal bilinci artırma yönünden de önemli bir yer tutmaktadır. Sosyal medyanın ardından sırasıyla;

belediyeler (%5,6), Cumhurbaşkanlığı (%4,8), valilik ve kaymakamlıklar (%2,3), yazılı ve görsel medya (%2,1), diğer (%1,8), uluslararası yardım kuruluşları (%1,2) ve GSM şirketleri (%0,2) gelmektedir. Afetlerde GSM şirketleri iletişim altyapıları ile daha etkin bir konumda olmaları gerekirken çıkan sonuçlara göre çok daha az etkin bir rol oynadıkları tespit edilmiştir.

Katılımcıların etkili hizmet sunduğunu veya sunacağını düşündüğü kurumlar bağlamında afet esnasında veya sonrasında afetin yönetiminde rol alması oldukça muhtemel kurumlara ne kadar güvenlikleri de önemlidir. Bu bağlamda katılımcılara muhtemel bir afet durumunda güven duydukları kurumlar sorulmuş ve 0 ile 10 arasında puanlamaları istenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 30’da düzenlenmiştir.

Tablo 30. Muhtemel Bir Afet Durumunda Güven Duyulan Kurumlar

Cevaplar		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Cevap yok	Toplam	Ortalama	ss
Kızılay	Sayı	93	14	23	40	34	79	49	48	58	38	65	27	568	5,2	3,31
	%	16,4	2,5	4,0	7,0	6,0	13,9	8,6	8,5	10,2	6,7	11,4	4,8	100,0		
AFAD	Sayı	25		7	29	18	53	62	54	74	92	130	24	568	7,2	2,68
	%	4,4		1,2	5,1	3,2	9,3	10,9	9,5	13,0	16,2	22,9	4,2	100,0		
STK'lar (Dernek, Vakıf vb.)	Sayı	17	8	19	42	32	112	85	73	54	40	50	36	568	6,0	2,45
	%	3,0	1,4	3,3	7,4	5,6	19,7	15,0	12,9	9,5	7,0	8,8	6,3	100,0		
Belediyeler	Sayı	35	20	18	35	35	112	65	64	59	35	45	45	568	5,6	2,72
	%	6,2	3,5	3,2	6,2	6,2	19,7	11,4	11,3	10,4	6,2	7,9	7,9	100,0		
Cumhurbaşkanlığı	Sayı	66	23	23	37	25	99	51	48	38	57	59	42	568	5,4	3,18
	%	11,6	4,0	4,0	6,5	4,4	17,4	9,0	8,5	6,7	10,0	10,4	7,4	100,0		
Yazılı ve Görsel Medya (Gazete/TV)	Sayı	45	26	36	41	41	101	57	47	51	41	33	49	568	5,1	2,86
	%	7,9	4,6	6,3	7,2	7,2	17,8	10,0	8,3	9,0	7,2	5,8	8,6	100,0		
Sosyal Medya	Sayı	51	29	34	38	36	95	42	41	46	46	65	45	568	5,4	3,14
	%	9,0	5,1	6,0	6,7	6,3	16,7	7,4	7,2	8,1	8,1	11,4	7,9	100,0		
Sağlık Bakanlığı	Sayı	30	14	21	34	24	90	76	65	78	37	57	42	568	6,0	2,72
	%	5,3	2,5	3,7	6,0	4,2	15,8	13,4	11,4	13,7	6,5	10,0	7,4	100,0		
Çevre Şehir. ve İklim Değ. Bak.	Sayı	43	33	22	54	42	106	73	56	43	22	35	39	568	5,0	2,74
	%	7,6	5,8	3,9	9,5	7,4	18,7	12,9	9,9	7,6	3,9	6,2	6,9	100,0		
Valilik/Kaymakamlık	Sayı	40	14	31	41	37	104	67	65	57	36	32	44	568	5,4	2,71
	%	7,0	2,5	5,5	7,2	6,5	18,3	11,8	11,4	10,0	6,3	5,6	7,7	100,0		
GSM şirketleri	Sayı	103	29	38	58	45	113	41	45	21	19	13	43	568	3,9	2,79
	%	18,1	5,1	6,7	10,2	7,9	19,9	7,2	7,9	3,7	3,3	2,3	7,6	100,0		
Uluslararası yardım kur.	Sayı	45	19	27	41	41	103	81	60	42	28	36	45	568	5,2	2,73
	%	7,9	3,3	4,8	7,2	7,2	18,1	14,3	10,6	7,4	4,9	6,3	7,9	100,0		
TSK	Sayı	7	5	6	10	5	40	27	57	68	93	214	36	568	8,2	2,25
	%	1,2	,9	1,1	1,8	,9	7,0	4,8	10,0	12,0	16,4	37,7	6,3	100,0		
Polis/Emniyet Teşkilatı	Sayı	6	5	5	12	6	36	38	57	84	87	195	37	568	8,1	2,22
	%	1,1	,9	,9	2,1	1,1	6,3	6,7	10,0	14,8	15,3	34,3	6,5	100,0		

Tablo 30 incelendiğinde katılımcıların en çok güven duyduğu kurum “Türk Silahlı Kuvvetleri”dir. Türk Silahlı Kuvvetleri’nin kurumsal yapısı ve ülke içerisindeki kurumsal kapasitesi de dikkate alındığında ilk sırada yer alıyor olması aslında şaşırtıcı değildir. Zaten Türkiye’de yapılan güven çalışmalarında Türk Silahlı Kuvvetleri genellikle ilk iki sırada yer almaktadır (Örselli, 2016: 89). En güvenilen ikinci kurum ise “polis/emniyet teşkilatı”, üçüncü kurum ise “AFAD”dır. AFAD’ın güvenilir bulunması Tablo 28 ve Tablo 29’deki bulgularla örtüşmektedir. GSM şirketleri hariç diğer tüm kurumlar 5 ortalama puanının üzerinde puan aldıkları için katılımcılara tarafından güvenilen kurumlar olarak değerlendirilmişlerdir.

GSM şirketlerinin afetler sırasında zamana karşı yarışıldığı için iletişimin kesilmemesi ve devamlılığının sağlanmasında oldukça önemlidir oluyorum bulunmaktadır. Ancak son yaşanan afetlerde özellikle de 6 Şubat Kahramanmaraş depremleri sonrasında GSM şirketleri iletişim altyapılarının yetersizliği yüzünden meydana gelen haberleşme problemleri nedeniyle birçok vatandaşın haklı eleştirilerine hedef olmuştur. Bu nedenle GSM şirketleri en az güven duyulan bir başka deyişle afet yönetiminde güvenilmeyen kurumlar olarak nitelendirilmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Afetler, insan ve toplumsal yaşamı, ekonomiyi ve meydana geldiği bölgenin altyapısını olumsuz etkileyen doğal veya insan kaynaklı olaylardır. Deprem, sel, kasırga, yangın, volkanik patlamalar gibi doğal afetler ile endüstriyel kazalar, terör saldırıları ve savaşlar gibi insan kaynaklı afetler, toplumların karşılaştığı en büyük zorluklardan bazılarıdır. Afetlerin yıkıcı etkilerini en aza indirmek ve toplumları daha dirençli hale getirmek için etkin afet ile mücadele politikalarının hayata geçirilmiş olmasının yanında, etkili bir afet yönetim sistemi de büyük önem taşır. Fakat afet yönetiminin artık tek başına yeterli olmaması nedeniyle merkezden alınan kararların çok da isabetli olmadığı yaşanan birtakım olaylarla tecrübe edilmiştir. Afet yönetiminin yerini afet yönetişimi almıştır.

Afet yönetişimi, doğal ve insan kaynaklı afetlerin yıkıcı etkilerini azaltmak ve toplumların afetlere karşı daha dirençli hale gelmesini sağlamak için vazgeçilmez bir yaklaşımdır. Risk azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamalarını kapsayan bütüncül bir afet yönetişimi, can ve mal kaybını minimize edip, ekonomik istikrarı koruyarak sosyal adaleti sağlar. Bu nedenle, afet yönetişiminin önemi kavranmalı ve etkili bir şekilde uygulanmalıdır. Afet yönetişimini hayata geçirmek, sadece devletlerin değil, tüm toplumun ortak sorumluluğudur ve toplumsal refahın artırılması için kritik bir unsurdur. Bir afet durumunda devletin tüm toplumsal paydaşları ile ortak hareket ederek müdahalede bulunmasının, zararların en aza indirilmesinde birçok faydası olacaktır.

Afet yönetişimi, toplumların afetlere karşı hazırlıklı olmasını sağlayarak can ve mal kayıplarını en aza indiren, ekonomik ve sosyal toparlanmayı hızlandıran kritik bir süreçtir. Etkili bir afet yönetişimi sistemi, sadece acil durumlarda değil, normal zamanlarda da toplumun dirençliliğinin artmasına fayda sağlayarak kalkınmaya katkıda bulunur. Bu nedenle, afet yönetişimine yapılan yatırım, toplumların geleceği için hayati bir öneme sahiptir.

Çalışmada elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Katılımcıların afet denildiğinde ilk akıllarına gelenin “deprem” olduğu tespit edilmiştir. Ardından “sel” gelmektedir. Anket Konya merkezde ikamet edenlere yapılmasına rağmen kuraklık, orman yangınlarından sonra gelmiştir. Konya, Türkiye’nin su kaynakları açısından sınırlı bölgelerinden biri olması ve tarımsal üretimde önemli bir merkez olması sebebiyle kuraklık farkındalığının artırılması hayati bir meseledir. Katılımcıların afet algısında kuraklığın %8 gibi düşük bir oranda ifade edilmesi, bu konudaki bilincin yetersiz olduğuna işaret etmektedir. En çok korkulan afet türü sorulduğunda da deprem yine ilk sırada gelmiş ikinci sırada ise bu defa yangın yer almıştır. Sel üçüncü en korkulan afet türü olmuştur.

Afet eğitimi almayanların oranı yaklaşık %75’tir. Oturduğu evin afet sigortası olup olmadığı sorusuna %41,9’u bilmiyorum cevabını vermiştir. Bu oran ilgisizlikten, önemsememekten kaynaklandığı gibi evde kiracı olarak oturmaktan da kaynaklanabilir. Buna karşılık DASK ile özel sigorta şirketinden afet sigortası yaptıranların oranı ise %40,5’tir. Geri kalanların afet sigortası bulunmamaktadır.

Türkiye’nin afetlere karşı hazırlıklı olup-olmadığı konusunda katılımcıların %61,6’sı Türkiye’nin afetlere karşı pek de hazırlıklı olmadığını düşünmektedir. Katılımcılara göre Türkiye’nin afetlere hazır olup olmadığı konusundaki soruya verilen cevapların ortalaması 5 üzerinden ortalama 2,24’tir. Bu sonuç, afet farkındalığı ve hazırlık düzeyinde ciddi bir eksiklik olduğuna işaret etmektedir. Nitekim elde edilen bulgular, toplumda hem bireysel hem de kurumsal düzeyde farkındalığın artırılmasına ve etkin önlemlerin alınmasına yönelik daha fazla çaba gösterilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Katılımcıların Konya’nın afetlere karşı hazırlıklı olup olmadığı algısı, Türkiye’nin hazırlıklı olma durumuna göre daha olumludur. Katılımcıların %48,8’i Konya’nın afetlere karşı hazırlıklı olmadığını düşünmektedir. Konya’nın afetlere karşı hazırlıklı olduğunu düşünenlerin oranı ise %19,3’tür. Bulgulara göre katılımcılar Konya’daki afet hazırlık çalışmalarını Türkiye geneline göre daha olumlu değerlendirmektedirler.

Katılımcılara daha önce herhangi bir afete maruz kalıp kalmadığı sorulmuş ve %58,1’i daha önce bir afete maruz kalmadığını belirtmiştir. Konya’da afet tecrübesi olmayan kesimin büyük çoğunlukta olması, afet eğitiminin önemini artırmaktadır. Katılımcıların %23,8’inin bir yakınının afete maruz kalmış olması afetlerin dolaylı etkilerinin toplumun geniş bir kısmını etkilediğini göstermektedir. %18,1 ise kendisi bir afete maruz kalmıştır.

Kendisi veya bir yakını afete maruz kalmış olanlara afet durumunda en etkili hizmet sunan kurum sorulduğunda cevap olarak ilk sırada AFAD verilmiştir. İkinci sırada ise %14,2 ile Kızılay yer almıştır. AFAD aynı şekilde %53,7'lik oranla bir afet durumunda en etkili hizmet sunacağı düşünülen kurumların başında gelmektedir. Bu konuda ikinci sırada olan STK'ların oranı ise %10,4'tür. Ancak AFAD'ın faaliyetlerinin Konya'da bilinirliği çok değildir. Arama-kurtarma, tatbikat ve eğitim-bilgilendirme gibi faaliyetler bir miktar bilinirken, afet sonrası çalışmaların çok düşük bir bilinirliğe sahip olduğu görülmüştür.

Katılımcılara afet durumunda hangi kurumlara güvendikleri sorulmuştur. En yüksek güven duyulan kurum olarak ilk sırada Türk Silahlı Kuvvetleri yer almaktadır. Hemen ardından ise Emniyet Teşkilatı gelmektedir. Orta güven duyulan kurumlar, AFAD, Sağlık Bakanlığı, STK'lar, belediyeler, Cumhurbaşkanlığı, Valilik ve Kaymakamlıklar, sosyal medya, Kızılay, uluslararası yardım kuruluşları ile yazılı ve görsel medya olarak sıralanmıştır. Düşük güven duyulan kurum ise GSM şirketleridir. GSM şirketleri araştırmada; memnuniyet, beklenti ve güven içeren bütün sorularda son sırada yer almıştır. Bunun sebebi herhangi bir olağanüstü durumda iletişim altyapılarının yetersizliği sebebi ile insanların yakınları ile haberleşememesi gibi şikâyetlerin çokluğu, Türkiye şartlarında oldukça yüksek sayılabilecek fiyat politikalarına rağmen sunulan hizmet kalitesinin beklentileri karşılayamaması gibi sebepler söylenebilir.

Elde edilen veriler, AFAD ve Kızılay'ın Türkiye'deki afet yönetiminde güçlü birer marka olduğunu ve halkın onlara olan güveninin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak 6 Şubat depremleri ile alakalı olarak Kızılay'ın afet bölgelerinde yeterli yardımları sağlamakta geciktiği ve bazı malzeme teminlerinde yetersiz kaldığı öne sürüldü. Bunlar, Kızılay'a olan güveni olumsuz etkileyen önemli faktörler olmuştur. Depremzedelere ve halka yardımda bulunma misyonuna sahip olan bu tür kuruluşların, kriz zamanlarında kendilerinden beklenen performans gösterememesi, insanların güvenini zedelemektedir. Özellikle sosyal medya ve haber platformlarında yayılan bu tür eleştiriler, halkın güvenini sorgulamasına yol açmıştır. Bu durum, genel olarak güven kaybı yaşanmasına sebep olsa da Kızılay'ın afet yardımındaki rolleri ve önemli hizmetleri göz önünde bulundurulduğunda kurumun itibarı tamamen yok olmamıştır. Ancak, güvenin tam anlamıyla yeniden kazanılması için daha fazla çaba ve şeffaflık gerekmektedir.

Apartman, öğrenci yurdu, iş merkezi ve okul gibi binaların özellikle Türkiye'deki deprem yönetmeliklerine uygunluğu kontrol edilmelidir. 2000 sonrası yapılan binaların genellikle daha dayanıklı olduğu belirtilmektedir. Betonarme kalitesi, kolon-kiriş bağlantıları ve temel sağlamlığı önemlidir.

Konya merkez, deprem riski düşük kabul edilen bölgelerden biri olsa da beklenmeyen risklere karşı hazırlıklı olunmalıdır. Yüksek katlı binalar, deprem anında daha fazla risk oluşturabilir. Bu nedenle, özellikle orta ve düşük katlı binalar depreme karşı daha güvenlidir. Apartmanın bulunduğu zeminin jeolojik yapısı önemlidir. Alüvyonlu veya zayıf zeminlerdeki binalar daha yüksek risk taşır. Bina içindeki taşıyıcı duvarların/kolonların kaldırılmaması ve binanın tasarımına/projesine uygun şekilde korunması önemlidir.

Türkiye, Avrupa’da en çok su sıkıntısı çeken ülkelerden biridir. Konya Türkiye’de en fazla kuraklık riski olan illerdendir. Bu bağlamda kuraklıkla ilgili birtakım tedbirlerin alınması, kampanyaların ve bilinçlendirme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Çiftçilere suyun verimli kullanımıyla ilgili teknikler öğretilmeli, Konya tarımında mısır ve yonca gibi suyu fazla tüketen ürünler yerine, daha az suyla yetiştirilebilen ürünlerin üretimi teşvik edilmelidir. “Kuraklık Sadece Tarımı Değil, Hayatımızı Etkiler” gibi kamu spotları ile farkındalık artırılabilir. Belediyeler, Konya’da su farkındalığı temalı yürüyüşler, festivaller ve etkinlikler düzenleyebilir. Yine KOSKİ belirli zaman dilimlerinde planlı su kesintileri yaparak, Konya halkına suyun değerini hissettirebilir.

Türkiye, jeolojik ve iklimsel özellikleri nedeniyle deprem, sel, heyelan ve orman yangını gibi birçok doğal afete sıklıkla maruz kalan bir ülkedir. Özellikle aktif fay hatları üzerinde bulunması, Türkiye’yi büyük ölçekli depremler açısından yüksek riskli bir konuma sokmaktadır. Bunun yanı sıra, küresel iklim değişikliğinin de etkisiyle şiddetli yağışların artması, sel ve taşkın gibi afetlerin sıklığını da şiddetini de artırmaktadır. Bu durum, afetlere karşı güçlü bir yönetim mekanizmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Mevcut kurumlar afet yönetimi konusunda önemli çalışmalar yürütse de bu çalışmaların daha sistematik, koordineli ve bütüncül bir yapı içinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Bu kapsamda, Afet Bakanlığı’nın kurulması afet yönetiminin daha etkin bir şekilde yürütülmesini sağlayacak kritik bir adım olacaktır. Afetlere yönelik önleyici tedbirlerin alınması, risk analizlerinin yapılması, afet sonrası müdahale süreçlerinin planlanması ve toplumsal farkındalığın artırılması gibi konular tek bir çatı altında toplanarak daha koordineli bir şekilde yönetilebilir. Özellikle afet öncesi hazırlık süreçlerinin güçlendirilmesi, erken uyarı sistemlerinin yaygınlaştırılması ve kriz anlarında hızlı müdahale kapasitesinin artırılması, afet kaynaklı can ve mal kayıplarının en aza indirilmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca, kamu kurumları ile yerel yönetimler arasındaki iş birliği mekanizmalarının güçlendirilmesi, afet yönetiminin her aşamasında daha etkili ve verimli sonuçlar doğuracaktır.

Bunun yanı sıra, afetlere karşı dirençli bir toplum oluşturma'nın en önemli unsurlarından biri de yapı güvenliğinin sağlanmasıdır. Türkiye'de geçmişte yaşanan depremler, yapı denetimi süreçlerindeki eksikliklerin ve yetersiz denetim mekanizmalarının can kayıplarına neden olduğunu göstermiştir. Bu nedenle, yapı denetim sisteminin daha sıkı, bağımsız ve şeffaf bir şekilde işletilmesi büyük önem taşımaktadır. Güçlü bir denetim mekanizması, sadece yeni yapıların değil, mevcut yapı stokunun da depreme dayanıklı hale getirilmesini sağlayarak afetlere karşı kırılganlığı azaltacaktır. Aynı zamanda, halkın bilinçlendirilmesi ve afet farkındalığının artırılması için eğitim programlarının yaygınlaştırılması, bireylerin afetlere hazırlıklı olmasını teşvik edecek ve toplumsal dayanıklılığı artıracaktır.

Bütün bu yapılan değerlendirmeler neticesinde özet olarak şu hususların belirtilmesinde fayda bulunmaktadır:

- **Gençlere Odaklanma:** Genel nüfus içerisindeki genç nüfusun ağırlığı göz önüne alındığında, afet farkındalığı çalışmalarında gençleri hedefleyen programlar (okul etkinlikleri, sosyal medya kampanyaları) yapılmalıdır. Afet yönetişimi kapsamında sivil toplum kuruluşlarının da sürece dâhil edilmesi katılımı artıracaktır.
- **Ekonomik ve Sosyal Engelleri Aşma:** Gelir durumu düşük bireylerin afet hazırlığında yaşayabileceği zorluklar, kamu destekli veya finansmanı yurt dışından sağlanacak projeler ve ücretsiz eğitim materyalleriyle aşılabılır.
- **Yerel Kırılganlıkları Göz Önünde Bulundurma:** Düşük eğitilmiş bireylerin ve afetlerde kırılganlığı yüksek bir grup olan yaşlı bireylerin afet farkındalığına erişiminde zorluklar yaşanabilir. Bu gruplar için hedefe yönelik özel stratejiler geliştirilmelidir.
- **Toplumsal Dayanışmayı Güçlendirme:** Ailelerin ve toplulukların bir araya gelerek afet hazırlığı yapmasını teşvik edecek kampanyalar (örneğin mahalleler düzeyinde afet eğitimleri, söyleşiler vs.) düzenlenmelidir.
- **Afet Eğitimlerinin Yaygınlaştırılması:** Meslek gruplarına yönelik özel afet eğitim programları hazırlanarak hem öğrenciler hem de çalışan kesim daha bilinçli hale getirilebilir. Öğrenciler için ise ilköğretimden başlamak üzere Kızılay haftası gibi etkinliklerle, ortaöğretim ve yükseköğretimde ise müfredatlara afetle ilgili zorunlu dersler eklenmesi toplumsal farkındalığı artıracaktır.
- **Afet Bakanlığının Kurulması:** Afet Bakanlığının kurulması ile afet risklerini minimize etmek için bilimsel veriler ışığında politika üretecek ve uygulama süreçleri denetlenecektir. Ayrıca, yerel yönetimlerle ve sivil

toplum kuruluşlarıyla iş birliği yaparak afet öncesi, sırası ve sonrasındaki tüm süreçleri etkin bir şekilde yönetecektir. AFAD Başkanlığı’nın yerine geçerek onun mevcut kurumsal yapısının üzerine inşa edilecek bir bakanlığın kurulması ile süreç fazla uzamadan teşkilatlanma tamamlanabilecektir.

- **Milli Afet Politika Belgesi:** Afet yönetişiminin etkin bir şekilde uygulanması ve bu alanda yürütülen çalışmaların kapsamlı ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması giderek daha büyük bir gereklilik haline gelmektedir. Afet yönetişiminde çok paydaşlı bir yaklaşım benimsenerek kamu kurumları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, akademik çevreler ve özel sektör arasındaki iş birliğinin güçlendirilmesi kritik bir önem taşımaktadır. Bütünleşik afet yönetimi anlayışı doğrultusunda, afetlerin öncesinde risk azaltma ve hazırlık süreçlerinin etkinleştirilmesi, afet anında koordineli müdahale mekanizmalarının geliştirilmesi ve afet sonrasında hızlı iyileştirme ve yeniden yapılanma politikalarının oluşturulması elzemdir. Bu kapsamda, ulusal düzeyde stratejik bir çerçeve sunan “Milli Afet Politika Belgesi”nin hazırlanması, afet risklerinin azaltılması ve kriz yönetiminin daha sistematik bir hale getirilmesi açısından hayati bir adım olacaktır.

Araştırmadan elde edilen bulgular, Türkiye’de afet politikalarının geliştirilmesi ve afet yönetişimi stratejilerinin vatandaşların düşünce ve algıları çerçevesinde yeniden ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Son yıllarda Türkiye’de olumsuz olaylardan neredeyse hiçbir ders çıkarılmadığı görülmektedir, aynı hatalar defalarca tekrarlanmakta ve ülke, birçok alanda içine girdiği cendereden maalesef bir türlü çıkamamaktadır. En azından afet konusunda yapılan hataların tekrarlanmaması çok önemlidir. Çünkü afetlerden ders çıkarılmamasının bedeli insan hayatı ile ödenmektedir. Bu konu oldukça hassas ve önemlidir, ülke için bir bekâ meselesidir.

Kaynakça

- AFAD, **Türkiye Deprem Tehlike Haritası**, Ankara, 2019.
- AFAD, **Türkiye’de Afet Yönetimi ve Doğa Kaynaklı Afet İstatistikleri**, Ankara, 2018.
- AKDOĞAN, A. Argun, “Aydınlanmadan Neoliberalizme Kamu Politikasının Sarsıl(a)mayan Egemenliği”, **Amme İdaresi Dergisi**, Sayı: 45, Cilt: 4, 2012, ss. 1-24.
- AKDUMAN, Öznur, “Türk Afet Mevzuatının Bütünleşik Afet Yönetimi Açısından İncelenmesi”, **İdealkent**, Sayı: 45, Cilt: 16, 2024, ss. 1753-1784.
- AKYIL, Laçın, “Afet Yönetiminin Tarihsel Gelişimi”, **Afet Yönetimi ve Politikaları**, Ed: Hayriye Şengün, Özgür Önder, Murat Yaman, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2023, ss. 29-57.
- ALTUN, Fatih, “Afetlerin Ekonomik ve Sosyal Etkileri: Türkiye Örneği Üzerinden Bir Değerlendirme”, **Sosyal Çalışma Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 1, 2018, ss. 1-15.
- ARTANTAŞ, Erkin ve GÜRSOY, Hakan, “Depremın Yıkıcı ve Ekonomik Etkilerini Azaltmaya Yönelik Stratejiler ve Türkiye’nin Deprem Deneyimlerinden Çıkarılacak Dersler, Kahramanmaraş ve Gölçük Depremleri Örneği”, **Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadî ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 17, Sayı: 2, 2024, ss. 192-214.
- AY, Deniz ve PENPECİOĞLU, Mehmet, “Dönüşümsüzlük ve Beklemek: Devlet Öncülüğündeki Kentsel Dönüşümün Kurumsal Darboğazları ve Güvencesiz Mekanları”, **İdeal Kent Dergisi**, Cilt: 13, Sayı: 35, 2022, ss. 6-39.
- AYDINBAŞ, Gökçen, “Sosyoekonomik Boyutuyla Türkiye’de Depremler Üzerine Bir İnceleme: Kahramanmaraş Depremi Örneği”, **Sosyal Bilimlere Çok Yönlü Yaklaşımlar: Tarih, Turizm, Eğitim, Ekonomi, Siyaset ve İletişim**, Ed: Girayalp Karakuş, H. Fatih Yakut, Nil Didem Şimşek, Özgür Yayınları, Gaziantep, 2023, ss. 177-212.
- AYDINER, Tolgahan ve ÖZGÜR, Hüseyin, “Yönetişim ve Doğal Afetler: Türkiye’de Doğal Afet Yönetişimi Ne Kadar ve Hangi Biçimde Mümkün?”,

- Kamu Yönetiminde Değişim Kayfor XII Bildiriler Kitabı**, Ed: Fatma Neval Genç, Aydın, 2014, ss. 395-404.
- AZİZ**, Zeeshan, **PENA-MORA**, Feniosky ve **CHEN**, Albert, “Supporting Urban Emergency Response and Recovery Using RFID-based Building Assessment”, **Disaster Prevention and Management: An International Journal, Disaster Management and The Built Environment**, Cilt: 18, Sayı: 1, 2009, ss. 35-48.
- BABAHANOĞLU**, Veysel ve **ÖRSELLİ**, Erhan, **Kamu Politikası: Türkiye’de Uyuşturucu ile Mücadelede Uygulanan Politikalar ve Toplumsal Algı**, Çizgi Kitabevi, Konya, 2016.
- BALTA**, Gülnihal Kevser, **MENGÜ**, Enver ve **YAMAN**, Ömer Miraç, 2023 Kahramanmaraş Merkezli Depremlerde Sosyal Sivil Örgütlenmesi ve İşleyişi, **Akademik Yaklaşımlar Dergisi**, Cilt: 15, Sayı 1-Deprem Özel Sayısı, 2024, ss. 261-291.
- BALTAŞ**, Zuhul, **Krizde Fırsatları Görmek: Yöneticiler İçin Krizde Yönetim El Kitabı**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2002.
- BARDACH**, Eugene, **A Practical Guide for Policy Analysis: The Eightfold Path to More Effective Problem Solving**, Fourth Edition, Sage Cqpress, London, 2012.
- BOZKURT**, Ömer ve **ERGÜN**, Turgay, **Kamu Yönetimi Sözlüğü**, Ed: Seriy Sezen, TODAİE Yayını No: 342, İkinci Baskı, Ankara, 2008.
- CENGİZ**, Sevil, “Afetlerde Risk Yönetimi”, **Afet Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar** Ed: Melikşah Turan, Gazi Kitabevi, Ankara, 2021, ss. 23-36.
- CEREN**, Âdem, “Afet Yönetişimi”, **Baştan Sona Yönetişim**, Ed: M. Akif Özer, Gazi Kitabevi, Ankara, 2022, ss. 1-33.
- COPPOLA**, Damon P., **Introduction to International Disaster Management**, Butterworth-Heinemann, Third Edition, Oxford, 2015.
- ÇAĞDAŞ**, Emine, “Afetlerde Karekod Sistemi ile Risk Gruplarına Erken Müdahale”, **Yüksek Lisans Tezi**, Bitlis Eren Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bitlis, 2020.
- ÇAKI**, Fahri, “Afet Yönetişiminde Sivil Toplum ve Güven Algıları”, **Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 12, 2020, ss. 1-45.
- ÇERÇİ**, Ümmü Özlem, **CANÖZ**, Nilüfer ve **CANÖZ**, Kadir, “Kriz Ortamında Yapılan Sosyal Sorumluluk Çalışmalarının Kurumsal Kabule Etkisi: 6 Şubat 2023 Depremi Üzerine Bir Araştırma”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi**, Cilt: 26, Sayı: 2, 2023, ss.328-344.
- DAINTY**, Andrew ve **BOSHER**, Lee, “Afterword: Integrating Resilience Into Construction Practice”, **Hazards and the Built Environment: Attaining Built-in Resilience**, Routledge, London, 2008, ss. 357-372.

- DEMİR, Elif, YOMRALIOĞLU, Tahsin ve AYDINOĞLU, Arif Çağdaş, “Afet-Acil Durum Yönetimine Yönelik Coğrafi Veri Modelinin Tasarlanması: Yangın Örneği”, **TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası Türkiye Harita ve Bilimsel Teknik Kurultayı**, Ankara, 2011.
- DEMİR, Murat, ÇELİK, Abdullah ve SERİN, Şeref Can, **Doğal Afetlerle Mücadelede Kamu Politikaları Sosyal, Ekonomik ve Mali Etkiler**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2023.
- DILLEY, Maxx, CHEN, Robert S., DEICHMANN, Uwe, LERNER-LAM, Arthur L. ve ARNOLD, Margeret, **Natural Disaster Hotspots A Global Risk Analysis**, The World Bank Hazard Management Unit, Washington D.C., 2005.
- DOĞAN, Oğuz Kaan ve DOĞAN, Bekir Gökhan, “1939 Erzincan Depremi’nin Türkiye Büyük Millet Meclisi Faaliyetlerine Yansıması”, **Ankara Barosu Dergisi**, Deprem Özel Sayısı, 2023, ss. 25-48.
- DÖLEK, İskender, **Afetler ve Afet Yönetimi**, Pegem Akademi, 3. Baskı, Ankara, 2021.
- DURDURAN, Süleyman Savaş, EREN, Yaşar, KANSUN, Gürsel ve SARI, Fatih, “Geçmişten Günümüze Konya Depremlerinin Coğrafi Bilgi Sistemi ile İrdelenmesi”, **III. Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri Sempozyumu**, Kocaeli, 2010, ss. 555-562.
- DURUEL, Mehmet, “Afetlerde Göçmen Olmak: 6 Şubat Depremi Hatay Örneği”, **Mukaddime**, Cilt: 14, Sayı: 2, 2023a, ss. 227-255.
- DURUEL, Mehmet, “Sivil Toplum Kuruluşlarının Afet Yönetimindeki Rolü: 6 Şubat Depremi Hatay Örneği”, **Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 9, Sayı: 2, 2023b, ss. 1-17.
- DYE, Thomas R., **Understanding Public Policy**, Fifteenth Edition, Pearson, 2017.
- EKŞİ, Ali, “Kamu Yönetiminde Değişimin Afet Yönetimi Uygulama Alanına Etkileri”, **Hastane Öncesi Dergisi**, Cilt:1, Sayı: 1, 2016, ss. 27-41.
- EMHAN, Abdurrahim, “Risk Yönetim Süreci ve Risk Yönetmekte Kullanılan Teknikler”, **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt: 23, Sayı: 3, 2009, ss. 209-220.
- ENARSON, Elaine, **Gender and Natural Disasters**, Infocus Programme On Crisis Response and Reconstruction, Working Paper 1, ILO Recovery and Reconstruction Department, Geneva, Eylül 2000.
- ERDOĞAN, Barış, Depremin Sosyolojisi: 6 Şubat Depreminin Toplumsal ve Kültürel Boyutları, **TRT Akademi**, Cilt: 8, Sayı: 18, Mayıs 2023, ss. 719-725.
- ERGÜNAY, Oktay, “Afet Yönetimi: Genel İlkeler, Tanımlar, Kavramlar”, **Acil ve Afet Dergisi**, Acil Afet Derneği, Cilt: 2, Sayı: 4, Ankara, 2014.

- FEMA, “US Department of Homeland Security National Response Framework”, www.fema.gov/pdf/emergency/nrf/nrf-core.pdf (Erişim Tarihi: 12.12.2024).
- FORINO, Giuseppe, BONATI, Sara ve CALANDRA, Lina Maria, **Governance of Risk, Hazards and Disasters: Trends in Theory and Practice**, Routledge, Oxfordshire, 2018.
- GANAPATİ, Emel N., “Linking Development to Disasters in Turkey: Moving Forward After the Marmara Earthquake”, **Disaster and Development, Examining Global Issues and Cases**, Ed: Naim Kapucu ve Kuotsai Tom Liou, Springer Cham Heidelberg New York Dordrecht London, 2014, ss. 61-78.
- GENÇ, Fatma Neval, “Afet Yönetiminde Vatandaş Katılımı”, **Kamu Yönetiminde Katılım Üzerine Güncel Tartışmalar**, Ed: Ece Seçkiner Bingöl, 1. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2022.
- GENÇ, Fatma Neval, “Türkiye’de Afet Yönetimi Politikalarının Dönüşümü”, **Kamu Politikası Kuram ve Uygulama**, Der: Mete Yıldız ve Mehmet Zahit Sobacı, Adres Yayınları, Ankara, 2013.
- GENÇ, Fatma Neval, **Afet Yönetimi**, 1. Baskı, Nobel Akademik Yayıncılık, 2021.
- GINIGE, Kanchana, AMARATUNGA, Dilanthi ve HAIGH, Richard, “Mainstreaming Gender in Disaster Reduction: Why and How?”, **Disaster Prevention and Management: An International Journal, Disaster Management and The Built Environment**, Cilt: 18, Sayı: 1, 2009, ss. 23-34.
- GÖKÇEKUŞ, Hüseyin, BARLAS, Ceren, ALMUHISEN, Maram ve EYNI, Nima, “Doğal ve İnsan Kaynaklı Afetler, Sonuçları ve Afet Yönetimi”, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa, 2018, <https://sivilsavunma.gov.ct.tr/Portals/33/Dogal-ve-Insan-Kaynakli-Felaketler-Sonucilar-ve-Afet-Yonetimi.pdf> (Erişim Tarihi: 17.07.2024)
- GÖRÜR, Naci, **Türkiye’de Deprem**, Doğan Kitap, İstanbul, 2020.
- GSRT (Yunanistan Araştırma ve Teknoloji Genel Sekreterliği) ve TÜBİTAK, “Kentlerde Kapsamlı Deprem Sakınımı için Karşılaştırmalı Yöntem Geliştirme İstanbul ve Atina Örnekleri”, İÇTAG-I582/GSRT 102I005 Nolu Proje, Ankara, Aralık 2008.
- GÜL, Hüseyin, “Kamu Politikası Analizi Yöntemleri ve Teknikleri”, **Yasama Dergisi**, 2016, ss. 5-31.
- GÜLER, Kadir, “Yığma Binaların Deprem Güvenliği ve Performansı”, **İTÜ Vakfı Dergisi**, Sayı: 86, Ocak-Nisan 2021, ss. 6-10.
- HAÇİN, İlhan, “1939 Büyük Erzincan Depremi”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Cilt: 30, Sayı: 88, 2014, ss. 37-70.
- <https://afet.akut.org.tr/sel-nedir/> (Erişim Tarihi: 18.12.2024).
- <https://afet.akut.org.tr/yanigin-nedir/> (Erişim Tarihi: 21.12.2024).

- <https://anabilgi.anadolu.edu.tr/> (Erişim Tarihi: 16.11.2024).
- https://files.emdat.be/reports/2023_EMDAT_report.pdf (Erişim Tarihi: 07.07.2024).
- https://files.emdat.be/reports/2025_EMDAT_report.pdf (Erişim Tarihi: 10.03.2026).
- <https://sdgs.un.org/2030agenda> (Erişim Tarihi: 22.12.2024).
- <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 16.08.2022).
- <https://tatd.org.tr/afet/genel/afetlerin-epidemiyojisi-ve-arastirma-merkezi-cred-2023-raporu-ve-credin-islevi/> (Erişim Tarihi: 09.12.2024).
- <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/vefa-sosyal-destek-gruplari-salgin-suresince-20-milyonun-uzerinde-kisiye-ulasti/2172204> (Erişim Tarihi: 21.09.2021).
- <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu> (Erişim Tarihi: 31.12.2024).
- <https://www.afad.gov.tr/afad-hakkinda> (Erişim Tarihi: 19.06.2023).
- <https://www.afad.gov.tr/afet-turleri> (Erişim Tarihi: 29.12.2024).
- <https://www.afad.gov.tr/arama-ve-kurtarma-birlik-mudurlukleri> (Erişim Tarihi: 19.08.2024).
- https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/2403/files/udsep_1402013_kitap.pdf (Erişim Tarihi: 20.12.2024).
- <https://www.afad.gov.tr/paydaslar> (Erişim Tarihi: 14.08.2024).
- <https://www.afad.gov.tr/stratejik-planlar> (Erişim Tarihi: 18.09.2024).
- <https://www.afad.gov.tr/turkiye-afet-mudahale-planı> (Erişim Tarihi: 10.07.2023).
- <https://www.bbc.com/turkce/articles/cnen1eep0e1o> (Erişim Tarihi: 01.08.2024).
- <https://www.cnnturk.com/ekonomi/kentsel-donusum-destek-paketi-2023-kentsel-donusum-kredisi-kimlere-verilecek-sartlari-neler> (Erişim Tarihi: 12.07.2023).
- <https://www.dbc.com.tr/> (Erişim Tarihi: 20.02.2024).
- <https://www.icisleri.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 04.01.2025).
- <https://www.independent.co.uk/weather/extreme-weather-deaths-climate-wmo-b2343241.html> (Erişim Tarihi: 04.01.2025).
- <https://www.ktb.gov.tr/yazdir?1320B45F5C3F50090DCB735DD46C15D1> (Erişim Tarihi: 31.12.2024).
- <https://www.medak.org.tr/faydali-bilgiler/afet-ve-turleri/> (Erişim Tarihi: 17.12.2024).
- <https://www.metoffice.gov.uk/research/weather/tropical-cyclones/facts> (Erişim Tarihi: 18.12.2024).
- <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=18493&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 11.07.2024).

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5211&MevzuatTur=21&MevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 22.10.2024).

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5393&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 28.08.2024).

<https://www.mgm.gov.tr/veridegerlendirme/kuraklik-analizi.aspx?d=yontemsinif> (Erişim Tarihi: 17.12.2024).

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/dunya-7-6lik-depremi-konusuyor-japonyanin-kaderini-degistiren-tarih-7058039> (Erişim Tarihi: 09.07.2024).

<https://www.ngdc.noaa.gov/hazel/view/hazards/earthquake/search> (Erişim Tarihi: 17.07.2024).

<https://www.setav.org/assets/uploads/2024/03/R244.pdf> (Erişim Tarihi: 04.07.2024).

<https://www.tmmob.org.tr/icerik/6-subat-2023-depremi-degerlendirmesi-kamuoyu-ile-paylasildi> (Erişim Tarihi: 01.08.2024).

<https://www.undrr.org/risk-governance> (Erişim Tarihi: 14.07.2024).

<https://www.undrr.org/urban-resilience> (Erişim Tarihi: 14.07.2024).

<https://www.wwf.org.tr/?2620/nedirbukuraklik> (Erişim Tarihi: 17.12.2024).

<https://yillik.kizilayakademi.org.tr/meteorolojik-afetler-ve-turkiye-geneli-meteorolojik-afet-degerlendirmesi/> (Erişim Tarihi: 08.07.2024).

İTÜ, “6 Şubat 2023 Kahramanmaraş (Pazarcık Türkoğlu), Hatay (Kırıkhan) ve Kahramanmaraş (Elbistan/Nurhak, Çardak) Depremleri”, **Ön İnceleme Raporu**, İstanbul Teknik Üniversitesi, Şubat 2023.

İTÜ, “Afet Yönetim Merkezi”, **Ulusal Acil Durum Yönetimi Modeli Geliştirilmesi Projesi**, İstanbul İTÜ Press, 2002.

JOERIN, Jonas ve SHAW, Rajib, Climate Change Adaptation and Urban Risk Management, **Climate Change Adaptation and Disaster Risk Reduction: Issues and Challenges**, Ed: Rajib Shaw, Juan M. Pulhin ve Joy Jacqueline Pereira, Emerald Group Publishing Limited, 2010.

JOSEPH, Iverson-Love, “The Effect Of Natural Disaster On Economic Growth: Evidence From A Major Earthquake in Haiti”, **World Development**, Cilt: 159, 2022, ss.1-20.

KADIOĞLU, Mikdat, “Modern, Bütünleşik Afet Yönetiminin Temel İlkeleri”, **Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri**, Ed: Mikdat Kadioğlu ve Emin Özdemir, Jica Türkiye Ofisi Yayınları, No: 2, Ankara, 2008, ss. 1-34.

KADIOĞLU, Mikdat, **Afet Yönetimi Beklenmeyeni Beklemek, En Kötüsünü Yönetmek**, T. C. Marmara Belediyeler Birliği Yayını, İstanbul, 2013.

KAHRAMAN, Sümeyye, POLAR, Erkan ve KORKMAZYÜREK, Burak “Afet Yönetim Döngüsündeki Ana Terimler”, **Avrasya Terim Dergisi**, Sayı: 9, Cilt: 3, 2021, ss. 7-14.

- KALAYCIOĞLU**, Sibel, “Afet Sosyolojisi, Sosyal Riskler ve Sosyal Kırılganlık”, **Türkiye’nin Afet Yönetimi Sosyal Siyasal ve Yönetim Boyutuyla**, Ed: Hayriye Şengün, Seçil Gül Meydan Yıldız ve Binali Tercan, Palme Yayınevi, Ankara, 2018.
- KALOGIANNIDIS**, Stavros, **KALFAS**, Dimitrios, **CHATZITHEODORIDIS** ve Fotios, **LEKKAS**, “Efthymios, Role of Governance in Developing Disaster Resiliency and Its Impact on Economic Sustainability”, **Journal of Risk and Financial Management**, Cilt: 16, Sayı: 3, 2023.
- KELEŞ**, Ruşen, “Kentsel Politikalar ve Afet Yönetimi İlişkisi”, **Türkiye’nin Afet Yönetimi Sosyal Siyasal ve Yönetim Boyutuyla**, Ed: Hayriye Şengün, Seçil Gül Meydan Yıldız ve Binali Tercan, Palme Yayınevi, Ankara, 2018.
- KOÇEL**, Tamer, “İşletmelerde Kriz Durumlarında Yönetim Uygulamaları”, **Zaman Yönetimi ve Kriz Yönetimi Semineri**, TÜSSİDE, Gebze, 26-28 Mayıs, 1993.
- KONDA**, **Deprem Raporu**, 2020.
- KUNDAK**, Seda, “Radix of Resilience”, **Journal of Resilience**, Cilt: 1, Sayı: 1, 2017, ss. 55-69.
- LAKHANI**, Vikas ve **ANDHARIA**, Janki, “Towards Measuring Resilience of Low-Income Settlements in Cities: The Case of Mumbai”, **Disaster Studies Exploring Intersectionalities in Disaster Discourse**, Ed: Janki Andharia, Springer Singapore, 2020.
- MACİT**, İrfan, “Bütünleşik Afet Yönetim Sistemleri İçin Karar Destek Sistemi Geliştirilmesi: Mobil Uygulama Örneği”, **Uluslararası Yönetim Bilişim Sistemleri ve Bilgisayar Bilimleri Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 1, 2018, ss. 23-41.
- MCGLOWN**, K. Joanne, **Terrorism and Disaster Management**, Preparing Healthcare Leaders for the New Reality, Health Administration Press, Chicago, 2004.
- MCLOUGHLIN**, David, “A Framework for Integrated Emergency Management”, **Public Administration Review**, Sayı: 45, Special Issue: Emergency Management: A Challenge for Public Administration, 1985, ss. 165-172.
- MILETI**, Dennis S., **Disasters By Design A Reassessment of Natural Hazards in the United States (Natural Hazards and Disasters)**, Joseph Henry Press, Washington D.C., 1999.
- MUŞMAL**, Hüseyin, “1867 Konya Çarşısı Yangını ve Etkileri Üzerine Bir İnceleme Denemesi”, **Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 32, No: 1, 2008, ss. 97-116.
- OCAKÇI**, Mehmet, **TÜRK**, Şevkiye Şence ve **TERZİ**, Fatih, **Kentsel Dönüşüm Uygulamalarında Planlama İlke ve Kriterleri**, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yayını, Birinci Baskı, Birsan Yayın Dağıtım, İstanbul, 2017.
- OLDER**, Malka, “Disaster Response, as Secondary Hazard”, **Disaster Research and the Second Environmental Crisis, Assessing the Challenges Ahead**,

Ed: James Kendra, Scott G. Knowles ve Tricia Whatchendorf, Springer, Switzerland, 2019, ss. 277-293.

ONARAN, Zahide Ayyıldız, “Deprem’in Sosyoekonomik Sonuçları”, **Tesam Strateji Dergisi**, Afetler ve Deprem, 2023, Sayı: 3, ss. 17-20.

ORAL, Vildan, “Afet Yönetimi Yaklaşımları: Toplum Tabanlı Afet Yönetimi”, **Afet Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar**, Ed: Melikşah Turan, Gazi Kitabevi, Ankara, 2021, ss. 1-22.

ÖRSELLİ, Erhan, **Türkiye’de Yargıya Güven**, Çizgi Kitabevi, Konya, 2016.

ÖZCAN, Esin, “Sel Olayı ve Türkiye”, **Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt: 26, Sayı: 1, 2006, ss. 35-50.

ÖZDEMİR, Ahmet, “Afet Yönetiminde Belediyelerin Rolü”, **Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi**, Cilt: 12, Sayı: 2, 2023, ss. 828-839.

ÖZDEN, Ali Tolga, “Geçmişte ve Günümüzde Türkiye’de Yapı Denetimi – Afet İlişkisi: Mimarın Afetler Tarihçesi İçin Seyir Defteri”, **Afet ve Mimarlık Dergisi**, 2011, ss. 67-79.

ÖZDİKMEN, Tayfun, **Afet ve Acil Durum Yönetimi**, Seçkin Yayıncılık, 4. Baskı, Ankara, 2019.

ÖZER, Mehmet Akif, **AKÇAKAYA**, Murat, **YAYLI**, Hasan ve **BATMAZ**, Nazlı Y., **Kamu Yönetimi Modern (Yapı ve Süreçler)**, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016.

ÖZER, Yunus Emre, “Afet Konusundaki Algı ve Yerel Aktörlerin Sorumlulukları”, **Sayıştay Dergisi**, Sayı: 106, Temmuz-Eylül 2017, ss. 1-34.

ÖZEY, Ramazan, **Afetler Coğrafyası**, Aktif Yayınevi, İstanbul, 2011.

ÖZKAYA, Yakup, “Bütünleşik Afet Yönetimi Sürecinde Başarı Göstergesi Olarak Yoksulluk”, **Bütünleşik Afet Yönetimi**, Ed: Zerrin Toprak Karaman ve Asuman Altay, İlkem Yayınları, İzmir, 2016, ss. 201-220.

ÖZLER, Murat, “Kamu Yönetimi Paradigmasında Afet Riski Yönetiminden Yönetişimine”, **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 16, Sayı: 1, 2019, ss. 139-150.

ÖZMEN, Bülent, Yerel Yönetimler ve Kentsel Dirençlilik, **Tehlikeler ve Afet Dirençli Kentler**, Ed: Muammer Tün, Özgür Yayınları, Gaziantep, 2024, ss. 123-139.

ÖZTÜRK, Nurettin, “Türkiye’de Afet Yönetimi: Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt: 12, Sayı: 4, 2003, ss. 42-64.

PARLAK, Bekir, “Bütünleşik Afet Yönetişimi: Hibrid Model Önerisi”, **Tesam Strateji**, Sayı: 2, 2023, ss. 21-24.

PHELPS, Norman L., “Setting Up A Crisis Recovery Plan”, **The Journal of Business Strategy**, Cilt: 6, Sayı: 4, 1986, ss. 5-10.

PİRA, Aylin ve **SOHODOL**, Çisil, **Kriz Yönetimi Halkla İlişkiler Açısından Bir Değerlendirme**, İletişim Yayınları, 6. Baskı, İstanbul, 2020.

- QUARANTELLI**, Enrico L., “Just as Disaster is not Simply a Big Accident, So a Catastrophe is not Just a Bigger Disaster” **Journal of the American Society of Professional Emergency Planners**, 1996.
- RAO**, Ramesh R., **EISENBERG**, Jon ve **SCHMITT**, Ted, “Improving Disaster Management”, **The Role Of It In Mitigation, Preparedness, Response and Recovery**, The National Academies Press, Washington D.C, 2007.
- RIVERA**, Fernando I. ve **KAPUCU**, Naim, **Disaster Vulnerability, Hazards and Resilience** Perspective from Florida, Springer, Switzerland, 2015.
- ROBERTS**, Patrick S., **WERNSTEDT**, Kris, **ARVAL**, Joseph ve **REDMOND**, Kelly, “The Emergency Manager as Risk Manager”, **Disaster Research and the Second Environmental Crisis: Assessing the Challenges Ahead**, Ed: James Kendra, Scott G. Knowles ve Tricia Whatchendorf, Springer, Switzerland, 2019.
- SANCAKDAR**, Oğuz, “Afet Mevzuatı ve Afet Hukukuna Giriş”, **Bütünleşik Afet Yönetimi**, Ed: Zerrin Toprak Karaman ve Asuman Altay, İlkem Yayınları, İzmir, 2016, ss. 37-75.
- SANDOVAL**, Vicente ve **VOSS**, Martin, “Disaster Governance and Vulnerability: The Case of Chile”, **Politics and Governance**, Cilt: 4, Sayı: 4, 2016, ss. 107-116.
- SANTANA**, Guilherme Guimaraes, “Crisis Management: Towards a Model for the Hotel Industry, An Examination of Crisis Preparedness and Stakeholder Relationships in Crisis Situations”, **Doktora Tezi**, Bournemouth University, 1997.
- SCAWTHORN**, Charles R. ve **JOHNSON**, Gayle S., “Preliminary Report Kocaeli (Izmit) Earthquake of 17 August 1999”, **Engineering Structures**, 2000, ss. 727-745.
- SENDAI Framework for Disaster Risk Reduction (2015-2030), https://www.preventionweb.net/files/43291_sendaiframeworkfordrren.pdf, (Erişim Tarihi: 31.12.2024).
- SHAW**, Rajib, **PULHİN**, Juan M. ve **PEREİRA**, Joy Jacqueline, “Climate Change Adaptation and Disaster Risk Reduction: Over View Of Issues and Chanllenges”, **Climate Change Adaptation and Disaster Risk Reduction: Issues and Chanllenges**, Ed: Rajib Shaw, Juan M. Pulhin ve Joy Jacqueline Pereira, Emerald Group Publishing Limited, Birinci Baskı, 2010.
- SKLIAROV**, Stanislav, **KAPTAN**, Kubilay ve **KHORRAM-MANES**, Amir, “Definition and General Principles of Disasters”, **Handbook of Disaster and Emergency Management**, Ed: Amir Khorram-Manes, Institute of Clinical Sciences, Gothenburg, Sweden, 2017.
- SMITH**, Kevin B., **LARIMER** ve Cristopher W., **The Public Policy Theory Primer**, Westview Press, Philadelphia, 2009.

- SÖZCÜ**, Ufuk, **Doğal Afetler ve Doğal Afet Okuryazarlığı**, 2. Baskı, Pegem Akademi, Ankara, 2019.
- SUNAR**, Sinan, “Türkiye’de Mülki İdare Amirliği Sisteminde Afetleri Yönetebilmenin Hukukî Çerçevesi”, **Dumlupınar Üniversitesi İİBF Dergisi**, Sayı: 11, 2023, ss. 136-143.
- SUWA**, Seiji, “Japon Bonsai Kültürü: Afetlerin Tekrarı, İyi Uygulamaların Birikimi ve Geçmişten Ders Çıkararak Öğrenme”, **Afet Önleme Eğitiminde Japonya Deneyimleri, En Kötü Senaryoya Hazırlık**, Ed: Tuba Gökmenoğlu, Pegem Akademi, Ankara, 2021.
- SYLVES**, Richard, **Disaster Policy and Politics: Emergency Management and Homeland Security**, CQ Press, Washington, 2008.
- ŞENGÜN**, Hayriye, “Marmara Depreminde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Çalışmaları ve Hukuksal Sorunlar”, **TMMOB Afet Sempozyumu**, 2007, ss. 57-82.
- ŞENGÜN**, Hayriye, **ÖNDER**, Özgür ve **YAMAN**, Murat, **Afet Yönetimi ve Politikaları**, Ekin Basım Yayın, Bursa, Mart 2023.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, **2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu**, Ankara, 2023.
- T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Alt Yapı ve Kentsel Dönüşüm Hizmetleri Genel Müdürlüğü, “Kentsel Dönüşüm Strateji Belgesi Hazırlanmasına İlişkin İlke ve Esaslar”, <https://webdosya.csb.gov.tr/db/altyapi/icerikler/strateji-belges--20191001104857.pdf> (Erişim Tarihi: 17.07.2023).
- T.C. Kalkınma Bakanlığı, **Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018**, Afet Yönetiminde Etkinlik, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara 2014.
- TAMP** (Türkiye Afet Müdahale Planı) <http://www.afad.gov.tr> (Erişim Tarihi: 05.07.2024)
- TANDON**, Usha ve **KUMAR**, Amrenda, “Disaster Management and Sustainable Development in the Asia and Pacific Region: Engendering the Strategies of the SDGs”, **Disaster Management for 2030 Agenda of the SDG**, Ed: V. K. Malhotra, R. Lalitha S. Fernando ve Nivedita P. Haran, Palgrave Mcmillan, 2020, ss. 11-32.
- TAŞDEMİR**, İbrahim, “Türkiye’de Afet Yönetimi ve Sivil Toplum Kuruluşları: Mevcut Durum ve Öneriler”, **İlke Analiz Raporu 11**, 2023.
- TEZER**, Azime, “Sürdürülebilirlik ve Kentsel Dayanıklılıkta Çoklu Tehlike Analizi ve Bütünleşik Ekolojik Planlama”, **İTÜ Vakfı Dergisi**, Sayı: 86, 2021, ss. 35-42.
- THIRUPPUGAZH**, Venkatachalam, “Gender and Development in Post-disaster Reconstruction: Indian Experince”, **Disaster Stedies Exploring Intersectionalities in Disaster Discourse**, Ed: Janki Andharia, Springer Singapore, 2020.

- TIERNEY**, Kathleen ve **BRUNEAU**, Michel, “Conceptualizing and Measuring Resistance: A Key to Disaster Loss Reduction”, **TR News** **250**, 2007, ss. 14-17.
- TIERNEY**, Kathleen, “Disaster Governance: Social, Political and Economics Dimensions”, **Annual Review of Environment and Resources**, Cilt: 37, 2012, ss. 341-363.
- TOKER**, Huriye, “Doğal Afetler, İletişim ve Medya”, **Bütünleşik Afet Yönetimi**, Ed: Zerrin Toprak Karaman ve Asuman Altay, İlkem Yayınları, İzmir, 2016, ss. 249-278.
- TUİK**, <https://nip.tuik.gov.tr/Home/Adnks> (Erişim Tarihi: 12.02.2026).
- TUNCER**, Can Ozan, “Kamu Yönetimi Bağlamında Afet Yönetiminde Örnek Bir Uygulama: AYDES”, **İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İletişim Fakültesi, Sayı: 59, 2022, ss. 158-178.
- TÜMTÜRK**, Mehmet Mert, “Afet Risklerinin Azaltılması İle İlgili Mevzuatın Değerlendirilmesi”, **Yüksek Lisans Tezi**, Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara, 2020.
- TÜZ**, Melek Vergiliel, **Kriz Yönetimi** Uygulama İçin Temel Adımlar, Nobel Yayıncılık, 5. Baskı, Ankara, 2014.
- ULUSAL AJANS**, Afetlere Hazırlık, “Afetlere Karşı Engelleri Birlikte Aşalım”, 2016-1-TR01- KA204-034345 Numaralı Proje.
- USTA**, Galip, “Dünya’da Meydana Gelen Afetlerin İstatistiksel Olarak Analizi (1900- 2022)”, **Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 14, Sayı: 1, 2023, ss.172-186.
- UYANIK**, Necmi ve **SARI**, Muhammed, “Cumhuriyet Döneminde Yaşanan Kuraklık Felaketleri Üzerine Bir Değerlendirme”, **Tarihin Peşinde: Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Sayı: 5, 2011, ss. 141-176.
- UZUNÇIBUK**, Levent, “Yerleşim Yerlerinde Afet ve Risk Yönetimi”, **Doktora Tezi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2005.
- ÜNLÜ**, Mehmet, “Beşerî Afetler”, **Afetler ve Afet Yönetimi**, Ed: Ramazan Sever, Pegem Akademi, 2019, ss. 79-142.
- VAROL**, Asaf, “Afet Yönetimi, Afet Eğitimi ve Afet Farkındalığı: Amerika Örneği”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 29, Sayı: 1, 2019, ss. 193-204.
- VAROL**, Nehir ve **KIRIKKAYA**, Esma Buluş, “Afetler Karşısında Toplum Dirençliliği”, **Dirençlilik Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 1, 2017, ss. 1-9.
- WALIA**, Ajinder, “Sustainable Development Goals and National Disaster Mitigation Fund”, **Disaster Management for 2030 Agenda of the SDG**, Ed: V. K. Malhotra, R. Lalitha S. Fernando ve Nivedita P. Haran, Palgrave Macmillan, 2020, ss. 49-59.

- WISNER**, Ben, **BLAIKIE**, Piers, **CANNON**, Terry ve **DAVIS**, Ian, **At Risk Natural Hazards, People’s Vulnerability and Disasters**, Second Edition, Routledge, London and New York, 2004.
- WORLD METEOROLOGICAL ORGANIZATION**, <https://public.wmo.int/en/media/press-release/weather-related-disasters-increase-over-past-50-years-causing-more-damage-fewer> (Erişim Tarihi: 05.07.2023).
- YALÇINER**, Ahmet Cevdet, **GÜLKAN**, Polat, **DİLMEN**, Derya I., **AYTÖRE**, Betül, **AYÇA**, Aykut ve **ANDREY**, Zaytsev, “Evolution of Tsunami Scenarios for Western Peloponnese”, **Bollettino di Geofisica Teorica ed Applicata**, Cilt: 55, Sayı: 2, 2014, 485-500.
- YAMAN**, Murat ve **ÇAKIR**, Erkan, “Dijitalleşen Dünyada Akıllı Afet ve Acil Durum Uygulamaları”, **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 2, 2018, ss. 1124-1138.
- YAVAŞ**, Hikmet, **Doğal Afetler Yönüyle Belediyelerde Kriz Yönetimi**, Orion Yayınevi, Ankara, 2005.
- YILDIZ**, Mete ve **SOBACI**, Mehmet Zahit, Kamu Politikası ve Kamu Politikası Analizi: Genel Bir Çerçeve, **Kamu Politikası Kuram ve Uygulama**, Der: Mete Yıldız ve Mehmet Zahit Sobacı, Adres Yayınları, Ankara, 2013.
- YILMAZ**, Abdullah, **Türk Kamu Yönetiminin Sorun Alanlarından Biri Olarak Afet Yönetimi**, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2005.

EK 1: Anket Formu

D1. Cinsiyetiniz : () Erkek () Kadın

D2. Yaşınız:

() 18-24. () 25-34 () 35-44 () 45-54. () 55-64 () 65 ve üzeri

D3. Medeni Durumunuz:

() Evli () Bekâr () Eşinden Ayrı

D4. Eğitim Durumunuz (Lütfen en son mezun olduğunuz okulu işaretleyiniz)

() İlkokul () Ortaokul () Lise ve dengi () Üniversite
() Lisansüstü

D5. Gelir Durumunuz

() Düzenli bir gelirim yok () 0-20.000 TL () 20.001-50.000 TL
() 50.001-100.000 TL () 100.001 TL ve üzeri

D6. Mesleğiniz

() Öğrenci () Devlet Memuru
() İşçi () Çiftçi/Ziraatçı
() Ev Hanımı () İşsiz/İş arıyor
() Özel sektör çalışanı () Esnaf
() Serbest meslek erbabı (Kendi hesabına çalışan Avukat, Doktor, Mühendis vb.)
() Herhangi bir mesleğim yok () Diğer (Belirtiniz)

D7. Kaç yıldır Konya’da yaşıyorsunuz?:

() 0-10 () 11-20 () 21-30 () 31 ve üzeri

D8. Konya’da bulunma/ikamet etme sebebini söyler misiniz?

() Memleketim olduğu için () İş gereği
() Kendimin/Çocuklarımla eğitimi için () Ailevi sebepler yüzünden
() Konya yaşanabilir bir şehir olduğu için
() Konya’da deprem vb. afet riski az olduğu için
() Daha önce bulunduğum şehirde afete maruz kaldığım için

D9. İkamet ettiğiniz evin türü nedir?

- () Müstakil ev (Villa veya tek katlı ev) () Apartman dairesi
 () Öğrenci yurdu
 () Bağ evi / Kır evi () Apart () Diğer (Belirtiniz)

S1. Afet denildiğinde aşağıdakilerden hangisi çağrışmaktadır? (Lütfen en fazla 3 seçenek işaretleyiniz.)

- () Deprem () Orman yangını () Sel () Kuraklık
 () Fırtına
 () Heyelan () Kaya düşmesi () Çığ
 () Diğer (Belirtiniz):.....

S2. Daha önce afetle veya afete müdahale ilgili bir eğitime katıldınız mı?

- () Evet () Hayır

S3. Yaşadığınız evin afet sigortası var mı?

- () Özel sigorta şirketinden var () DASK zorunlu sigortası var
 () Bilmiyorum () Yok

S4. Konut tercihinde neye dikkat edersiniz?

- () Konutun fiyatı veya kirası () Sağlam ve güvenli bir bina olması
 () Güvenilir bir müteahhit veya kurumsal bir şirket tarafından yapılması
 () Binanın fay hattı üzerine yapılıp yapılmadığı
 () Binanın az katlı veya yüksek katlı olup olmadığı
 () Diğer (Belirtiniz)

S5. Oturduğunuz binanın sağlamlığını kontrol ettirdiniz mi?

- () Evet () Hayır

S6. Ülkemizin afetlere karşı ne kadar hazırlıklı olduğunu düşünüyorsunuz?

- () Hiç hazırlıksız () Hazırlıksız () Ne hazırlıklı ne de hazırlıksız
 () Hazırlıklı () Çok hazırlıklı

S7. Konya’nın afetlere karşı ne kadar hazırlıklı olduğunu düşünüyorsunuz?

- () Hiç hazırlıksız () Hazırlıksız () Ne hazırlıklı ne de hazırlıksız
 () Hazırlıklı () Çok hazırlıklı

S8. Konya’da AFAD’ın hangi faaliyetleri hakkında bilgi sahibisiniz?

- ☐ Eğitim-Bilgilendirme ☐ Tatbikat ☐ Arama-Kurtarma
☐ Afet sonrası çalışmalar ☐ Bilgi sahibi değilim

S9. Sizce herhangi bir afet durumunda aşağıdaki kurumlardan hangisi en etkili hizmeti sunar? (Lütfen sadece bir seçenek işaretleyiniz)

- ☐ Kızılay ☐ AFAD ☐ Belediyeler
☐ Cumhurbaşkanlığı ☐ Valilik ve Kaymakamlıklar
☐ Sivil Toplum Kuruluşları ☐ Sosyal Medya ☐ GSM şirketleri
☐ Uluslararası yardım kuruluşları
☐ Yazılı ve Görsel Medya (TV, Radyo-Gazete)
☐ Diğer (Belirtiniz):.....

S10. Afetlerle ilgili gerçekleştirilen faaliyetlerden hangisine katıldınız? (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Tatbikat ☐ Gönüllülük ☐ Maddi bağış ☐ Kan bağışı
☐ Planlama süreci ☐ İlk yardım kursu ☐ Afetlerle ilgili eğitim
☐ Hiç katılmadım ☐ Diğer (Lütfen belirtiniz):.....

S11. Kendiniz veya bir yakınınız daha önce bir afete maruz kaldı mı?

- ☐ Evet, kendim kaldım ☐ Evet bir yakınım ☐ Hayır

S12. Yukarıdaki soruya cevabınız EVET ise siz veya yakınınız aşağıdaki aktörlerden hangisinden etkili bir hizmet almıştır? (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Kızılay ☐ AFAD ☐ Belediyeler
☐ Cumhurbaşkanlığı ☐ Valilik ve Kaymakamlıklar
☐ Sivil Toplum Kuruluşları ☐ Sosyal Medya ☐ GSM şirketleri
☐ Uluslararası yardım kuruluşları
☐ Yazılı ve Görsel Medya (TV, Radyo-Gazete) ☐ Diğer (Belirtiniz):.....

S13. Aşağıda yazılı afet türlerinden en çok korktuğunuz/endişe duyduğunuz afet türü hangisidir? (Lütfen en fazla 3 seçenek işaretleyiniz.)

- ☐ Deprem ☐ Yangın ☐ Sel ☐ Kuraklık ☐ Fırtına
☐ Heyelan ☐ Çığ ☐ Kaya düşmesi
☐ Diğer (Lütfen belirtiniz):.....

Muhtemel bir Afet durumunda aşağıdaki kurumlardan hangisine daha çok güvenirsiniz?

(0–4 arası güvenmiyorum; 5 kararsız; 6–10 arası güveniyorum anlamındadır)

	Kurumlar	Değerlendirme											
S14.	Kızılay	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	
S15.	AFAD	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	
S16.	Sivil Toplum Kuruluşları (Dernek, Vakıf vb.)	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	
S17.	Belediyeler	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	
S18.	Cumhurbaşkanlığı	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	
S19.	Yazılı ve Görsel Medya (Gazete ve TV)	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	
S20.	Sosyal Medya	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	
S21.	Sağlık Bakanlığı	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	
S22.	Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	
S23.	Valilik/Kaymakamlık	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	
S24.	GSM şirketleri	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	
S25.	Uluslararası yardım kuruluşları	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	
S26.	Asker/Ordu	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	
S27.	Polis/Emniyet Teşkilatı	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	

Anketimize göstermiş olduğunuz ilgiden dolayı teşekkür ederiz.

Türkiye’de Afet Politikaları ve Afet Yönetişimi: *Sorunlar-Beklentiler-Öneriler*

Dr. Ahmet Tayfur Küçüktığlı
Prof. Dr. Erhan Örselli